శ్రీరస్తు

రామాయణము

ఆతుకూరి మొల్లచే విరచితము



చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

వారిచే బ్రకటితము.

 [*Price Rs.* **1-8-0**.

పద్యకావ్యములు

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణము—శ్రీ జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారిది, 5 సంపుటములు ...	15	0
ఆంధ్రభాషార్ణవము ...	1	0
ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక ...	1	4
ఉత్తరరామాయణము, చక్కనిమార్పు ...	6	0
ఉత్తరహరివంశము, నాచనసోమన ...	3	0
కవిరాజమనోరంజనము ...	1	4
కృష్ణదండకము ...	0	2
కవిత్వతత్త్వవిచారవిమర్శనము ...	1	8
కవిగజాంకుశము ...	0	4
కవిజనరంజనము ...	0	12
కృష్ణరాయవిజయము ...	0	12
కళాపూర్ణోదయము, సూరనార్యునిది, కఠినపదములకు అర్థములు, కథాసంగ్రహము ...	4	0
కాశీఖండము, శ్రీనాథకవి ...	3	8
గజేంద్రమోక్షము, సటీక ...	0	10
గయోపాఖ్యానము, రామనామాత్యకవి ...	0	12
గద్యపద్యసంగ్రహము, విద్వాన్ జ. వే. సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారిది ...	0	12
,, శ్రీ గొర్తి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారిది ...	1	0
గరుడాచలము - యక్షగానము, పెద్దచ్చు ...	0	4
గీతమంజరి, శ్రీ చిలకమర్తిలక్ష్మీనరసింహము ...	0	4
చాటుపద్యమణిమంజరి ...	1	12
చెన్నబసవపురాణము ...	2	8
ఛందోదర్పణము, (అనంతునిఛందస్సు) ...	2	0

శ్రీరస్తు

రామాయణము

ఆతుకూరి మొల్లచే విరచితము

Presented by
Kavi Samrat
Nori Narasimhasastry,
Repalle



చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

వారిచే బ్రకటితము.

1952

PRINTED BY
V. VENKATESWARA SASTRULU
OF V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
AT THE VAVILLA PRESS
Madras.—1952.

భూమిక

ఈరామాయణమును రచించినది ఆతుకూరి మొల్ల. ఈమె తండ్రి పేరు కేసనసెట్టి. ఈకవయిత్రి నివాసస్థానము నెల్లూరు మండలములోని గోపవరము అని గ్రంథమువలనఁ దెలియుచున్నది. ఈమె యేకాలమునం దుండెడిదో నిర్ణయించుటకుఁ దగినయాధారము లిప్పటికిని గనుపట్టవు. కాని తన గ్రంథములోని కవిస్తుతిలో శ్రీనాథుని నతనికిఁ బూర్వులను పేర్కొని యుంటచే శ్రీనాథునకుఁ దరువాతిది యనిమాత్రము తెలును. ఈమె కృష్ణదేవరాయలకాలములో నున్నట్లు చెప్పుదురు గాని నిర్ధారణ సేయుటకుమాత్ర మాధార మంతగా లేదు. అట్లైని యీమె పదునాఱవశతాబ్దములోనిది కావచ్చును. ఈమె యేవంశమునం బొడమెనో తెల్పుటకుఁ దగిన యాధారము లేకున్నను గులాల కులసంభూతురా లనిమాత్రము వాడుకలో నున్నది. స్త్రీలలోఁ గవిత్వముసెప్పువా రీమెకు ముం దున్నట్లు తోఁపదు. ఈమె కవిత్వమునందలి గుణదోషములను నేను రూపించి వ్రాయుట కంటె నాభారమును జదువరులకే వదలిన బాగుగ నుండు నని తోఁచి యట్లు చేసితిని.

ఈగ్రంథమును బ్రాచీనపుస్తకాధారమున మాతండ్రిగారొకశుద్ధప్రతి వ్రాయించియుండియు నేకారణముచేతనో ముద్రింపించి ప్రకటింపరైరి. ఇదివఱకీ మొల్లరామాయణ మెన్నోసారులు ముద్రింపఁబడినది. ఇటీవల నొకప్పుడు మాతండ్రిగారు

వ్రాయించియుంచిన వ్రాఁతప్రతితో నచ్చుపడియున్న పుస్తక మును సరిచూడఁగా నెన్నోస్థలములయందుఁ జాల వ్యత్యయ ములు గన్పట్టుటయే కాక యచ్చటచ్చటఁ గొన్నిపద్యములు గూడ నాయచ్చుపడ్డప్రతిలో లేవు. కాఁబట్టి శుద్ధముగా మా తండ్రిగారు వ్రాయించి యుంచినప్రతి యూరక పోనేల యనియు నిందలి విశేషములను జదువరులు దిలకింపవలయు ననియుఁ బ్రకృత మీరామాయణమును మఱిరెండు వ్రాఁతప్రతులతోఁ గూడ సంప్రతించి ముద్రింపించితిని.

చెన్నపురి.
25-10-1917.

ఇట్లు,
వావిళ్ల. వేంకటేశ్వరులు.



శ్రీరస్తు

రామాయణము

పీఠిక



శ్రీమహిమాభిరాముఁడు వ
సిష్ఠమహామునిపూజితుండు సు
త్రామవధూకళాభరణ
రక్షకుఁ డాశ్రితపోషకుండు దూ
ర్వామలసన్నిభాంగుఁడు మ
హాగుణశాలి దయాపరుండు శ్రీ
రాముఁడు ప్రోచు భక్తతతి
రంజిలునట్లుగ నెల్లకాలమున్. 1

ఉ. శ్రీనగమందిరుం డమరసేవితుఁ డర్ధశశాంకమౌళి స
న్మౌనిమనఃపయోజదిననాయకుఁ డబ్జభవామరేశ్వర
ధ్యానలసత్ప్రసన్నుఁ డతిధన్యుఁడు శేషవిభూషణుండు వి
ద్యానిధిమల్లికార్జునుఁడు తానిడుమాకుశుభంబులొప్పఁగన్. 2

ఉ. తెల్లనిపుండరీకముల తేజము మెచ్చనికన్నుదోయితో
నల్లనిశక్రనీలరుచి నవ్వెడుచక్కనిదేహకాంతితో

నల్లనఁబిల్లఁగ్రోవి కరమందలిసంజ్ఞల నింపు నింపఁగా
గొల్లతలన్ విశాళితగఁగొల్పెడుకృష్ణుఁడు ప్రోచుఁగావుతన్.

ఉ. మించి సమస్తలోకములు మిన్నక తాఁ దననేర్పు మీఱ ని
ర్మించి ప్రగల్భతన్ మెఱసి మేలును గీడును బ్రాణికోటి సే
వించఘటించుశాస్త్రములువేదములుం గొనియాడుచుండునా
కాంచనగర్భుఁ డిచ్చు నధికంబుగ నాయువు నీప్సితార్థముల్.

సీ. చంద్రఖండకలాపుఁ జారువామనరూపుఁ
గలితచంచలకర్ణుఁ గమలవర్ణు
మోదకోజ్జ్వలబాహు మూషకోత్తమవాహు
భద్రేభవదను సద్భక్తసదను
సన్మునిస్తుతిపాత్రు శైలరాడ్దౌహిత్రు
ననుదినామోదు విద్యాప్రసాదుఁ
బరశుపరాభ్యాసుఁ బాశాంకుశోల్లాసు
నురుతరఖ్యాతు నాగోపవీతు

తే. లోకవందితగుణవంతు నేకదంతు
నతులహేరంబు సత్కరుణావలంబు
విమలరవికోటితేజు శ్రీవిఘ్నరాజుఁ
బ్రథితవాక్ప్రౌఢికై యెప్డుఁ బ్రస్తుతింతు. 5

చ. కరిముఖుఁడుంగుమారుఁడువికారపుఁజేతలముద్దుసూపుచు
న్గురువులువాఱుచున్సరిగగుట్టలుదాఁటుచుఁజన్నుదోయితో
శిరములు రాయుచుం గబరిఁజేర్చినచంద్రునిఁ బట్టి తీయఁగాఁ
గరములఁ జాఁప నవ్వెడు జగమ్ములతల్లి శుభంబు లీవుతన్. 6

ఉ. సామజయుగ్మ మింపలరఁ జల్లనినీరు పసిండికుండలన్
వేమఱు వంచివంచి కడువేడుకతో నభిషిక్తఁ జేయఁగాఁ

దామరపువ్వుగద్దియ ముదంబుననుండెడిలోకమాత! మా
కామునితల్లి సంపద నఖండముగా! నిడు మాకు నెప్పుడున్.

ఉ. మేలిమిమంచుకొండ నుపమింపఁగఁజాలినయంచ నెక్కి వా
హ్యాళి నటించి వచ్చుచతురాస్యు నెదుర్కొని నవ్వు దేరఁగా
వాలికసోగకన్నుల నివాళి యొనర్చి ముదంబుఁ గూర్చువి
ద్యాలయవాణి శబ్దముల నర్థములన్ సతతంబు మాకిడున్. 8

సీ. సురసన్నుతజ్ఞాను సువివేకి వాల్మీకి
నఖిలవేదాగమాభ్యాసు వ్యాసు
ఘోరాంధకారప్రభారవి భారవి
సత్కాంతిహిమకరశ్లాఘు మాఘు
వివిధకళాన్వితవిఖ్యాతి భవభూతిఁ
బ్రకటకార్యధురీణు భట్టబాణు
మానినీలోకసమ్మదముద్రు శివభద్రుఁ
గవితారసోల్లాసుఁ గాళిదాసు

తే. స్తుతగుణోద్ధాము నాచనసోము భీము
నవ్యమంజులవాగ్ధుర్యు నన్నపార్యు
రసికుఁ డైనట్టిశ్రీనాథు రంగనాథుఁ
దిక్కకవిరాజును నుతించి ధీని మించి. 9

క. తొల్లిటి యిప్పటి సత్కవి
వల్లభులను రసికవినుతవాగ్విభవకళా
మల్లులఁ గవితారచనల
బల్లిదు లైనట్టి ఘనుల భక్తిగఁ దలఁతున్. 10

క. గురులింగజంగమార్చన
పరుఁడును శివభక్తిరతుఁడు బాంధవహితుఁడున్

గురుఁ డాతుకూరి కేసయ
వరపుత్త్రిని మొల్ల యనఁగ వఱలినదానన్. 11

సీ. దేశీయపదములు దెనుఁగులు సాంస్కృతుల్
సంధులు ప్రాజ్ఞులశబ్దవితతి
శయ్యలు రీతులుఁ జాటుప్రబంధంబు
లాయాసమాసంబు లర్థములును
భావార్థములుఁ గావ్యపరిపాకములు రస
భావచమత్కృతుల్ పలుకుసరవి
బహువర్ణములును విభక్తులు ధాతు ల
లంకృతిచ్ఛందోవిలక్షణములుఁ

తే. గావ్యసంపద క్రియలు నిఘంటువులును
గ్రమము లేవియు నెఱుఁగ విఖ్యాతగోప
వరపుశ్రీకంఠమల్లేశువరముచేత
నెఱిఁ గవిత్వంబుఁ జెప్పఁగా నేర్చికొంటి. 12

క. చెప్పు మని రామచంద్రుఁడు
సెప్పించినపలుకుమీఁదఁ జెప్పెద నే నె
ల్లప్పుడు నిహపరసాధన
మిప్పుణ్యచరిత్ర తప్పు లెంచకుఁడు కవుల్. 13

వ. అని మఱియును. 14

చ. వలిపపుసన్నపయ్యెదను వాసిగ గంపపుఁబూఁతతో డుతఁ
గొలఁదిగఁ గానవచ్చువలిగుబ్బచనుంగవరీవి నొప్పఁగాఁ
దెలుఁ గని చెప్పుచోటఁ గడు తేటలమాటలఁ గ్రొత్తరీతులం
బొలుపు వహింపకున్న మఱి పొందగు నే పటహావిశబ్దముల్

క. మును సంస్కృతములఁ జేటగఁ
దెనిఁగించెడిచోట నేమి దెలియక యుండన్
దనవిద్య మెఱయఁ గ్రమ్మఱ
ఘన మగుసంస్కృతముఁ జెప్పఁగా రుచి యగునే. 16.

ఆ. తేనె సోఁక నోరు తీయన యగురీతి
తొడ నర్థ మెల్లఁ దోఁచకుండ
గూఢ శబ్దములను గూర్చినకావ్యమ్ము
మూఁగ చెవిటివారిముచ్చ టగును. 17

క. కందువమాటలు సామెత
లందముగాఁ గూర్చి చెప్ప నది తెలుఁగునకుం
బొందై రుచి యై వీనుల
విం దై మఱి కానుపించు విబుధులమదికిన్. 18

వ. అని మఱియును. 19

క. ఆది రఘురాముచరితము
నాదరముగ విన్నఁ గ్రొత్త యై లక్షణసం
పాద మ్మై పుణ్యస్థితి
వేద మ్మై తోఁచకున్న వెల్లినె చెప్పన్. 20

ఉ. రాజితకీర్తి యైనరఘురామచరిత్రము మున్ గవీశ్వరుల్
తేజ మెలర్పఁ జెప్పి రని తెల్సియుఁ గ్రమ్మఱఁ జెప్పనే లనన్
భూజనకల్పకం బగుచు భుక్తికిముక్తికి మూల మైనయా
రాజును దైవ మైనరఘురాము నుతించినఁ దప్పు గల్గునే. 21

క. వారాంగన శ్రీరాముని
పే రిడి రాచిలుకఁ బిలిచి పెంపు వహించెన్

నేరుపు గలచందంబున
నారాముని వినుతి సేయ హర్షము రాదే. 22

క. నేరిచి పొగడినవారిని
నేరక కొనియాడువారి నిజకృప మనుపం
గారణ మగుటకు భక్తియె
కారణ మగుఁ గాని చదువు కారణ మగునే. 23

ఉ. సల్లలితప్రతాపగుణసాగరుఁడై విలసిల్లి ధాత్రిపై
బల్లిదుఁడైనరామనరపాలకునిన్ స్తుతిసేయుజిహ్వకున్
జిల్లరరాజలోకమును జేకొని మెచ్చఁగ నిచ్చ పుట్టునే
అల్లము బెల్లముం దినుచు నప్పటికప్పటి కాస సేయునే. 24

వ. అని వితర్కించి ముదంబున నిష్టదేవతాప్రార్థనంబును బురా
తనకవీంద్రస్తుతియునుం జేసి నాచేయం బూనిన మొల్ల
రామాయణమునకుఁ గథావిధానం బెట్టి దనిన. 25

—

బాలకాండము

సీ. సరయూనదీతీరసతతసన్మంగళ
ప్రాభవోన్నతమహావైభవమ్ము
కనకగోపురహర్మ్యఘనకవాటోజ్జ్వల
త్ప్రాకారగోపురశ్రీకరమ్ము
గజవాజిరథభటగణికాతపత్రచా
మరకేతుతోరణమండితమ్ము
ధరణీవధూటికాభరణవిభ్రమరేఖ
దరిసించుమాణిక్యదర్పణమ్ము
తే. భానుకులదీపరాజన్యపట్టభద్ర
భాసినవరత్నఖచితసింహాసనమ్ము
నాఁగ నుతి కెక్కు మహిమ ననారతమ్ము
ధర్మనిలయమ్ము మహి నయోధ్యాపురమ్ము. 1

సీ. మదనాగయూథసమగ్రదేశము గాని
కుటిలవర్తనశేషకులము గాదు
ఆహవోర్వీజయహరినివాసము గాని
కీశసముత్కరాంకితము గాదు
సుందరస్యందనమందిరం బగుఁ గాని
సంతతమంజులాశ్రయము గాదు

మోహనగణికాసమూహగేయము గాని
యూధికానికరసంయుతము గాదు
తే. సరస సత్పుణ్యజననివాసమ్ము గాని
కఠిననిర్దయదైత్యసంఘమ్ము గాదు
కాదు కాదని కొనియాడఁ గలిగినట్టి
పురవరాగ్రమ్ము సాకేతపురవరమ్ము. 2
సీ. భూరివిద్యాప్రౌఢి శారదాపీఠ మై
గణుతింప సత్యలోకమ్మువోలె
మహనీయగుణసర్వమంగళావాసమై
పొగడొందుకైలాసనగమువోలె
లలితసంపచ్ఛాలిలక్ష్మీనివాస మై
యురవైనవైకుంఠపురమువోలె
విరచితప్రఖ్యాతహరిచందనాఢ్యమై
యారూఢి నమరాలయమ్మువోలె
తే. రాజరాజనివాస మై తేజరిల్లి
నరవరోత్తరదిగ్భాగనగరివోలె
సకలజనములు గొనియాడ జగములందుఁ
బొలుపుమీరును సాకేతపురవరమ్ము. 3
క. ఇమ్ముల నప్పురి వప్రము
కొమ్ములపై నుండి పురముకొమ్మలు వేడ్కన్
దమ్ములచుట్టము పదజల
జమ్ములు పూజింతు రొగి నజస్రముఁ బ్రీతిన్. 4
క. పరువున మురువై యుండును
సురపురమునఁ గల్పతరులు చూపఱ కింపై

పరువున మరువై యుండును
దురగంబు లయోధ్యఁ గలప్రతోళికలందున్. 5

క. దానగుణమ్మున సురపురి
నేనాఁడును నమరరత్న మెన్నిక కెక్కున్
దానగుణంబున మిక్కిలి
యేనుఁగు లాపురములోన నెన్నిక కెక్కున్. 6

క. కవిగురుబుధమిత్రాదులు
వివిధార్చనలను సురపురి వెలయుదు రెలమిన్
గవిగురుబుధమిత్రాదులు
వివిధార్చనలం బురమున వెలయుదు రెపుడున్. 7

క. భోగానురాగసంపద
భోగులు వర్తింతు రందు భూనుతలీలన్
భోగానురాగసంపద
భోగులు వర్తింతు రిందు భూనుతలీలన్. 8

సీ. ప్రకటానురాగసంపన్ను లౌదురు గాని
రమణీయరుక్మ కారకులు గారు
శుభపవిత్రోజ్జ్వలసూత్రధారులు గాని
టక్కరిహాస్యనాటకులు గారు
ఉభయసంధ్యాదివిధ్యుక్తకర్ములు గాని
చర్చింపఁగా నిశాచరులు గారు
తిలకించి చూడ సద్ద్విజు లౌదురే కాని
తలఁపంగఁ బక్షిజాతములు కారు

తే. బాడబులు గాని యగ్నిరూపములు గారు
పండితులు గాని విజ్ఞులపగిదిఁ గారు

ధీవరులు గాని జాతినిందితులు గారు
పరమపావను లాపురి ధరణిసురులు. 9

ఉ. రాజులు కాంతియందు రతిరాజులు రూపమునందు వాహినీ
రాజులు దానమందు మృగరాజులు విక్రమకేళియందు గో
రాజులు భోగమందు దినరాజులు సంతతతేజమందు రా
రాజులు మానమందు నగరమ్మున రాజకుమారు లందఱున్.

సీ. తగ దానవిఖ్యాతి ధరఁ గుబేరులు గాని
సతతాంగకుష్ఠపీడితులు గారు
నిర్మలసత్కీర్తి ధర్మసూతులు గాని
చర్చింప ననృతభాషకులు గారు
ప్రకటవిభూతిసౌభాగ్యరుద్రులు గాని
వసుధపై రోషమానసులు గారు
కమనీయగాంభీర్యఘనసముద్రులు గాని
యతులితభంగసంగతులు గారు

తే. వర్తకులు గాని పశు లెవరుసఁ గారు
భోగులే గాని పాము లెప్పుడును గారు
సరసులే కాని కొలఁకులజాడఁ గారు
వన్నె కెక్కినయప్పురివైశ్యు లెల్ల. 11

క. పంటల భాగ్యము గలరై
పంటలపైఁ బంట లమర బ్రతుకుదు రెపుడున్
బంటలుఁ బాడియుఁ గలయా
పంటలు మొదలైనకాఁపుఁబ్రజ లానగరిన్. 12

సీ. కలికిచూపులచేతఁ గరఁగింప నేర్తురు
బ్రహ్మచారుల నైన భ్రాంతి గొలిపి

మృదువచోరచనల వదలింప నేర్తురు
ఘనమునీంద్రుల నైనఁ గచ్ఛడములు
వలపులు పైఁజల్లి వలపింప నేర్తురు
సన్యాసులను నైనఁ జలముపట్టి
సురతబంధమ్ములఁ జొక్కింప నేర్తురు
వ్రతములు గైకొన్నయతుల నైన
తే. అచల మెక్కింప నేరుతు రౌషధముల
మరులు గొలుపంగ నేర్తురు మంత్రములను
ధనము లంకింప నేర్తురు తక్కుసేసి
వాసి కెక్కినయప్పురివారసతులు. 13
సీ. శారద గాయత్రి శాండిల్య గాలవ
కపిల కౌశిక కులఖ్యాతి గలిగి
మదన విష్వక్సేన మాధవ నారద
శుక వైజయంతి కార్జునులు గలిగి
చంద్రార్క గుహా గిరిసంభవ జయ వృష
కుంభ బాణాదులఁ గొమరు మిగిలి
సుమన ఐరావత సురభి శక్రామృత
పారిజాతముల సొంపారఁ గలిగి
తే. బ్రహ్మనిలయమ్ము వైకుంఠపట్టణమ్ము
నాగకంకణుశైలమ్ము నాకపురము
లలితగతిఁ బోలి యేవేళఁ దులను దూఁగి
ఘనత నొప్పారు నప్పురివనము లెల్ల. 14
చ. కనకవిలాసకుంభములు గబ్బికుచంబులలీలఁ జిత్రకే
తనములు పైఁటకొంగులవిధంబునఁ గ్రాల గవాక్షముల్ప్రహీ

గనుఁగవయట్లపా ల్వెసఁగఁగా భువిభోగులు మెచ్చ భోగినీ
జనములరీతిఁ జెల్వమరు సౌధనికాయము పాయ కప్పురిన్.

తే. మకరకచ్ఛపశంఖపద్మములు గలిగి
ధనదునగరమ్ముపైఁ గాలుద్రవ్వుచుండు
సరసమాధుర్యగాంభీర్యసరణిఁ బేర్చి
గుఱుతు మీఱిన యప్పురికోలఁకు లెల్ల. 16

తే. అమృతధారాప్రవాహమ్మునందు నెపుడు
నొక్క ధేనువు దివి నున్న నుచిత మగునె
అమృతధారాప్రవాహమ్మునందు నెపుడుఁ
బెక్కు ధేనువు లప్పురిఁ బేరు నొందు. 17

క. ఈకరణి సకలవిభవ
శ్రీకర మయి తాఁ బ్రసిద్ధిఁ జెలఁగుచు మహిమన్
నాకపురితోడ నొఱయుచు
సాకేతపురమ్ము వెలయు జగము నుతింపన్. 18

వ. అట్టిమహాపట్టణంబున కధీశ్వరుం డెట్టివాఁ డనఁగ. 19

సీ. తనకీర్తికర్పూరతతిచేత వాసించెఁ
బటుతర బ్రహ్మాండభాండ మెల్లఁ
దనశౌర్యదీప్తిచే నినబింబ మనయంబుఁ
బగ లెల్ల మాఁగుడువడఁగఁ జేసెఁ
దనదానవిఖ్యాతి ననుదినంబును నర్థి
దారిద్ర్యములు వెళ్లఁ బాఱఁ దఱిమెఁ
దననీతిమహిమచే జనలోక మంతయుఁ
దగిలి సంతతమును బొగడఁ దనరెఁ

తే. భళిర ! కొనియాడఁ బాత్రమై పరఁగినట్టి
వైరినృపజాలమేఘసమీరణుండు
దినకరాన్వయపాథోధివనజవైరి
నిశితకౌక్షేయకకరుండు దశరథుండు. 19

సీ. పాలింపఁ డవినీతిపరుల మన్ననఁ జేసి
పాలించు సజ్జనప్రతతి నెపుడు
మనుపఁ డెన్నఁడు జోరులను గారవము చేసి
మనుచు నాశ్రితకోటి ఘనము గాఁగ
వెఱ పెఱుంగఁడు వైరివీరులఁ బొడఁగన్న
వెఱచు బొంకేయెడ దొరలునో యని
తలఁకఁ డర్థివ్రాతములు మీఱి పైకొన్నఁ
దలఁకు ధర్మమ్మెందుఁ దప్పునో యని
తే. సరవిఁ బోషింపఁ డరిగణాపట్క మెపుడు
వెలయఁ బోషించు నిత్యమ్ము విప్రవరుల
భాస్కరాన్వయతేజోవిభాసితుండు
మానధుర్యుండు దశరథక్ష్మావరుండు.
సీ. కనఁ గోరఁ డొకనాఁడుఁ గన్నులఁ బరవధూ
లావణ్యసౌభాగ్యలక్షణములు
వినఁ గోరఁ డొకనాఁడు వీనుల కింపుగాఁ
గొలుచువారలమీఁదికొండెములను
చిత్తంబు వెడలించి జిహ్వాగ్రమునఁ గోరి
పలుకఁడు కాఠిన్యభాషణములు
తలఁపఁ డించుక యైన ధనకాంక్ష నేనాఁడు
బంధుమిత్రాశ్రితప్రతతిఁ జెఱుప

తే. సతతగాంభీర్యధైర్యభూషణపరుండు
వార్త కెక్కినరాజన్యవర్తనుండు
సకలభూపాలజనసభాసన్నుతుండు
ధర్మతాత్పర్యనిరతుండు దశరథుండు. 21

సీ. విరహాతిశయమున వృద్ధిఁబొందఁగ లేక
విషధరుండును గోఁజి విషముఁ బూనె
తాపంబు క్రొవ్వెంచి తరియింప నోపక
పలుమాఱుఁ గడగండ్లఁ బడియెఁ గరులు
కందర్పశరవృష్టి నంద నోపక ఘృష్టి
వనవాసమునఁ గ్రుస్సి వనరు సూపె
దీపించి వల పాఁప నోపక కూర్మంబు
కుక్షిలోపలఁ దలఁ గ్రుక్కికొనియె
తే. కుంభినీకాంత తమమీఁదికూర్మి విడిచి
ప్రకటరాజన్యమస్తకాభరణముకుట
చారుమాణిక్యదీపితచరణుఁడైన
దశరథాధీశుభుజపీఠిఁ దగిలినంత. 22

క. ఆరాజురాజ్యమందలి
వారెల్లను నిరతధర్మవర్తను లగుచున్
భూరిశ్రీవిభవంబుల
దారిద్ర్యం బెఱుఁగ రెట్టితఱి నేనాఁడున్. 23

వ. ఇట్టిమహాధైర్యసంపన్నుండును మహైశ్వర్యధుర్యుండును నగుదశరథమహారాజు సకల సామంతరాజలోకపూజ్యమానుండగుచుఁ బ్రాజ్యం బగురాజ్యంబు నేలుచు నొక్కనాఁడు.

సీ. సంతానలబ్ధికై చింతించి చింతించి
శిష్టవర్తనుఁ డౌవసిష్ఠుఁ జూచి
తనకోర్కి వినుపింప విని మునిసింహుండు
పలికె ఋశ్యశృంగు నెలమిఁ దేర
ఘనుఁ డాతఁ డొగిఁ బుత్రకామేష్టి యనువేర
యాగమ్ముఁ గావింప నందువలన
వినుతికెక్కఁగఁ జాలుతనయులు గలుగుట
సిద్ధము నామాట బుద్ధిలోన
తే. నిలుపు మని చెప్ప నారాజు నెమ్మితోడ
సకుటిలాత్మకు నావిభాండకునితనయు
చెలిమి రావించి పుత్రకామేష్టి యనెడి
జన్న మొనరించు చున్నట్టి సమయమునను. 25
ఉ. రావణుచేతిబాధల నిరంతరముం బడి వేఁగి మూఁక లై
దేవతలెల్ల నిప్పటికిఁ దెల్లముగా నెఱిఁగింప వారి రా
జీవతనూజుఁ డున్నెడకు శీఘ్రము తోడ్కొనిపోయి చెప్పనా
దేవుఁడు విష్ణుసన్నిధికి దిగ్గనఁ జేకొనిపోయి యచ్చటన్. 26
వ. అప్పురాణపురుషోత్తముం గాంచి నమస్కరించి యింద్రాది
దేవతలం జూపి బ్రహ్మ యిట్లని విన్నవించె. 27
ఉ. రావణుఁ డుగ్రుఁ డై తనపరాక్రమశక్తిని వీరసంపదల్
వావిరిఁ గొల్లలాడి త్రిదివంబును బాడుగఁ జేయ నేఁడు దే
వావలి దీనభావమున నక్కడ నుండఁగ నోడి భీతిచే
దేవరఁ గాన వచ్చె నిఁక దేవరచిత్తము వీరిభాగ్యమున్. 28
వ. అని విన్నవించిన విని వనరుహాలోచనుండు దయాయత్త
చిత్తుం డై యనిమిషనాయకునిఁగూర్చి యిట్లానతిచ్చె. 29

తే. వనజగర్భునిఁగూర్చి రావణుఁడు మున్ను
తపము చేసిన వర మిచ్చుతఱిని దనకు
నేరిచే జావు లే కుండఁ గోరువాఁడు
నరులవానరులను జెప్ప మఱచినాఁడు. 31

వ. అక్కారణంబునం జేసి.

తే. వనరు గలిగెను మనకు రావణునిఁ జంప
వినుఁడు మీరెల్ల నామాట వేడ్కమీఱ
దశరథుం డనురాజు సంతానకాంక్ష
నొనర జన్నంబు గావించుచున్నవాఁడు. 32

క. ధరణీపతి యగుదశరథ
నరనాయకునింటఁ బుట్టి నరరూపమునం
బెరిఁగెద నే నిక మీరును
సురకంటకుమీఁద లావు సూపుటకొఱకై. 33

క. కొందఱు కపివంశంబునఁ
గొందఱు భల్లుకకులమున గురుబలయుతులై
యందఱు నన్నితెఱంగుల
బృందారకులార! పుట్టి పెరుఁగుఁడు భువిపై. 34

వ. అని కృపాధురీణుం డైననారాయణుఁ డానతిచ్చిన విని వన జాసనాదిదేవతానికరం బవ్వనజోదరునిపాదారవిందమ్ములకు వందనమ్ము లాచరించి నిజనివాసమ్ములకుం జని రయ్యవసరమ్మున. 35

మ. ఇల సాకేతనృపాలశేఖరుఁడు దా హేలావిలాసంబుతో
ఫలకాంక్షఁ గ్రతువుం బొనర్చినయెడన్ బంగారుపాత్రమ్ములో
పల దుగ్ధాన్నము చాలనించుకొని తాఁ బ్రత్యక్షమైనిల్చి ని
ర్మలతేజంబునఁ బావకుండనియెఁ బ్రేమన్ మంజువాక్యంబులన్.

క. భూపాల నీదుభార్యల
కీపాయస మారగింప నిమ్మీ తనయుల్
శ్రీపతిపుత్రసమానులు
రూపసు లుదయింతు రమితరూపస్ఫూర్తిన్. 37

వ. అని చెప్పి యప్పాయసపాత్రంబు చేతి కిచ్చిన. 38

ఆ. పాయసమ్ము రెండుభాగముల్ గావించి
యగ్రసతుల కీయ నందులోన
సగము సగము దీసి ముగుద సుమిత్రకు
నొసఁగి రంత నామె మెసవెఁ బ్రీతి. 39

వ. అంతం గొన్నిదినంబులకుఁ గౌసల్యాకైకేయీసుమిత్రలు
గర్భవతు లై యొప్పారుచుండ. 40

సీ. ధవళాక్షు లనుమాట తథ్యంబు గావింపఁ
దెలు పెక్కి కన్నులు తేట లయ్యె
నీలకుంతల లని నెగడినయామాట
నిలుపంగ నెఱులపై నలుపు సూపె
గురుకుచ లనుమాట సరవి భాషింపంగఁ
దోర మై కుచముల నీరువట్టె *
మంజుభాషిణు లనుమాట దప్పక యుండ
మెలఁతలపలుకులు మృదువు లయ్యెఁ

తే. గామిను లటంట నిక్కమై కాంతలందు
మీఱి మే లై నరుచులపైఁ గోరికయ్యె
సవతిపోరనఁ దమలోన సారె సారె

శ్రీ. కం. వీరేశలింగముపంతులవారిప్రతిలోని పాఠములు.

*మందయాన లనంగ నామైనయమ్మాట
నిక్కంబుగా మాంద్యమెక్కెనడల. .

కోకిలింతలు బెట్టుచిట్టుములుఁ బుట్టె. 41

వ. మఱియును. 42

సీ. తనుమధ్య లనుమాటఁ దప్పింపఁ గాఁబోలుఁ
 బొఱి లేక నడుములు పొదలఁ జొచ్చెఁ
గుచములు బంగారుకుండలో యనుమాట
 కల్లగా నగ్రముల్ నల్లనయ్యెఁ *
జంద్రాస్య లనుమాట సరవి మాన్పఁగఁ బోలుఁ
 గళలవిలాసమ్ము పలుచ నయ్యె
సుందరు లనుమాట సందియమ్ముగఁ బోలు
 గర్భభారమ్ములఁ గాంతి దప్పె
తే. ననుచుఁ గనుఁగొన్నవా రెల్ల నాడుచుండఁ
గట్టుచీరెల వ్రేకంబు పుట్టుచుండ
నాసతులఁ జూచి యందఱు నలరుచుండఁ
గాంతలకు నప్డు గర్భముల్ గానుపించె. 43

వ. ఇట్లు దుర్భరంబు లైనగర్భంబులు దాల్చినకౌసల్యాదికాంతాత్రయమ్మును జైత్రమాసమ్మున శుక్లపక్షమ్మున నవమీభానువాసరమ్మునఁ బునర్వసునక్షత్రంబునఁ గర్కాటకలగ్నంబున శ్రీరామభరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులం గాంచినం దదనంతరంబున దశరథుండు యథోచితకర్తవ్యంబులు జరపి యప్పుడి దినంబులు నరిష్టంబు లేక ప్రతిదినవర్ధమాన మగుచున్న కుమారచతుష్టయంబునకుఁ గాలోచితంబు లగుచౌలోపనయనాదికృత్యంబులు గావించి వెండియు విద్యాప్రవీణు లగునట్టు లొనర్చి గజాశ్వరథారోహణంబులు నేర్పి

* ముకురకపోలలు ముగుద లనెడుమాట, గల్లగాఁ జెక్కులు వెల్ల నయ్యె.

ధనుర్వేదపారగులం గావించి పెంచుచున్నసమయమ్మున. 44

సీ. ఒకనాఁడు శుభగోష్ఠి నుర్వీశ్వరుఁడు మంత్రి
హితపురోహితులును నెలమిఁ జేరి
బంధువర్గము రాయబారులుఁ జారులుఁ
బరిచారకులు నెల్ల సరవిఁ జేరి
గాయకులును భృత్యగణమును మిత్రులు
సతులును సుతులును జక్క నలరి
సరసులు జతురులుఁ బరిహాసకులుఁ గళా
వంతులుఁ గడు నొక్కవంకఁ జేరి

తే. కొలువఁ గొలువున్నయెడ వచ్చి కుశికపుత్రుఁ
డర్థి దీవించి తా వచ్చినట్టికార్య
మధిపునకుఁ జెప్ప మదిలోన నాత్రపడుచు
వినయ మొప్పార నిట్లని విన్నవించె. 45

క. రాముఁడు దనుజులతో సం
గ్రామము సేయంగఁ గలఁడె కందుగదా! నే
నే మిమ్ముఁ గొలిచి వచ్చెద
నోమునిరాజేంద్ర! యరుగు ముచితప్రౌఢిన్. 46

మ. అనినం గౌశికుఁ డాత్మ నవ్వి వినుమయ్యా! రాజ! నీచేతఁగా
దనరా దైనను రాక్షసుల్ విపులగర్వాటోపబాహాబలుల్
ఘనుఁ డీరాముఁడు దక్క వారిఁ గెలువంగారాదు పిన్నంచునీ
వనుమానింపక పంపుమింకఁ గ్రతురక్షార్థంబు భూనాయకా!

వ. అని ప్రియోక్తులు వలుకుచున్న విశ్వామిత్రునకు మిత్రకుల
పవిత్రుం డైనదశరథుండు మాఱాడ నోడి యప్పుడు. 48

క. మునినాథువెంట సుత్రా

ముని నలజడి వెట్టుచున్న మూర్ఖులపై రా
ముని సౌమిత్రిని వేసన
మ్మునితో నానందవార్ధి మునుఁగుచుఁ బనిచెన్. 49

మత్త. వారిఁ దోడ్కొని కౌశికుం డట వచ్చునయ్యెడ ఘోరకాం
తారమధ్యమునందు నొక్కతె దైత్యకామిని భీకరా
కార మొప్పఁగ నట్టహాసవికాస మేర్పడ రాఁగ నా
క్రూరరాక్షసిఁ జూచి యమ్మునికుంజరుం డొగి రాఘునిన్.

క. తాటక వచ్చిన దదిగో
నాటగ నాఁడు దని మేల మాడక నీ వీ
పాటి పడ నేయు మని తన
చాటున భయపడెడి రామచంద్రున కనియెన్. 51

వ. ఇట్లు చెప్పిన యీమునిచంద్రునిపల్కు లాలించి రామ
చంద్రుండు తనయంతరంగమ్మున నిట్లని వితర్కించె. 52

క. ఈయాఁడుదానిఁ జంపఁగ
నాయమ్మున కేమిగొప్ప నగరే వీరుల్
చీ యని రోయుచు నమ్ముని
నాయకుభయ మెఱిఁగి తనమనమ్మున నలుకన్. 53

క. వ్రేటు గొని రామచంద్రుఁడు
సూటిగ నొకదిట్టకోల సురలు నుతింపన్
ఘోటకసమవక్షస్స్థలఁ
దాటక నత్యుగ్రలీల ధరపైఁ గూల్చెన్. 54

వ. ఇట్లు డాటకం గీటణంచినయంత నమ్మునీంద్రుండు మేటి
సంతోషమ్మున రామునిం గొనియాడుచు నశ్రమంబున నిజా
శ్రమంబున కేతెంచి రామసౌమిత్రులసాయంబున జన్నంబు
సేయుచున్న సమయంబున. 55

క. ఆకాశవీథి నెలకొని
రాకాసులు గురిసి రమితరక్తముఁ బలలం
బాకౌశికుయజ్ఞముపై
భీకరముగ మునిగణంబు భీతిం బొందన్. 56

ఉ. అంబరవీథి నిల్చి త్రిదశాంతకు లెంతయు నేచి రక్తమాం
సంబులు గాధినందనునిజన్నముపైఁ గురియంగ నంతలో
నంబరరత్నవంశకలశాంబుధిచంద్రుఁడు రామచంద్రుఁ డు
గ్రంబుగఁ ద్రుంచెఁ జండబలగర్వులఁ దమ్ముఁడుఁ దాను నొక్కటై.

వ. ఇట్లు రామచంద్రుండు సాంద్రప్రతాపంబు మించ నింద్రా
రులఁ ద్రుంచిన నమ్మునిచంద్రుఁడు నిర్విఘ్నంబుగా జన్నం
బొనర్చి రామసౌమిత్రులం బూజించె నట్టిసమయమ్మున. 58

క. ధరణీసుత యగుసీతకుఁ
బరిణయ మొనరింప జనకపార్థివుఁ డిల భూ
వరసుతుల రం డని స్వయం
వర మొగిఁ జాటించె నెల్లవారలు వినఁగన్. 59

వ. ఇట్లు స్వయంవరమహోత్సవఘోషంబున సంతోషమ్మునొంది
విశ్వామిత్రుండు రామసౌమిత్రుల మిథిలానగరంబునకుఁ
దోడ్కొని చనుచుండుమార్గంబున. 60

క. ముదితాపసివెనువెంటను
వదలక చనుదెంచునట్టివడి రామునిశ్రీ
పదరజము సోకి చిత్రం
బొదవఁగఁ గనుపట్టె నెదుట నొకయుపల మటన్. 61

క. పద నై యొప్పిన మై కడుఁ
గదలుచు బంగారుపూదె కరఁగినరీతిం

బొదలుచు లావణ్యస్థితి
సుదతిగఁ జూపట్టి నిలిచె సురుచిరలీలన్. 62

ఉ. ఆమునివల్ల భంగు గొనియాడుచుఁ బాడుచు వేడ్కతోడ శ్రీ
రాముని జూచి యిట్లనియె రామ! భవత్పదధూళిసోఁకి యీ
భామిని రాయి మున్ను కులపావన చూడఁగఁ జిత్రమయ్యె నీ
నామ మెఱుంగువారలకు నమ్మఁగవచ్చును భుక్తిముక్తులున్. 63

వ. అని యక్కాంతారత్నంబు పూర్వవృత్తాంతం బంతయు నెంతయు సంతసమ్మున నమ్మనుజేంద్రనందనుల కెఱింగించుచు మిథిలానగరంబునకుం జనియె నచ్చట. 64

సీ. ద్రవిడ కర్ణాటాంధ్ర యవన మహారాష్ట్ర
రాజకుమారులు తేజ మలరఁ
బాండ్య ఘూర్జర లాట బర్బర మళయాళ
భూపనందనులు విస్ఫూర్తి మీఱ
గౌళ కేరళ సింధు కాశ కోసల సాళ్వ
ధరణీశపుత్త్రులు సిరి వెలుంగ
మగధ మత్స్య కళింగ మాళవ నేపాళ
నృపతనూభవులు నెన్నికకు నెక్క
తే. మఱియు నుత్కల కోంకణ మద్ర పౌండ్ర
వత్స గాంధార సౌరాష్ట్ర వంగ చోళ
రాజ్యముల నొప్పుచున్న రాజసుతులు
వచ్చి రక్కామినీస్వయంవరమునకును. 65

ఉ. కొందఱు పల్లకీల మఱికొందఱు తేరుల నందలంబులం
గొందఱు కొందఱశ్వములఁ గొందఱుమత్తగజేంద్రసంఘము
న్గొందఱు స్వర్ణడోలికలఁ గోరిక నెక్కి నృపాలనందనుల్

సందడిఁ గాఁగ వచ్చిరి బుజంబు బుజంబును ద్రోపులాడఁగన్.

వ. అట్టిసమయంబున.

చ. గురుభుజశక్తి గల్గుపదికోట్లజనంబులఁ బంప వారు నా
హరునిశరాసనంబుఁ గొనియాడుచుఁ బాడుచుఁ గొంచువచ్చిను
స్థిరముగ వేదిమధ్యమునఁ జేర్చిన దానికి ధూపదీపముల్
విరులును గంధ మక్షతలు వేడుక నిచ్చిరి చూడనొప్పఁగన్.

వ. అట్టిసమయంబున జనకభూపాలుండు రాజకుమారులం గనుం
గొని యిట్లనియె. 69

ఉ. కొంకక సావధానమతిఁ గూర్చి వినుం డిదె మత్కుమారికై
యుంకువ నేసినాఁడ వివిధోజ్జ్వల మైనధనంబుఁ గాన నీ
శంకరుచాప మెక్కిడిన సత్త్వఘనుం డగువాని కిత్తు నీ
పంకజనేత్ర సీత నరపాలకులార! నిజంబు సెప్పితిన్. 70

ఆ. అనుచుఁ బలుకుచున్న యవనీశతిలకుని
వాక్యములకు నుబ్బి వసుమతీశ
సుతులు దాముతామె మతిలోనఁ జెలఁగుచు
దగ్గఱంగఁ బోయి ధనువుఁ జూచి. 71

క. విల్లా యిది కొండా యని
తల్లడపడి సంశయంబు తలకొన మదిలో
బల్లిదు లగునృపనందను
లెల్లరు దౌదవుల నుండి రెంతయు భీతిన్. 72

క. కొందఱు డగ్గఱ నోడిరి
కొందఱు సాహసము చేసి కోదండముతో
నందంద పెనఁగి పాఱిరి
సందుల గొందులను దూఱి సత్త్వము లేమిన్. 73

సీ. గాలిఁ దూలినరీతిగా నెత్తఁ జాలక
తముఁ డా మె సిగ్గునఁ దలను వంచి
కౌఁగిలించిన లోను గాక వెగ్గల మైన
భీతిచే మిక్కిలి బీరువోయి
కరముల నందంద పొరలించి చూచినఁ
గదలక యున్నఁ జీకాకునొంది
బాషాణ మున్నట్టిపగిది మార్దవ మేమి
గానరాకుండినఁ గళవళించి
తే. రాజసూనులు కొందఱు తేజ ముడిగి
జగతి రాజుల మోసపుచ్చంగఁ దలఁచి
జనకుఁ డీమాయఁ గావించెఁ జాలు ననుచుఁ
దలఁగి పోయిరి దవ్వుగా ధనువు విడిచి. 74
సీ. ఇది పర్వతాకార మీవిల్లు కను విచ్చి
తేఱి చూఁడగ రాదు దేవతలకు
నటుగాక మును శేషకటకునిధను వంట
హరుఁడె కావలెఁ గాక హరియుఁ గాక
తక్కినవారికిఁ దర మె యీకోదండ
మెత్తంగఁ దగుచేవ యెట్లు గలుగు
దీని డగ్గఱ నేల దీని కోడఁగ నేల
పరులచే నవ్వులు పడఁగ నేల
తే. గుఱుతు సేసియుఁ దమలావుకొలఁదిఁ దా మె
తెలియవలెఁ గాక యూరక తివుర నేల
యొరుల సొమ్ములు తమ కేల దొరకు ననుచు
దలఁగి పోయిరి రాజనందనులు గనుచు. 75

వ. అంత విశ్వామిత్రమునీంద్రుండు రామచంద్రునిముఖావలోకనంబుఁ జేసిన. 76

చ. కదలకుమీ ధరాతలమ కాశ్యపిఁ బట్టు ఫణీంద్ర భూవిషా
ప్రదులను బట్టు కూర్మమ రసాతలభోగిధులీకులీశులన్
వదలక పట్టు ఘృష్టి ధరణీఫణికచ్ఛపపోత్రివర్గముల్
బొదువుచుఁ బట్టుఁడీ కరులు భూవరుఁడీశునిచాప మెక్కిడున్.

క. ఉర్వీనందనకై రా
మోర్వీపతి యెత్తు నిప్పు డుగ్రునిచాపం
బుర్విం బట్టుడు దిగ్దం
త్యుర్వీధరకిటిఫణీంద్రు లూఁతఁగఁ గడిమిన్. 78

వ. అనుచు లక్ష్మణుండు దెలుపుచున్న సమయంబున. 79

మ. ఇనవంశోద్భవుఁడై నరాఘవుఁడు భూమీశాత్మ*జుల్ వేడ్కతోఁ, దను వీక్షింప మునీశ్వరుం డలరఁ గోదండంబు చేనంది చివ్వన మోపెట్టి గుణంబు పట్టి పటుబాహాశక్తితోఁ దీసినన్, దునిఁగెన్ జాపము భూరిఘోషమున వార్ధుల్ మ్రోయుచుండంబునన్. 80

ఆ. ధనువు దునిమినంత ధరణీశసూనులు
శిరములెల్ల వంచి సిగ్గుపడిరి
సీత మేను వెంచె శ్రీరామచంద్రునిఁ
బొగడె నపుడు జనకభూవిభుండు. 81

వ. ఇట్లు శ్రీరామచంద్రునిసత్త్వసంపదకు మెచ్చి సంతోషించి జనకమహారాజు వివాహంబు సేయువాఁడై రమ్మని దశరథేశ్వరుని పేరిట శుభలేఖలు వ్రాయించి పంచిన దశరథమహారా

* 'జవ్రాశముల్' అని పాఠాంతరము.

జును నాశుభ లేఖలంజదివించి సంతోషంబున నానంద బాష్పం బులు గ్రమ్ముదేర మంత్రి ప్రవరుండగుసుమంత్రునిం బిలిపించి సుమంత్రా! యిప్పుడు మన మందఱమును బయలుదేఱి మిథిలాపట్టణంబునకుం బోయి యట జనకమహారాజునింట మన రామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులకు వివాహమహోత్సవముజరుప వలయుఁ గావున వసిష్ఠాదిద్విజవర్యులను గౌసల్యాదికాంతా జనమ్మును నరుంధతి మొదలుగాఁగల భూసురభార్యలను మఱియు సకలబంధుజనంబును రావించి బంగరుపటరదంబుల నిడికొని దోడ్కొని రమ్మని యంపిన నతండును మహాప్రసాదంబని తత్‌క్షణమ యంతఃపురంబునకుం బోయి కౌసల్య కైకసుమిత్ర మొదలగురాజకాంతలను వసిష్ఠాదిద్విజవరిష్ఠులను నరుంధతి మొదలుగాఁ గలముత్తైదువలను మిగిలిన సకల బంధుజనమ్మును రావించి యుక్తప్రకారమ్ముగాఁ గనక రథమ్ముల పై నిడికొని దశరథమహారాజుకడకుం గొనివచ్చిన యంతదశరథుండు పుత్రద్వయసహితమ్ముగరథమారోహించి సమస్త సేనాసమన్వితుం డగుచు వాద్యఘోషంబులు దశదిశలునిండ నడచుచున్నసమయమ్మున నంతకుముందు జనకభూవల్లభుండు దశరథమహీపాలు నెదుర్కొని తోడితెచ్చి యడుగులు గడిగి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధుల విధ్యుక్తంబుగాఁ బూజించి మానితంబుగఁ గానుక లొసంగి సకలసంపత్సంపూర్ణ మయినసివేశముం గల్పించి యందుఁ బెండ్లివారిని విడియించె నంత నక్కడఁ గనకవికారమైనపీఠమ్ము పైఁ గూర్చున్నసమయమ్మున దేవా! శుభముహూర్తం బాసన్న మగుచున్నది రమ్మని వసిష్ఠుండు సనుదేర నాతఁడు సని రాము

లక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులకు మంగళస్నానమ్ముఁ జేయించి నిర్మలాంబరాభరణంబు లొసంగి వేర్వేఱ నొక్కముహూర్తమ్మునఁ దనకూఁతు సీతను శ్రీరామచంద్రునకును, దన తమ్ముఁడు కుశధ్వజునికూఁతు లగుమాండవ్యూర్మిళాశ్రుత కీర్తులను భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులకును నిచ్చి వివాహముం జేసి తనప్రియతనయల కొక్కొకలెను నూఱేసి భద్రగజమ్ములను వేయేసితురంగంబులును బదివేలు దాసీజనమ్మును లక్షధేనువులును నరణంబు లిచ్చి దశరథాదిరాజలోకమ్మునకు బహుమానమ్ముగా నవరత్నఖచితభూషణమ్ములును జీని చీనాంబరమ్ములును నొసంగి సుగంధద్రవ్యముల నర్పించి పూజించి యంపె నంత దశరథమహారాజు మరలి యయోధ్యాపట్టణంబునకు వచ్చుచుండఁగా మధ్యేమార్గంబున. 82

ఆ. పరశురాముఁ డడ్డుపడి వచ్చి మీనామ
మెవ్వ రనిన మొలకనవ్వుతోడ
నేను దశరథుండ నితఁడు నాపుత్రుండు
రాముఁ డంద్రు పేరు భీమబలుఁడు. 83

వ. అని వినిపించినఁ గ్రోధావేశవశంవదుం డై యప్పు డప్పరశురాముండు రాముం గనుంగొని యిట్లనియె. 84

క. రాముఁడు నేనై యుండఁగ
నామీఁద నొకండు కలిగెనా మఱి యూఁ గా
కేమాయె రణ మొనర్పఁగ
రామా రార మ్మటంచు రహిఁ బిలిచెఁ దగన్. 85

వ. పిలిచినతోడనే రామచంద్రుం డతని కిట్లనియె. 86

ఆ. బ్రాహ్మణుండ వండు బరమపవిత్రుండ

వదియుఁగాక భార్గవాన్వయుండ
వైననిన్నుఁ దొడరి యాహవస్థలమున
జగడ మాడ నాకుఁ దగునె చెపుమ. 87

వ. అనిన విని పరశురాముం డి ట్లనియె. 88

ఉ. శస్త్రముఁ దాల్చినం దగునె సన్నుతి కెక్కిన బ్రాహ్మణుండనన్
శాస్త్రము గాదు నా కెదిరి సంగరభూమిని నిల్చినంతనే
శాస్త్రముఖంబులన్ నృపులఁ జక్కఁగఁ జేయుదుఁ గాన నిప్పుడున్
శస్త్రము శాస్త్రముం గలవు సాహసవృత్తిని రమ్ము పోరఁగన్; 89

వ. అనిన రామచంద్రుం డి ట్లనియె. 90

మ. విను మావంటి నృపాలురైనఁ గలనన్ వీరత్వముం జూపఁగా
ననయంగాక మహానుభావుఁడవు నిన్నాలంబులో మీఱఁగా
నెనయన్ ధర్మమె మాకుఁ జూడ మఱి నీవేమన్న నీమాటకుం
గనలన్ మంచిది కాదు మాకెపుడు దోర్గర్వంబు మీపట్టునన్.

వ. అనిన విని యెంతయు సంతోషించి భార్గవరాముండు రాఘు
రామునితో నిట్లనియె. 92

ఆ. శివునిచివుకువిల్లు శీఘ్రింబె యానాఁడు
విఱిచినాఁడ ననుచు విఱ్ఱవీఁగ
వలదు నేఁడు నాకు వశమైనయీచాప
మెక్కుపెట్టి తివియు మింతెచాలు. 93

ఉ. రాముఁడు గీముఁ డంచును ధరాజనులెల్ల నుతింప డిట్టవై
భీమునిచాపమున్ విఱిచి ప్రేలెద వందుల కేమిగాని యీ
శ్రీమహిళేశు కార్ముకముఁ జేకొని యెక్కిడు దేని నేఁడు నీ
తో మఱి పోరు సల్పి పడఁ ద్రోతు రణస్థలి నీశరీరమున్. 94

చ. అని తనచేతివిల్లు నృపులందఱుఁ జూడఁగ నందియీయ నా

ధనువునుగూడి తేజముఁ బ్రతాపమురామునిఁజెందె నంతనే
జనవరుఁ డాశరాసనముఁ జక్కఁగ నెక్కిడి వాఁడిబాణ మం
దునిడియేదిలక్ష్యమనఁ ద్రోవలుసూపినఁ ద్రుంచె గ్రక్కునన్.

వ. ఇట్లు మహాప్రతాపంబున నావిలు ద్రుంచి యనర్గళప్రతాప
మ్మున భార్గవరాముదోర్గర్వంబు నిర్గర్వంబు గావించి జయ
మ్ముఁ గైకొన్నకుమారునిం గౌఁగిలించుకొని దశరథుండు
కుమారచతుష్టయమ్ముతో నయోధ్యానగరంబుఁ బ్రవేశించి
సుఖోన్నతి రాజ్యంబు నేలుచున్న సమయంబున. 96

శా. పారావారగభీరికిన్ ద్యుతిలసత్పద్మారికిన్ నిత్యవి
స్మారోదారవిహారికిన్ సుజనరక్షాదక్షుదక్షారికిన్
సారాచారవిచారికిన్ మదరిపుక్ష్మాపాలసంహారికిన్
వీరా సాటి నృపాలకుల్ దశరథోర్వీనాథజంభారికిన్. 97

వ. అని కొనియాడఁ దగిననృపాలశేఖరుఁడు ధర్మమార్గంబు
నొక్కింతయేనిఁ దప్పకుండ రాజ్యంబు సేయుచుండె ననుట
విని నారదుని వాల్మీకిమహామునీశ్వరుం డటమీఁదికథా
విధానం బెట్టి దని యడుగుటయు. 98

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర
జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా! 99

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధ గురుజంగమార్చన
వినోద సూరిజనవినుతకవితాచమత్కారాతుకూరి కేసనసెట్టి
తనయ మొల్ల నామధేయవిరచితం బైనశ్రీరామాయణమహా
కావ్యంబునందు బాలకాండము సర్వము నేకాశ్వాసము.

అయోధ్యాకాండము

క. కందర్పరూప! ఖండిత
కందర్పవిరోధిచాప! కరుణాద్వీపా!
వందితశుభనామా! ముని
సందోహస్తుత్యభూమ! జానకిరామా! 1

వ. శ్రీనారదమునీశ్వరుండు వాల్మీకిమహాముని కెఱింగించిన
తెఱంగు వినిపించెద నాకర్ణింపుము. 2

సీ. తనసుమంత్రాదిప్రధానులతోఁ గూడి
సుఖగోష్ఠి నుండఁగ నఖిలజనులఁ
జక్కఁగా రావించి సమ్మదంబున వంశ
గురువుతో దశరథధరణినాథుఁ
డనియె నీభూభార మంతయు నొక్కఁట
నేలితిఁ జాలదె యేకహేళి
నటుఁగాక పగతుర నవలీల గెల్చితి
నిల్పితి ధర్మము నిష్ఠతోడ

తే. నింత చాలదె యాశకు నెంత కెంత
రామచంద్రుని ధరణికి రాజు గాఁగ
మీరు సూడంగఁ బట్టంబు భూరిమహిమఁ
గట్టవలయును మంచిలగ్నమునఁ జెలఁగి. 3

తే. అనుచు గురునకుఁ జెప్పి తా నతనిసమ్మ
తమున సౌభాగ్యమంగళద్రవ్యసమితిఁ
గూర్చుఁ డనుచును మంత్రులకును నెఱుంగఁ
జెప్పి శృంగార మీపురిఁ జేయుఁ డనియె. 4

వ. అట్టిసమయంబున. 5

తే. పగలు ప్రాగ్భాగమున నుండి గగనవీథిఁ
జరమదిక్కున కేఁగఁగాఁ శ్రమము దోఁచి
చెమట పట్టిన స్నానంబుఁ జేయ నరుగు
కరణి నపరాబ్ధిలో దివాకరుఁడు గ్రుంకె. 6

క. మేలిమి సంధ్యారాగము
ప్రాలిన చీఁకటియుఁ గలిసి వరుణునివంకన్
నీలముఁ గెంపును నతికిన
పోలికఁ జూపట్టె నట నభోమణి తలఁగన్. 7

క. వారక కల్పద్రుమమున
గోరకములు పుట్టినట్లు గురుతర కాంతిన్
దారకములు తల సూపెన్
జోరానీకమ్ము మిగుల స్రుక్కుచు నుండన్. 8

ఆ. కారుమొగులురీతిఁ గాటుకచందాన
నీటిభాతి నింద్రనీలమహిమ
మాషరాశిపోల్కి మఱి మఱి యప్పు డంధ
కార మవని యెల్లఁ గలయఁ బర్వె. 9

వ. అట్టిసమయంబున. 10

చ. తలవరులన్ నిజాధిపుల దర్పకునేర్పునఁ గన్నుఁ బ్రామి య
త్తలఁ దముపిన్నపాపల నుదారత నేర్పడ నిద్రపుచ్చి ని
ర్మలకరకంకణావళులు రట్టుగ దా మటు మ్రోఁగనీక వి
చ్చలవిడిగాఁ జరించి రొగి జారలతాంగులు మధ్యరాత్రులన్.

చ. సురతము లేక యుస్సురనుజోటిమగండుడికించు కాంతయున్
సరస మెఱుంగుచంద్రముఖి సావడిదంటయు బేరకత్తెయున్

బరపురుషాభిలాషమును బాయనిభామిని పోరుకట్టునన్
బరఁగినభామలాది యుపభర్తలఁ గూడి చరించి రత్తఱిన్.

ఉ. భానుసహస్రసత్కిరణపంక్తుల నుద్భవ మైనయాబృహ
ద్భానునివెట్టఁ బెల్లుడకఁబడ్డసుధాంబుధి మీఁదిమీఁగడల్
పూని సమీరుచేఁ దెరల పూర్వదిశం గనుపట్టె దానిపై
ఫేన మనంగ నొప్పె శశిబింబము తూరుపుఁగొండపైఁ దగన్.

చ. కుముదములుం జకోరములుఁ గోమలసస్యముఁ జంద్రకాంతము
రమణఁ జెలంగ వెన్నెల తిరంబుగఁ జేసె జగంబులుబ్బఁగాఁ [ల్
గమలములున్ వియోగులధికంబుగఁ జోరులుఁ జక్రవాకముల్
రమణఁ గలంగ వెన్నెలతిరంబుగఁ గాచె జగంబు లుబ్బఁగాన్.

ఉ. నారదు లైరి సన్మునులు నాకమహీజము లయ్యె భూజముల్
శారద లైరి భామినులు శంకరశైలము లయ్యె గోత్రముల్
పారద మయ్యె నీరధులు పన్నగనాయకు లయ్యె నాగముల్
వారిదవర్గ మెల్ల సితవర్ణము లయ్యెను బండువెన్నెలన్. 15

చ. కొడు కుదయించె నంచలరి కోరిసుధాంబుధి మిన్నుముట్టియ
ప్పుడుజగ మెల్లఁగప్పెనఁ బూర్ణతనొం దెనుసాంద్రచంద్రికల్
పుడమికిఁ బాలవెల్లిగతిఁ బొల్పెసలారఁగఁ జంద్రుఁడొప్పె
య్యుడుపతిమేనిమచ్చయనునొప్పెఁ బయోనిధిపద్మనాభుఁడై.

వ. అట్టిసమయంబున.

ఉ. కోరి చకోరదంపతులు గుంపులుగుంపులు గూడి రంతులన్
జేరిన చంద్రికారసముఁ జేర్కొనిమార్కొనిపొట్టనిండఁగా
బారణసేసి పెన్బయలఁ బ్రాఁకుచుఁ జంచుపుటంబు లెత్తుచున్
జేరెము వారుచుండె మదిఁ బ్రేమ జనింప వధూటికోటికిన్

ఉ. వెన్నెలతీఁగలన్ గొనలు వేడుకముక్కులఁ ద్రుంచి తెచ్చిదా
త్కొన్నప్రియాంగనాతతికిఁ గూరిమి నోరికి నిచ్చి కేళికిన్

సన్నపుఁగంఠనాళముల సన్నలు సేసి సుఖించె నింపుగన్
దిన్ననిచంద్రకాంతమణితిన్నెలమీఁదఁ జకోరదంపతుల్. 19

తే. పాకశాసని సేవంతిబంతి దివికి
నెగుర వైచినకైవడి నేమి చెప్పఁ
బాండువర్ణంబుతోఁ బూర్వభాగమందు
సొంపు మీఱంగ వేగురుఁజుక్క వొడిచె. 20

వ. అట్టిసమయంబున. 21

క. రవి యుదయించెను జనుఁడీ
దివియలు నక్షత్రసమితి తిమిరము శశియున్
బవ లేమిటి కనురీతిని
గువలయమున గూళ్లఁ గోళ్లు గూయ మొదలిడెన్. 22

చ. వదలక పద్మరాగమణి వట్రువ గ్రాలఁగఁ బట్టి నేర్పు పెం
పొదవఁగఁ దూర్పుకొండపయికొప్పుగఁ దెల్చిజగద్గురుండు దాఁ
త్రిదశవరేణ్యుకట్టెదురఁ దేఁకువ నిల్పినదర్పణంబు నా
నుదయము నొందె భానుఁడు సముజ్జ్వలకోకనదప్రదీప్తులన్.

వ. ఆరాత్రి రాజశేఖరుని చిత్తంబు వచ్చునట్టుగా మెలంగి
యాతఁడు దన్ను మెచ్చు టెఱింగి కైక యిట్లనియె. 24

ఆ. వసుమతీశ! నాకు వర మిచ్చి తప్పుట
తగవు గాదు మీకుఁ దలఁపులోన
మఱచినారదేమొ మన్నించి తొల్లింటి
యీవు లీయవలయు నీక్షణంబ. 25

క. జననాథ! నాకుమారుని
వినుఁడీ పట్టంబు గట్టి వేవేగను రా
ముని మునిఁగా ననుపుఁడు మఱి
వనమునఁ బదునాలుగేండ్లు వర్తింపంగన్. 26

వ. అని ప్రార్థించిన విని పార్థివేంద్రుండు డిల్లపడి తల్లడిల్లుచు నుల్లంబు గలంగి మునుంగిడి యచ్చేడియ పలికినపలుకులకు మాఱాడ నోడి మిన్నక యున్నసమయంబున సుమంత్రుం డేతెంచి స్వామీ! రామచంద్రునిఁ బట్టంబు గట్ట సుముహూర్తం బాసన్నం బయ్యెఁ గావున మిమ్ము నచ్చటికి విచ్చేయ నవధరింపుం డని వసిష్ఠభగవానుండు విన్నవించు మని పంపె నని చెప్పిన విని కైక యి ట్లనియె. 27

మ. అనిలోమున్నునృపాలుచిత్తమునకే నాహ్లాదముంగూర్చి నా
తనయుంబట్టముగట్టి రాఘవుని బద్ధాగ్లేంద్రకాంతారమం
దుసువర్తిల్లఁగఁబంపఁగోన్నవరమున్ ద్రోయంగ రాదెంతయు
న్వనసీమన్మునివృత్తినుండుమనుఁడీవైళంబ యారామునిన్.

క. అని పలుకు కైకపలుకులు
విని వేగమ మరలి వచ్చి విన్నదనంబున్
దనుక వసిష్ఠునితోడన్
వినుపించె సుమంత్రుఁ డట్టివిధ మేర్పడఁగన్. 29

వ. అనిన విని వసిష్ఠాదిప్రముఖులును సుమంత్రాదిప్రధానజనంబులును సైన్యంబులును బరివారంబులును విన్ననై యున్న నాసన్నయెఱింగి రామచంద్రుండు రాజచిహ్నంబులు త్యజించి జటావిభూతివల్కలంబులు దాల్చి ధనుర్ధరుం డై యున్నంత లక్ష్మణుండు భూపుత్రికయును దోడం జనుదేరఁ దల్లులకు నమస్కరించి వసిష్ఠానుమతంబున నాశీర్వచనంబులు గైకొని యాస్థానంబు వెలువడి యరణ్యంబున కరుగునప్పుడు పురజను లందఱును బురపురం బొక్కుచు దశరథమహారాజును దూషించుచుఁ గైకను నిందించుచు మూఁకలై శోకించుచుండ నది యంతయు విని దశరథుండు పురోహితామాత్యబంధు

వర్గంబులతో శ్రీరామచంద్రుం డేగిన త్రోవం జన్నంత నా
రాముఁడు దూరంబునం జనియె దశరథుండును మరలి వచ్చి
పుత్త్రశోకంబున నాకపురంబునకుం జనియెఁ దదనంతరంబ. 30

ఆ. చనుచు రాఘవుండు స్వర్ణదియొడ్డున
గుహునిఁ గాంచి యతనిఁ గుస్తరించి
తడయ కోడఁ బెట్టి దాఁటింపు మనవుడు
నట్లు చేయఁ దలఁచి యాత్మలోన. 31

చ. సుడిగొనిరాముపాదములు సోఁకినధూళివహించి రాయి యే
ర్పడ నొకకాంత యయ్యెనఁట పన్నుగ నీతనిపాదరేణు వి
య్యెడ వడి నోడసోఁక నిది యేమగునోయనిసంశయాత్ముఁడై
కడిగెగుహుండు రామపదకంజయుగంబుభయమ్ము పెంపునన్.

వ. ఇట్లు శ్రీరామచంద్రుని శ్రీపాదంబుల నీటఁ గడిగి యోడపై
నెక్కించి యమ్మువ్వుర నవ్వలికి దాఁటించిన నాక్షణంబ. 33

ఉ. రాజకులావతంసుఁ డగు రాముఁడు తమ్ముఁడుఁ దాను నాభర
ద్వాజమహామునీంద్రపదవారిజముల్ గని మ్రొక్క నాతఁడం
భోజహితాన్వయాబ్ధిపరిపూర్ణసుధాకరుఁ డైనరామునిం
పూజ లొనర్చి కందఫలమూలములం బరితృప్తుఁ జేసినన్. 34

వ. సంతసించుచు నారాత్రి యచ్చట నివసించి మఱునాటిదిన
మర్కోదయమ్మున. 35

ఆ. ముదముతోడఁ దమ్ము మునిభరద్వాజుండు
భక్తి ననుప రామభద్రుఁ డపుడు
చనియె భ్రాతృదారసహితుఁ డై సన్ముని
కూటమునకుఁ జిత్రకూటమునకు. 36

మ. ఘనుఁ డా రాముఁడు చిత్రకూటమున వేడ్కం జేరియున్నంతలో
నన దంతావళవాజిరత్నరథనానా యోధసంఘంబులో

డ నమాత్యద్విజబంధువర్గములతోడం గూడి వాద్యంబులం
జను దెంచెఁ భరతుండు శ్రీరాముకడకుఁ సద్భక్తియేపారఁగన్.
సీ. చను దెంచి రాముని చరణంబులకు మ్రొక్కి
కైకేయి చేసినకపటమునకు
నగరంబు విడిచి యీపగిది ఘోరారణ్య
మున కిట్లు రానేల మునులపగిది
నది గాక మనతండ్రి యత్యంత మైనట్టి
పుత్రశోకంబునఁ బొక్కి పొక్కి
త్రిదశాలయమ్మున దేవేంద్రుఁ గనఁ బోయె
నని చెప్ప విని రాముఁ డంతలోన
తే. భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నధరణిసుతలఁ
గూడి దుఃఖించి దుఃఖించి కొంతవడికి
నాప్తవర్గంబుచే మానె నంతమీఁద
భరతుఁ డిట్లనె శ్రీరామభద్రుతోడ.
తే. రాజు లేకున్నచో మఱి రాష్ట్రమందుఁ
గార్య మెట్లౌను మీ రెఱుంగనిది గలదె
నేఁటిసమయానఁ బట్టంబు నిలుపుకొనఁగఁ
దిరిగి విచ్చేయుఁ డనుడు నాభరతుతోడ. 39
వ. శ్రీరామచంద్రుం డి ట్లనియె. 40
చ. జనకుఁడు నేసినట్టిమితిఁ జక్కఁగఁ దీర్చి కడంక నేను వ
చ్చినగుఱిదాఁక భూతలము జేకొని రాజ్యముఁ జేయుమాటగా
దనకు మటన్న నొల్ల నన నాతనికిం దనపాదుకాయుగం
బొనరఁగ నిచ్చి పొమ్మనుచు నుర్వికి రాజుగఁ బంచె సొంపుగన్.
వ. ఇట్లు భరతుని 'భరతాగ్రజుం డనునయించి మరలించి నాక
లోకకవాటం బగుచిత్రకూటంబు కదలి సౌమిత్రిభూపుత్త్రి

లం గూడి పోవునెడ నటవీమధ్యంబున విరాధుం డను దైత్యాధముం డపరాధంబుచేసి డిగ్గన డగ్గఱి జగతీతనూ భవనెత్తుకొని గగనమార్గంబున కెగిరిపోవునెడ వాఁడిబాణం బున వానికంఠంబును ద్రుంచి గారుడాస్త్రంబున మరల నొయ్యన జనకనందనుం డించి భయంబు వాపి ప్రియంబు సూపి యొయ్యనొయ్యన నయ్యెడ నున్నయత్రిమహాముని యాశ్రమంబునకుం జని ఘనంబున నాఘనుండు సేయు పూజలం గైకొని రామచంద్రుం డచ్చటిమునీంద్రులకు దైత్యులవలనిభయంబు లేకుండ నభయం బిచ్చి మన్ననం గొన్నిదినంబు లాయామునులయాశ్రమంబున నిలుచుచు వార లనుప శరభాదిమృగోత్కరశరణ్యం బగునరణ్యంబుఁ జొచ్చిపోయె నని చెప్పిన విని నారదుని వాల్మీకిమునీంద్రుం డటుమీఁదికథావిధానం బెట్టి దని యడుగుటయు. 42

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర!
జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా! 43

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధ గురుజంగమార్చన వినోదసూరిజనవినుత కవితాచమత్కారాతుకూరికేసనసెట్టి తనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైన శ్రీరామాయణ మహాకావ్యంబునం దయోధ్యాకాండము సర్వము నేకా శ్వాసము.

ఆరణ్యకాండము

క. మునిదత్తధనుర్వేదా!
మునినాథప్రియసతీసుపూజితపాదా!
జనకార్చితగుణధామా!
సనకాదిస్తవ్యనామ! జానకిరామా! 1

వ. శ్రీనారదమునీశ్వరుండు వాల్మీకి కెఱింగించిన తెఱంగు విని
పించెద. 2

చ. ఇతనికిఁ బాదచారితన మేటికి వచ్చెనొ పట్టభద్రుఁ డీ
సతి నవరూపరేఖలను జక్కని దయ్యును నిట్టిదుర్దశల్
ప్రతిపసియించునెట్లొ రతిరాజసమానుల వీరి నేల యీ
గతిఁబడఁ ద్రోచెబ్రహ్మ యని కాంతురు చెంచెత లమ్మహాత్ములన్.

సీ. నడువ నేరనికొమ్మ యడుగులు పొక్కులై
శర్కరస్థలముల శ్రమముఁ జెందె
వీచినచేతుల వ్రేళ్లు నెత్తురు గ్రమ్మి
పొటమర్లు కెంపులపోల్కి నమరె
వడిగాలి సుడివడి వాడిన లేఁదీఁగ
భావంబునను మేనిచేవ తఱిగెఁ
బూర్ణచంద్రునికాంతి పున్నమ వేకువఁ
గనుపట్టుగతి మోము కళల విడిచె

తే. ధవుని నడుగడుగునకుఁ గైదండఁ గొనుచు
నెగడుడప్పిని నిట్టూర్పు లెగసి చిగురుఁ
బెదవు లెండఁగ నీడకు నుదిల గొనుచు
మనసులోఁ జేవ యూఁతగఁ జనెడువేళ. 4

వ. ఇట్లు సీతయు రాముండును సత్యఋషింబోని సౌమిత్రియుఁ
గతిపయ ప్రయాణంబులఁ బంచవటికిం జని సంతోషభరి
తాంతరంగులై. 5

క. అచ్చటఁ గొన్ని దినంబులు
ముచ్చటపడి యుండఁ దలఁచి మునిముఖ్యులచే
మచ్చికఁ దమ్ముఁడు దానును
గ్రచ్చుఱ నొకపర్ణశాలఁ గావించి తగన్. 6

ఆ. అందు రామచంద్రుఁ డనుజన్ముఁడును దాను
గొన్ని వాసరంబు లున్న వేళ
వికృతవేషధారి వేవేగ నటఁ జొప్ప
నాక యనెడిదైత్యనారి యొ___ర్తు. 7

వ. రామునిఁ గని ప్రేమాభిరామం బగుమనంబునఁ దన్నుఁ
గామించి రమ్మనిన రామచంద్రుండు సౌమిత్రినిం జూప నతఁ
డు మున్ను మాయన్న నభిలషించుటం జేసి నాకు దోషంబు
గాన నీ వారామునికడకు మరలఁ జను మన్న నది యట్ల
చేసిన రామచంద్రుండును దిరుగ లక్ష్మణుం జూపినఁ గోపించి
యారాక్షసి మనుజేంద్రసూనుల దండింపం దలంచిన నెఱింగి
భరతానుజుండు దానినాసికాకర్ణంబులు గోసివైచిన నది
నెత్తురు జొత్తిల్లఁ బసిపాపయుంబోలి యేడ్చుచు ఖరదూష
ణాదిసోదరులకుం జెప్పిన వారు గనలి రాక్షణంబున. 8

క. పదునాల్గువేలదైత్యులు
మదమున సోదరులు గొల్వ మండుచు శూరా
స్పద మగురథనికరముతోఁ
గదనంబున రాముకడకు ఖరుఁ డేతెంచెన్. 9

ఆ. ఖరుఁడు వచ్చినట్టికలకలం బాలించి
రాఘవుండు దనదురమణియొద్దఁ
దొలఁగ నుండ ననుజుఁ దోడుగాఁ గాఁ పుంచి
బెదర కంతఁ గలని కెదిరి నిలిచె. 10

శా. ఆవేళన్ ఖరుఁ డుగ్రవృత్తి లయకాలాభీలఘోరాకృతుల్
దైవారన్ గజవాజిసంఘములతో దైత్యాళితో భూరిరో
షావిర్భూతమనస్కుఁ డై నడిచె ; గర్వారంభసంరంభుఁడై
దేవవ్రాతము భీతిఁ బొంది కలఁగన్ దేజంబు సొంపారఁగన్.

వ. ఇట్లు ఖరుండు సనుదెంచి భయంకరంబుగా రణంబు సేయు సమయంబున. 12

ఉ. అప్పుడు రామచంద్రుఁడు భయంకరరౌద్రరసంబుకన్నులన్
నిప్పులు రాల్చుచున్ నెరయ నిర్జరులార్వ విచిత్రశస్త్రముల్
కుప్పలు గాఁగ నేయుచును గుంజరవాజిరథావళుల్ ధరన్
దప్పక కూల్చుచున్ రుధిరధారలఁ దేల్చె సురారిసంఘమున్.

వ. అట్టిసమయంబున. 14

క. కరితురగస్యందనములుఁ
బరివారము దెగినపిదపఁ బటురోషమునన్
గరకరపడుచును నెదిరిన
ఖరకరవంశజుఁడు ద్రుంచె ఖరునిశిరంబున్. 15

వ. త్రుంచినం గని తీండ్రంబుగా. 16

క. ఘోషించి రామచంద్రుని
దూషించుచు వచ్చినట్టిదూషణుమీఁదన్
రోషించి సురలు కడు సం
తోషింపఁగ వానికరముఁ ద్రుంచెఁ గడంకన్. 17

ఆ. త్రిశిరుఁ డంతఁ గనలి దివ్యాస్త్రసంపద
రాముమీఁదఁ జూపి రణ మొనర్చె
మూఁడుశరము లతఁడు ముదలించి యట వాని
మూఁడుతలలఁ ద్రుంచె మొగ్గరముల. 18

వ. ఇట్లు ఖరాది రాక్షసుల శిక్షించి జయంబు గొని ధను వెక్కు-
డించి మరలి పర్ణశాల కేతెంచి తమ్ముఁడును దానును సమ్మ-
దంబునం గలిసి యున్నసమయంబున. 19

చ. చలమున నంత శూర్పణఖ సయ్యన లంకకు నేఁగి రావణుం
గొలువునఁ గాంచి మ్రొక్కి తనకుఁ నృపసూనులు సేసినట్టిచేఁ
తలు వినుపించి వారు తమతండ్రియనుజ్ఞను వచ్చి కానలో
పలఁ దిరుగాడుచందములుఁ బన్నుగ నేర్పడఁ జెప్పి పిమ్మటన్.

క. ఆరాముభార్యవిభ్రమ
మేరాజతనూజలందు నెఱుఁగము విని మఱి
ధారుణిలోపలఁ గామిను
లారమణికి సాటిఁ బోల రభినుతిఁ జేయన్. 21

సీ. కన్నులు గలువలో కాముబాణంబులో
తెలివిగా నింతికిఁ దెలియరాదు
పలుకులు కిన్నెరపలుకులో చిలుకల
పలుకులో నాతి కేర్పఱుపరాదు
అమృతాంశుబింబమో యద్దమో నెమ్మోము
తెంపుతోఁ జెలికి భావింపరాదు
కుచములు బంగారుకుండలో చక్రవా
కమ్ములో చెలి కెఱుగంగరాదు
తే. కురులు నీలంబులో తేఁటిగుంపు లొక్కొ
పిఱుదు పులినంబొ మన్మథు పెండ్లియరుఁగొ

యనుచుఁ గొందఱు సంశయం బందుచుండ
వెలఁది యొప్పారు లావణ్యవిభ్రమముల. 22

క. కలదో లేదో యనుచును
బలుమఱు నెన్నడుముఁ జూచి పలుకుదు రితరుల్
బలిమో కలిమో యనుచును
బలుమఱు జఘనంబుఁ జూచి పలుకుదు రితరుల్. 23

సీ. షట్పదంబులపైకి సంపెంగపువ్వుల
జలజాతములపైకిఁ జందమామఁ
గిసలయంబులపైకి వెసఁ గలకంఠముల్
సింధురమ్ములపైకి సింహములను
దొండపండులపైకి దొడ్డరాచిలుకల
నలరుఁదూఁడులపైకి హంసవితతిఁ
బండువెన్నెలనిగ్గుపైకిఁ జకోరముల్
పవనంబుమీఁదికిఁ బాపఱేని

తే. మరుఁడు వైరంబు చేసినమాడ్కి నలక
నాసికాకరాననచరణస్వనములు
వరపయోధరమధ్యోష్ఠవచనబాహు
గమనహాసాక్షు లూర్పారు రమణి కమరె. 24

క. బంగారు నీరు నిలువునఁ
బొంగారుచు నుండ నజుఁడు వోసినమాడ్కిన్
శృంగార మెల్ల నిలువునఁ
బొంగారుచు నుండఁ గరఁగి పోసినమాడ్కిన్. 25

వ. అట్టిదయోరూపంబులను గనుపట్టునట్టియ క్కాంతారత్నంబు నీకు సిద్ధించె నేని నీవు త్రిభువనంబులు విజయంబుచేసిన యంతకన్నను సంతసింతు వన్న విని కామాశుగంబులం

దగిలి కామాంధుండై కన్నులు గానక యున్నకొని తన్నుఁ
దా మఱచి యొడ్డోలగంబు పాలించి పుష్పకం బనువిమాన
రత్నంబుపై నధిష్ఠించి మారీచుకడకుం జని ప్రార్థించి నీవు
కనకమృగంబ వై జనస్థానంబునకుం జని దశరథనందనుం
డగుశ్రీరాముం డున్నపర్ణశాలకడం బొడకట్టిన నతండును
నిన్ను వెనుకొను నీవు నతని నతిదూరంబుగాఁ గొనిపోయి
మాయంబైన నేను రామునిభార్యం గొనివత్తు ననిన విని
స్మృతిలక మాఱుత్తరం బిచ్చిన రావణుం డుగ్రుండై మండి
పడ నతం డాసన్నయెఱింగి కనకమృగరూపంబును దాల్చె
నాక్షణంబున.

క. ఒడ లెల్లను బంగారము
పొడ లెల్లను రత్నసమితి బోలిన మెఱుపుల్
నడ లెల్ల నెఱపి మెలఁగెడు
కడ లెల్ల విలాసరేఖ కళలందొప్పెన్. 27

వ. ఇట్లు కనకమృగాకారంబు గైకొని పర్ణశాలకడకుం బోయి
మెలంగునప్పుడు. 28

క. కనియును వినియును నెఱుఁగము
కనకమృగం బనుచు వేడ్క గడలుకొనంగన్
గనఁగ మృగం బద్భుత మిది
కనకమృగం బేమిసేయఁ గలదో మీఁదన్. 29

వ. అని కనుఁగొన్న మునిజనంబులు మనంబులం దలంకునెడ
నామృగంబును మృగనేత్రయగుధాత్రీపుత్రి గని దాని నభి
లషించిన నాసన్న యెఱింగి సౌమిత్రిని భూమిజకుం దోడిడి
శ్రీరామచంద్రుండు దానివెనుకొని చనుచున్నయవసరమ్మున.

సీ. తనుఁ బట్టఁ నొయ్యన వెనుకొని చనుదెంచు
నిలతేనితలఁపు దాఁ దెలిసి తెలిసి
చేరువ మెలఁగుచుఁ బారి మేయుచు డాసి
మెల్లన యంతంత మెలఁగి మెలఁగి
తననీడఁ గనుఁగొని తానె దిగ్గన దాఁటి
భయమునఁ బరువెత్తి పఱచి పఱచి
యెడ దైనఁ బోవక యెలయించి కనుఁగొన్నఁ
దరువుల నొయ్యన నొరసి యొరసి
తే. చెవులు నిక్కించి చూచుచుఁ జెలఁగి చెలఁగి
పోవ రాముండు దవ్వుగాఁ బోయి పోయి
యెలమి మాయామృగం బని యెఱిఁగి మదిని
దీనిఁ జంపుదుఁగా కని తెగువ చేసి. 31

క. ఏచినకినుకను బలునా
రాచము సంధించి డాసి రాఘవుఁ డామా
రీచుని దైత్యాధముఁ గుల
నీచునిఁ గూలంగ నేసె నిర్జరు లలరన్. 32

వ. వాఁడునుం గూలునవ్వేళ "హా! లక్ష్మణా!" యనురవంబుం జేసిన నాధ్వని విని జనకనందన మనంబున నులికి లక్ష్మణుం బిలిచి మీయన్న కేమి కీడు వాటిల్లెనో కాని నిన్నుఁ దలంచె నీవునుం బోయి మీ యన్నకుశలస్థితిం దెలిసికొని రమ్మనిన నతండు తలంకక నామెతో నిట్లనియె. 33

ఉ. ఏమిటి కింతభీతి మది నీవగ తోఁచుట యేమి నీకు నో
భామిని రామునందు నొకభారము చెందదు చెందెనేనియుఁ
భూమి వడంకదే నభము బోరన మోయదె వార్ధు లింకవే
తామరసాప్తసోమగ్రహతారక లెల్లను నేల డుల్లవే. 34

ఉ. అంత ప నయ్యె నేని దనుజాంతకు నంతకు మన్మథాంతకుఁ
బంతము మీఱఁగాఁ గలఁచి పన్నగమర్త్యసురేంద్రలోకముల్
బంతులు గట్టి యాడ్చి రిపుభంజను రాముని గందకుండ న
ర్పింతును నీకుఁ దెచ్చి మది భీతిని బొందకు మమ్మ జానకీ. 35

వ. అని లక్ష్మణుండు పలికిన విని జనకరాజనందన కినిసి వినరాని మాటలం దూలనాడిన మనంబునం గంది కుందుచు శ్రీరామచంద్రుం డేగినమార్గంబునన చనియె నంత నిక్కడ. 36

క. సన్న్యాసివేష మలరఁగ
నన్యాయము తలఁచుకొనుచు నసురేంద్రుఁడు దాఁ
గన్యారత్నముఁ గని సా
జన్యమునన దీవన లిడె శాంతము దోఁపన్. 37

క. దీవించుడు మునియే యని
భావింపుచుఁ జేర వచ్చుభామిని నపుడా
రావణుఁడు రథముమీఁదికి
వేవేగమ తిగిచి గగనవీథినిఁ జనియెన్. 38

వ. అయ్యవసరంబున. 39

ఆ. అసుర గొంచుఁ బోవ నవనీతనూభవ
వెఱచి పలికె దిశలు వినఁగ నంత
సీత నాదు పేరు శ్రీరామభార్యను
నన్నుఁ గావరయ్య మిన్న కిపుడు. 40

వ. అని మఱియును. 41

ఆ. దేవగణములార! దిక్పాలవరులార!
వృక్షజాతులార! పక్షులార!

కుటిలదానవుండు గొంపోవుచున్నాఁడు
కరుణతోడ నన్నుఁ గావవయ్య. 42

ఆ. అనుచుఁ బలుకుచున్న నాయార్తనాదంబు
విని జటాయు వనెడివిహగనాథుఁ
డరుగుదెంచి కలహ మత్యుగ్రముగఁ జేయ
రావణుండు బక్షిరాజుఁ దాఁకె. 43

చ. అసురవిభుండు వైచునిశితాస్త్రముఖంబులనొచ్చి పక్షియుఁ
గొసరకదైత్యనాయకునిగుండెను నొవ్వఁగఁ దన్ను నంతలోఁ
గసరి నిశాచరుండు కరఖడ్గముఁ ద్రిప్పుచు బక్షయుగ్మముఁ
వసుధఁ బడంగఁ ద్రుంచి కడువైళమ లంకకు నేఁగునత్తఱిన్.

క. వనచరు లోకగిరిచేరువ
వనమునఁ జరియింపఁ జూచి వసుధాసుతయుఁ
దనచీరకొంగుతునుకను
దనసొమ్ములు మూటగట్టి ధరపై వైచెన్. 45

క. అంతట దైత్యుఁడు లంకకుఁ
బంతముతో నేఁగి శింశుపాతరుక్రిందన్
సంతసమున నిడి దానవ
కాంతల నవనిజకుఁ దోడు కావలి యుంచెన్. 46

ఉ. అత్తఱి రాఘవుండు తను నాసలఁ బెట్టుచుఁగొంచుఁబోవఁగాఁ
జిత్తము నొచ్చి యామృగము శీఘ్రమునం బడనేసి దానిమై
తిత్తిని దీసి వింటికొనఁ దెచ్చెడివేళఁ బయోజమిత్రవం
శోత్తముఁడుల్కఁగానఁబడెనొక్కెడలక్ష్మణుఁ డన్నదృష్టికిన్.

చ. పొడగని గుండెఝల్లుమన బుద్ధిఁ గలంగుచు రామచంద్రుఁడ
య్యెడఁ గడు నుగ్రుఁడై పలికె నీవిటు నాకడ కేల వచ్చిత

క్కడ నిను బర్ణశాలకడఁ గావలి యుంచినచోట నొంటిమైఁ
బడతుక డించి రాఁదగునె వన్యమృగోత్కరమధ్యసీమకున్.

ఆ. అనుచుఁ బలుకుచున్న యన్నకుఁ బ్రణమిల్లి
వినయవాక్యఫణితి విన్నవించె
జనకతనయపలుకుచందంబు మొద లెత్తి
లవముఁ దప్పకుండ లక్ష్మణుండు. 49

వ. చెప్పినమాటలు విని విన్నఁదనంబునఁ జిన్నఁబోవుచు దుర్ని
మిత్తంబులం గనుచుఁ దత్తరంబున నాశ్రమంబునకుఁ జని
యక్కడ. 50

ఆ. పర్ణశాలలోనఁ బరికించి పరికించి
సీత గానఁ బడమిఁ జిన్న వోయి
చిత్తమంతఁ గలఁగి శ్రీరామచంద్రుండు
పలువరింపఁ జొచ్చె భ్రమసి భ్రమసి. 51

సీ. నీదృగ్విలాసంబు నేఱి నభ్యసించెదు
గురుకుచఁ గానవే హరిణవిభుఁడ !
నీమంజులాలాపనిచయంబుఁ గైకొన్న
సుకుమారిఁ గానవే పికకులేంద్ర !
నీనిండుసత్కాంతి నెమ్మోము గలయట్టి
రుచిరాంగిఁ గానవే రోహిణీశ !
నీపక్షవిస్ఫూర్తి నెనయుధమ్మిల్లంబు
గలయింతిఁ గానవే యళికులేశ !

తే. స్తనభరంబున నీపోల్కిఁ దనరినట్టి
యతివఁ గానవె చక్రవాకాధినాథ
నెఱయ నినుఁ బోలునెన్నడ నేర్చినట్టి
రమణిఁ గానవె నీవు మరాళరాజ ! 52

సీ. ఘనసారభూజంబ! కానవే నీవంటి
గంధంబు గలయట్టికరటియానఁ
గదళికాతరురాజ! కానవే నీయట్టి
మెఱుఁగుఁ బెందొడల మా మీననేత్ర
విలసిల్లుచంపకవృక్షంబ! కానవే
లలి నీదుపుష్పవిలాసనాసఁ
గమనీయలత! నీవు కానవే నీయట్టి
కరములు శోభిల్లు కంబుకంఠిఁ
తే. గ్రముకధరణీరుహాధీశ! కానవయ్య
నీఫలస్ఫూర్తికంఠంబు నీలవేణిఁ
గలికకళను మించునవకుంద! కానవమ్మ
నీదుకోరకనిభదంత నీరజాస్య. 53
సీ. వనజాస్య! నినుఁ గూడి వర్తించునతిఘోర
వనములు శృంగారవనము లగును
పడఁతి! నీతోఁ గూడి పవళించుకర్కశ
శయ్యలు పూవులశయ్య లగును
గలకంఠి! నీచేలికందమూలాదిభో
జనములు మధురభోజనము లగును
హరిమధ్య? నినుఁ గూడి చరియించునటువంటి
తపములు సత్పుణ్యతపము లగును
తే. గెరలి నీతోడఁ గూడి భోగించునట్టి
భోగమంతయు దేవేంద్రభోగ మగును
సుదతి! పొడకట్టఁగదె నాకుఁ జూడవలయుఁ
గన్నులకుఁ గానఁబడ వేమి కమలనయన! 54
వ. అని మఱియును. 55

సీ. ఏమృగంబును గన్న నేణాక్షిఁ గానవే
యని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి
యేపక్షిఁ గనుఁగొన్న నెలనాఁగ గానవే
యని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి
యేమ్రాను బొడగన్న వామాక్షిఁ గానవే
యని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి
యేగట్టుఁ బొడగన్న నిభయానఁ గానవే
యని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి
ఆ. కలఁగు భీతి నొందుఁ దలఁకుఁ జిత్తములోన
సొలయు మూర్ఛఁబోవు వలయు నలఁగు
సీతఁ గానఁబడమి శ్రీరామచంద్రుండు
విరహతాపవహ్ని వేఁగి వేఁగి. 56
వ. ఇట్లు సీతావియోగంబునకుఁ బలవరించుచున్నయన్నం గని
సౌమిత్రి యి ట్లనియె. 57
క. దీనునికై వడి నూరక
మానము సెడి వగవనేల మనుజేశ్వర! యీ
కాననభూముల వెదకఁగఁ
గాననిమీఁదటను వగవఁ గా దగు మనకున్. 58
వ. అని ప్రతాపించి కోప మాఁపుకోఁజాలక కన్నులు జేగురింప
నన్నతో ని ట్లనియె. 59
ఉ. వ్రచ్చెద నాకలోకమునవారలగుండెలు నాగలోకమున్
గ్రొచ్చి యహీంద్రవర్గముల నూల్చెదఁగవ్వపుగొండకైవడిన్
దచ్చెద మర్త్యలోకము నుదాత్తత నేగతి నైనఁ గ్రమ్మఱం
దెచ్చెద సీత నీక్షణమ దేవరచిత్తము మెచ్చునట్లుగన్. 60
వ. అని యిట్లు పలికి మఱియును. 61

ఉ. చించెద దైత్యసంఘములఁ జిందఱవందఱఁ జేసి బ్రహ్మబా
ధించెద లోకపాలకులఁ ద్రెళ్లఁగ నేసెద భూతలమ్ము గ్ర
క్కించెద శైలజాలముల గీటడఁగించెద భూమినందనన్
గాంచెదఁ దల్లడిల్లకుము కంజహితాన్వయవార్ధిచంద్రమా.

క. భూతలమును నాకసమును
బాతాళంబును నెమకియొ బాధించియొ నే
సీతను దెచ్చినపిమ్మట
నీతమ్ముఁడ ననుచు మెచ్చు నిఖిలోర్వీశా. 63

వ. అని పలుకుచున్న తమ్మునిశౌర్యధైర్యాదిగుణంబులకు సంతో
షించుచు జనస్థానంబు వెడలి జనకనందన నన్వేషించుచు
దక్షిణాభిముఖులై చనుచు ముందట. 64

క. పక్షములుఁ గాళ్లుఁ దునిఁగిన
పక్షీంద్రునిఁ జూచి రామభద్రుఁడు మదిలో
రాక్షసమాయయొ యనుచును
శిక్షింపఁ దలంచునంత శీఘ్రమె పలికెన్. 65

క. సీతండ్రికి నతిమిత్రుఁడ
నోతండ్రీ! నన్ను నేయ నుచితమె నీకున్
నాతగు పేరు జటాయువు
సీతాధిప! నన్ను నెఱుఁగు చిత్తములోనన్. 66

వ. అని చెప్పి వెండియు నాజటాయువి ట్లనియె. 67

మ. విను మోరాఘవ! పంక్తికంధరుఁడు దోర్వీర్యంబు సంధిల్లగా
జనకక్ష్మాపతినందనన్ గొనుచు స్వేచ్ఛావృత్తితో నేఁగుచో
వనితారత్నము దీనయై పలుకు తద్వాక్యంబు లేర్పాటుగా
విని పోరాడఁగఁ బ్రాప్తమయ్యె మఱి యీవేషంబు భూమీ
శ్వరా. 68

క. అని సీత తెఱఁగుఁ దనపని
జననాయకుఁ డైనరామచంద్రునితోడన్
వినిపించి యాజటాయువు
తను వెరియఁగ నంత గాలధర్మము నొందెన్. 69

వ. ఇట్లు రామచంద్రునకు సకలవృత్తాంతమును నెఱిఁగించి శరీ
రంబు విడిచినయప్పక్షిరాజునకు భక్తిపూర్వకంబుగా నగ్ని
సంస్కారాదివిధులు దీర్చి దక్షిణాభిముఖులై చనుచుఁ జిత్ర
రూపంబున నున్నకబంధుని వధియించి ముందట. 70

క. చనిచని యెదుటను రాముఁడు
గనుఁగొనియె మహీజనోగ్రకలుషాద్రిమహా
శనిరూపం బనఁ దగునా
ఘనముక్తివధూవిలాసకబరిన్ శబరిన్. 71

తే. కాంచినను మ్రొక్కి యాభూమికాంతునకును
మించి సద్భక్తిఁ బూజ గావించినంత
శబరితోడను దమకార్యసరణిఁ దెలియ
వినయమునఁ జెప్ప నాకాంత విన్నవించె. 72

తే. ఇనకులాధీశ! సుగ్రీవుఁ డనెడువాఁడు
కపికులశ్రేష్ఠుఁ డత్యంతఘనుఁడు తలఁప
నతనితోఁ బొత్తు గావింపు మన్నిపనులుఁ
జక్కనొటకు నాత్మ నిస్సంశయంబు. 73

వ. అని చెప్పి వీడ్కొలిపిన నమ్మనుజేంద్రనందను లటమీఁదఁ
బంపాతటంబునకుం జని రని చెప్పునారదుని వాల్మీకిమునీ
శ్వరుం డటమీఁదికథావిధానం బెట్టిదని యడుగుటయు.74

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల !
జలజాసనవినుత పాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర !
జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా! 75

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధగురుజంగమార్చన వినోద సూరిజనవినుతకవితాచమత్కార రాతుకూరి కేసన సెట్టి తనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైనశ్రీరామాయణమహాకావ్యంబునం దారణ్యకాండము సర్వము నేకాశ్వాసము.

కిష్కింధాకాండము

క. పక్షీంద్రవాహా! గిరిజా
త్ర్యక్షమనోబ్జాతగేహా! యపహృతమోహా!
రాక్షసభీమా! మునిజన
సాక్షాత్కృతనైజధామ! జానకిరామా! 1

వ. శ్రీనారదమునీశ్వరుండు వాల్మీకిమహామునీశ్వరున కెఱింగిం
చిన తెఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపుము. 2

సీ. పంపాతటమ్మున బాణాసనాయుధ
పాణులై యున్న భూపాలసుతులఁ
గనుఁగొని భీతిల్లి కమలాప్తసూనుండు
వాలిపంపున వీరు వచ్చి రనుచుఁ
గలఁగి తా ఋశ్యమూకంబున నుండంగ
వెఱచి మలయశైలవిపినసీమ
దిరిగి వారలరాక తెఱఁ గెల్లఁ దెలిసి రాఁ
బవనాత్మజుని వేగ పంప నతఁడు

తే. వచ్చి రఘురాముశ్రీపాదవారిజముల
కర్థిఁ బ్రణమిల్లి మీ రెవ్వ రయ్య యిటకు
నేమికతమున వచ్చితి రేది నామ
మనుచు నడిగిన సౌమిత్రి యతని కనియె. 3

సీ. దశరథుం డనురాజుతనయుల మాతని
పంపునఁ దప మాచరింపఁ గోరి
వచ్చి కాననభూమి వర్తించుచుండ నీ
రాజుదేవిని దుష్టు రావణుండు

కుటిలవృత్తిని నెత్తుకొని పోవ నాజాడ
వదలక దిక్కులు వెదకి వచ్చి
శబరికి మాఱాకచందంబుఁ దెలియంగఁ
జెప్పిన నర్కజుచేతఁ గాని
తే. మీదుకార్యంబు నెగ్గదు మీర లరిగి
వేగ సుగ్రీవుచెల్మి గావింపుఁ డనిన
వచ్చినారము గనుఁగొన వలసి యతని
నతఁడు రాముండు లక్ష్మణుం డండ్రు నన్నుఁ. 4
తే. తలఁప నీరాజునకు నెందు ధాత్రిలోన
విను మసాధ్యంబు లైనట్టిపనులు లేవు
సూర్యవంశోత్తముఁడు మహాశూరుఁ డితఁడు
నీకుఁ బేరేమి చెప్పుమా మాకు నన్న. 5
తే. వాయుదేవునిఁ బ్రార్థించి వేయిగతుల
నంజనాదేవి గాంచినయాత్మజుండ
నర్కజునిమంత్రినై యుందు ననుదినంబు
వినుఁడు నాపేరు హనుమంతుఁ డనుదు రిలను.
వ. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లని విన్నవించె.
చ. వినుఁడు మహాత్ములార! యరవిందహితాత్మజుఁ దోడి తెచ్చి
మి, మ్మనుబోడఁ గానుపింతునని మ్రొక్కుచు నేఁగి కపీంద్రు
జేరి తాఁ, జనిన తెఱంగు వారిఁ గనుచందము నేర్పడఁ జెప్పి గొబ్బు
న, బనిగొనివచ్చి రాముపదపంకజముల్ గనిపించె నంతటన్
వ. సుగ్రీవుండు శ్రీరామచంద్రునిపగతీర్పఁ దా భారంబువహిం
చి తనకుఁ బగవాఁడైనవాలిని జంపింపం దలంచి వానితో
దనకుఁ గలిగినపూర్వవైరంబు తెఱఁగు శ్రీరామునకుఁ దె
య విన్నవించి వాలి మహాసత్త్వశాలి యతండు రాము

చేతం దెగుటఁ దెల్లంబుగా దుందుభికళేబరంబును బదియోజనంబులదూర మెగురఁ జిమ్ముటయును సప్తతాళంబులొక్కబాణంబునఁ దెగవేయుటయును జూచి సుగ్రీవుండు భయకంపితహృదయుండై రాఘవేశ్వరులపాదారవిందంబులకు వందనం బాచరించి జనకనందన మున్ను జాఱవిడిచినయాభరణంబులమూటఁ దెప్పించి చూపినం జూచి మూర్ఛిల్లి గొబ్బునం దెలిసి యర్కకులేశ్వరుం డైనశ్రీరామచంద్రుం డర్కసంభవుం డైన సుగ్రీవునితో నిట్లనియె. 9

క. పగ నీ కెక్కడి దింకను
నగచర నగభేదిసుతుని నాయస్త్రముననే
దెగ నేయుదు నమ్ము మనుచు
జగదీశుఁడు వలుక నతఁడు సంతోషించెన్. 10

వ. ఇట్లు ప్రమాణవచనంబుల నయ్యచలచరాగ్రణిస్వాంతంబును సంతోషింపఁ జేసిన నతండును శ్రీరామచంద్రుని కార్యంబునకు సహాయుఁ డై యుండ నొడంబడి యమ్మహానాయకుని యనుమతంబున యుద్ధసన్నద్ధుం డై కిష్కింధానగరంబునకుం జని తద్ద్వారంబున నిలిచి సింహనాదంబుఁ జేసినం గనలి యా దేవేంద్రతనూభవుండు సనుదెంచె నంత నయ్యిరువురుం గడిసి భుజంబు లప్పళించుచు గర్వాలాపంబు లాడుచు నొండొరు మార్కొని. 11

శా. శైలంబుల్లడువేగ ఉవ్వుచుమహాఘుంకారహుంకారముల్
చాలంజేయుచు భీకరోద్ధతులచే సాలంబులన్ వ్రేయుచున్
వాలాగ్రంబులమోదుచున్ వడివడి న్వక్త్రంబుల న్రక్తముల్
కూలన్ వాలియుసూర్యసూతియువడింగోపాత్ములై పోరఁగన్.

వ. అట్టిసమయంబున. 13

ఉ. సాలముపొంత నిల్చి రఘుసత్తముఁ డమ్మరివాఁసి శబ్దవి
న్మాలముగాఁగవిల్ దివిచిముష్టియుదృష్టియుఁగూర్చిగోత్రభృ
త్కూలము వజ్రపాతహతిఁగూలువిధంబునఁ గూలనేసె న
వ్వాలిఁ బ్రతాపశాలి మృదువందనశీలి సురాలి మెచ్చఁగన్. 15

వ. తదనంతరంబున.

క. తారాపతి శిక్షింపుచుఁ
దారాపతిధవళకీర్తిఁ దగునర్కజునిన్
దారాదేవికిఁ బురి కా
తారార్కము గాఁగ రాజతనయుఁడు నిల్పెన్. 16

క. నిగ్రహము మాని నృపతి శు
భగ్రహలగ్నంబునందుఁ బట్టము గట్టెన్
విగ్రహరాజోపగ్రహు
సుగ్రీవుని హేమదామసుగ్రీవుఁ డగన్. 17

వ. ఇట్లు సుగ్రీవునిఁ గపిరాజ్యపట్టభద్రునిం జేసి వాలితనూ
సంభవుని నంగదకుమారుని యువరాజపదంబున నిలిపె నంత
వర్షాకాలము గడచునంతదనుక శ్రీరాముని మాల్యవంతం
బుపై నుండ నియమించి వారు సని రయ్యవసరమున. 18

సీ. బ్రహ్మాండ మగలంగఁ బటపటధ్వనులతో
నుఱుము లంతంతకు నుఱుముచుండఁ
గడు భయంకరముగా వడమ్రోఁగుమ్రోఁతలఁ
బిడుగు లాడాడ గుభిల్లు మనఁగఁ
గ్రముకంబు లంతేసికణములతోఁ గూడఁ
గరుడు గట్టినవడగండ్లు రాలఁ
గోరవిదయ్యంబుల వెఱపించు తెఱఁగున
విద్యుత్ప్రకాశమ్ము విస్తరిల్ల

తే. ముసుఁగు వేసినచందాన మొగులు గప్పి
మీఱి నలు పెక్కి చీఁకట్లు కాలుకొనఁగ
మించి కడవల నుదకంబు ముంచి తెచ్చి
కుమ్మరించినగతి వాన గురిసె నపుడు. 19

క. ఏఱులు కాల్నడ తప్పఁగఁ
బాఱెను సస్యములు పండె ఫలవృక్షములున్
మీఱి ఫలించెను ధరఁ బా
లేఱులుగా సురభు లెల్ల నెప్పుడుఁ బితికెన్. 20

వ. అంత వర్షాకాలాంతంబు గాఁగ నమ్మహీకాంతుండు ప్రేయసీ
వియోగపరితాపానలంబునఁ బొరలుచు నోర్వలేక విభ్రాంతి
స్వాంతుండై యుండ. 21

సీ. పలుమాఱు నీహస్తపల్లవంబులచేత
నళివేణి! నాతాప మార్ప వేల
నళినాక్షి! పరిరంభణక్రీడఁ దేల్చు నీ
మది నొప్పి నానొప్పి మాన్ప వేల
చెలియ! మోష్టామృతసేవకై నీయల్క
వడిఁ దప్పి నాదప్పి గడప వేల
భామ! దావానలపరితాప ముడుప నీ
తనువు నాతనువునఁ బెనఁచ వేల

ఆ. యనుచు సీతఁ బిలుచు నందంద పరికించు
దిక్కు లాలకించు నిక్కి చూచు
దశరథాత్మజుండు తన్నుఁ దా మఱచుచు
బయలు కౌఁగిలించుఁ బలువరించు. 22

వ. అని మఱియును. 23

ఉ. కూరలునోటికిన్ రుచులుగూడుట దప్పెను దుంపదూఁడు
లుం, గారము తోఁచె జిహ్వకునుగమ్మనితేనెలుచేఁదులయ్యెఁ
గం,గారయోఁ జిత్తమంతయును గంటికిఁ నిద్ర రహింపదయ్యె
శ్రుం,గార మెలర్పసీతఁ బొడగానమి రామనృపాలమౌళికిన్.

ఉ. తాలిమి దూలిపోయి పరితాపమునం దిరుగాడు నొక్కచోఁ
గాలును నిల్వఁద్రొక్కనధికారముచాలక యెప్పుడుం గడుం
జాలి వహించుఁ జిత్తమున జంచలతం గను భూమిపుత్రిపై
మేలిమిఁ జేసి రాముఁ డట మిన్నక వేదురుగొన్నకై వడిన్.

వ. ఇట్లు విరహతాపంబునఁ బొరలుచున్నసమయంబునఁ గార్తిక మాసంబు సనుదెంచిన శ్రీరామచంద్రుండు బలంబులం గూర్చుకొని రమ్మని సుగ్రీవుపాలికి సౌమిత్రి ననుప నా రాముతమ్మునిఁగూడి యినజుండు తారాసమేతుం డై చనుదెంచి రాఘవేశ్వరులచరణారవిందమ్ములకు నమస్కరించి తనబలంబులఁ దోడు సూప దొడంగె నెట్లనినఁ బదులును నూఱులును వేలును బదివేలును లక్షలును బదిలక్షలును గోట్లును శతకోట్లును నర్బుదంబులును న్యర్బుదంబులును ఖర్వంబులును మహాఖర్వంబులును బద్మంబులును మహాపద్మంబులును క్షోణులును మహాక్షోణులును శంఖంబులును మహాశంఖంబులును క్షితులును మహాక్షితులును క్షోభంబులును మహాక్షోభంబులును నిధులును మహానిధులును సాగరంబులును మహాసాగరంబులును బరిమితంబులును మహాపరిమితంబులును ననంతంబులును మహానంతంబులును గడచి లెక్కకు మిక్కిలి యెక్కువయై డెబ్బదిరెండు వెల్లువలు గల కపిబలంబుతోడఁ దోడుసూపినంజూచి రాఘవేశ్వరుండు సంతోషించి సవిత్రునందను గారవించి కౌఁగిలించుకొని

సీతాన్వేషణంబుఁ జేయఁగలవానరోత్తముల నధికబలయు తుల నేర్పఱిచి దిశలకుం బంపు మనవుడుఁ దూర్పునకు మైందుండును బశ్చిమంబునకు సుషేణుండును నుత్తరంబు నకు శతబలియు ననువారిని నేర్పఱించి వారలకుఁ దోడుగా వానరవీరులను లక్షలక్షసంఖ్యాకుల నేర్పఱించి యిచ్చి జానకి యున్న చోప్పును దెలిసియొక్కనెలలో రమ్మనియనిపి హనుమంతునిం బిలిచి నీవు దక్షిణమ్మునకుం బొమ్మని యనుపు నపుడు శ్రీరామభూపాలుండు వానివిశ్వాసాదిగుణమ్ములకు మెచ్చినవాఁడై దగ్గఱఁగాఁ బిలిచి నీవు శౌర్యవంతుఁడవు హితుండవును గావున నీచేత మత్ప్రయోజనం బీడేఱు నని పలికి తనచేతియంగుళీయకం బతనిచేతి కిచ్చి యీముద్రిక జనకరాజనందనకు సమర్పించి యాజానకిశిరోరత్నంబు మా కానవాలుగాఁ దెమ్మని యనుప నతం డియ్యకొని మ్రొక్కిన నాతనికిఁ దోడుగా నంగదజాంబవదాదులం గూర్చి యనిపె ననుటయు విని నారదుని వాల్మీకిమహామునీశ్వరుం డట మీఁదికథావిధానం బెట్టిదని యడుగుటయును. 26

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర
జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా! 27

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరప్రసాదలబ్ధగురుజంగమార్చనవినోద సూరిజనవినుత కవితాచమత్కార రాతుకూరి కేసనసెట్టి తనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైన శ్రీరామాయణమహా కావ్యంబునఁ గిష్కింధాకాండము సర్వము నేకాశ్వాసము.

—

సుందరకాండము

క. సూర్యకులరత్నదీపా!
సూర్యసహస్రప్రతాప! సుందరరూపా!
ఆర్యారాధితనామా!
శౌర్యాధికసుగుణసీమ! జానకిరామా! 1

వ. శ్రీనారదమహాముని వాల్మీకి కెఱింగించినతెలుఁగు విన్నవించెద నవధరింపుము. 2

తే. రాజునకు మ్రొక్కి యక్కపిరాజుకరుణఁ
దక్షిణంబున వెడలిరి దక్షిణంబు
వెదకువా రగువానరవీరవరులు
పంతములతోడ నెంతయు సంతసమున. 3

క. మును తా మేఁగినదిక్కులు
పనివడి వెదకంగఁ జనినబలిముఖు లెల్లన్
జనకజఁ గానక వచ్చిరి
మనుజేశునికడకు చనినమార్గంబుననే. 4

వ. అట్టిసమయంబున. 5

క. గిరులును నదులును వనములుఁ
బరికింపుచుఁ బట్టణములు బహువిధగతులం
దిరుగుచు వెదకుచుఁ గానక
కరువలికొడుకు కాదిమైనకపివరు లెదుటన్. 6

క. ఆలోఁ గాంచిరి సత్కపి
జాలముఁ గరిశరభసింహశార్దూలమృగా
భీలముఁ బుణ్యైకదంబవి
శాలము నగునమ్మహేంద్రశైలము లీలన్. 7

వ. ఇట్లు మహేంద్రపర్వతంబుం గనుంగొని డాయం జని యచ్చట. 8

ఉ. ఆతఁడె వానరప్రవరు లాధరణీసుతఁ గానలేక దుర్గ
ఖాతురులై వగం బడఁగ నయ్యెడఁ దద్గిరినుండి వచ్చి సం
పాతి యనం బ్రసిద్ధుఁ డగుపక్షికులేంద్రుఁడు రావణుండు దా
సీతను గొంచుఁబోవుగతిఁజెప్పుచుఁ దెల్పెను లంకత్రోవయున్.

క. ఆపక్షీంద్రునిచేతను
జాపలశుభనేత్ర రామచంద్రునిదేవిన్
బాపాత్ముఁ డైనదైత్యుఁడు
వే పట్టుక చనినత్రోవ విని కపు లెల్లన్. 10

వ. మహానందంబు నొంది యమ్మహేంద్రపర్వతం బారోహించి పురోభాగంబున. 11

క. ఆకపివీరులు గనుఁగొని
రాకాశనదీప్రచుంబితార్భటభంగా
నీకమహాఘనరవభయ
దాకారనటత్ప్రకాశు నాజలధీశున్. 12

వ. అట్లు కనుంగొని. 13

క. తమతమసత్త్వస్థితులును
గమియించెదునబ్ధికొలఁదిఁ గనుఁగొని మదిలో
భ్రమయుచుఁ బలికెను గపిసం
ఘము లెంతయు డెందమందుఁ గళవళపడుచున్. 14

క. ఈవార్ధి దాఁట సత్త్వము
మానవలనం జాల దింక మారుతి! వినుమా
పావని వగుటం జేసియు
నీవలనం దక్క నొరులు నేరరు దాఁటన్. 15

వ. అని యిట్లు ప్రార్థించినతోడనే యుబ్బి వారివచనంబులకు
సమ్మతించి వాయుతనూజుం డిట్లనియె. 16

ఉ. పావనమూర్తి రామనరపాలకుపంపున నబ్ధి దాఁటెదన్
దేవవిరోధి దొంగిలినదేవినిఁ జూచెదఁ గాన కుండినన్
లావున గడ్డతోఁ బెఱికి లంకయ తెచ్చెద నట్లు గానిచో
రావణుఁ బట్టి తెచ్చెదను రామునిసన్నిధి కెన్నిరీతులన్. 17

వ. అని వారిమనంబులు సంతసిల్లునట్లుగా బిరుదులు వక్కా
ణించి తనకుఁ దండ్రి యైనవాయుదేవునకును త్రిమూర్త్యా
త్మకుం డైనలోకబాంధవునకును నింద్రునకును సంద్రము
నకును నమస్కరించి శ్రీరామలక్ష్మణులఁ దనమనఃపద్మంబు
నం దిడికొని మ్రొక్కి బంధుమిత్రులం గౌఁగిలించుకొని వారి
చేత దీవనలం బొంది గమనోన్ముఖుం డై. 18

చ. మొగముబిగించిపాదములు మొత్తముగానటనూఁది త్రొక్కి నీ
టుగ మొగమెత్తి భీకరకఠోరరవంబున నార్చి బాహువు ల
త్యగణితలీల నూఁచి వలయంబుగ వాలముఁ ద్రిప్పి వేగునన్
నగమునగమ్ము గ్రుంగఁ గపినాథుఁడు నింగికిదాఁటె జివ్వునన్.

వ. ఇట్లు నింగి కెగిరిపోవుచుండుసమయంబునఁ బావనికి నడ్డం
బుగా మానవరూపంబున మైనాకపర్వతంబును సురస యను
నాగజననియు ఛాయాగ్రాహిణి యైనసింహికయునుం గను
పట్టిన నెల్లర నతిక్రమించి సువేలాచలంబున కరిగి యక్కడ
నలయిక దీఱ నొక్కయిక్కువ నించుకసేపు విశ్రమించి
యున్నసమయంబున. 20

ఉ. భేరికి సాటి యౌ చనుట భీషణభాషలు భద్రనాగఘీం
కారనినాదముల్ హయనికాయపు హేషలు కాహళధ్వనుల్

వీరమృదంగనాదములు విశ్వభయంకరలీల లంకలో
బోరుకలంగఁగా శ్వసనపుత్త్రుఁడు చాలఁగ నాలకించుచున్.
ఉ. కోటికిఁ గోటులై పరఁగుకుంజరవర్గము ఘోటకంబులుం
గోటికి నెక్కుడై పరఁగుగోత్రసమానము లౌరథంబులుం
గోటికి హెచ్చులై పరఁగుఘోరనిశాచరకోటికోట్లతో
సాటికినెక్కునప్పురము సాహసవంతుఁడు గాంచె ముందఱన్.
వ. ఇట్లాలంకాపుటభేదనంబుఁ వీక్షించి తనమనంబున. 23
శా. ఘోరాకారులు కామరూపులు మహాక్రూరాత్ము లత్యుగ్రులీ
శూరుల్ వీరలఁ గన్నుఁ బ్రామి పురిలో శోధించులా వెట్లొకో
యీరూపంబునఁ బోవఁగాఁ గనిన వా రెగ్గేమి గావింతురో
నారీరత్నము సీత నందుఁ గనఁగా నా కెట్లు సిద్ధించునో. 24
వ. అని తలంచుచున్న యవసరమ్మున. 25
ఉ. క్రుంకెఁబ యోజబాంధవుఁడుగూండ్లకుఁబక్షులుసేరె నెల్లచో
బొంకము లీసెఁ దామరలు పూచెను గల్వలు తారకావళుల్
బింకముఁజూపెఁగాంచినవళిబృందముసాక్కెఁదమంబుఁబర్వెనే
వంకను జారచోరకులు వాలి చరించిరి కౌతుకంబునన్. 26
వ. ఇట్లు నిశాసమయమునందుఁ దనమేటిగాత్రంబణుమాత్రం
బుగా గుదియించి యగ్గిరి డిగ్గి చనుచు నల్లనల్లనఁ బురద్వా
రంబునొద్దకుఁ జేరి వానరకులపుంగవుండు పురప్రవేశంబు
సేసి. 27
ఉ. మేడలు రచ్చకొట్టములు మిద్దెలుమచ్చులు నాటకూటముల్
మాడువులంగళుల్ దనుజమందిరముల్ పురగోపురావళుల్
వాడలు దేవగేహములు వప్రచయంబును వేశవాటికల్
గోడలు నాదిగాఁగఁగపికుంజరుఁడప్పుడు చొచ్చిచూచుచున్.

క. మిఱువులు సందులు గొందులు
నిరవులుఁ జొరరానిచోట్లు నేకాంతంపుం
జెరువులు నంతఃపురములు
వెరవునఁ గపికుంజరుండు వెదకం జొచ్చెన్. 29

ఆ. గాలిలీల శీతకరకాంతివిఖ్యాతి
ధూమరేఖరీతిఁ దూఱి చొచ్చి
యసురమందిరముల నక్కడ నిక్కడఁ
గలయఁ దిరిగి వెదకెఁ గపివరుండు. 30

వ. ఇట్లు తిరిగి తిరిగి వెదకుచుఁ దనమనంబున. 31

క. మాయాబలుండు రాక్షస
నాయకుఁ డిటఁ బట్టి తెచ్చునాఁ డతనిమహా
కాయము నుగ్రాకృతిఁ గని
తోయలి తనతనువు నెచటఁ దొఱఁగెనొ యకటా! 32

మ. అటుగా కీతఁడె యన్యదేశమున నాయబ్జాక్షిఁ బెట్టించెనో
ఘటయంత్రస్థితివార్ధిమధ్యమునఁ దాఁ గ్రౌర్యంబునన్ద్రోఁచెనో
పటుబాహాబలశక్తి నాకభువనప్రాగ్దేశమం దుంచెనో
చటులోగ్రాకృతిరాముబాణములకుఁ శంకించియెందుంచెనో.

వ. అని యీగతి వితర్కించి. 34

ఉ. త్రుంతు విధాతజందెములు ధూర్జటిశైలము వ్రత్తు విష్ణుసే
వింతుగ్రహంబులందిరుగవేయుదుఁ బూర్ణపయోధు లేడుఁగా
రింతు నుడుప్రజంబులఁ బోరిఁ గణియింతును భూతలంబు గ్ర
క్కింతు నహీంద్రలోకమునుగీడ్పడఁ జేయుదు సాహసంబునన్.

ఉ. కొట్టుదు నింద్రుఁ బావకునిగుండెలు వ్రత్తుఁ గృతాంతుఁ
జెండుదుఁ, మట్టుదు దైత్యునిఁ వరుణుమానముఁ గొందును
గాలిఁ దూలఁగాఁ, బట్టుదుఁ గిన్నరేశ్వరుని ప్రాణము కల్గుదు

శూలిఁ దోలుదుర్గ, జట్టలు ద్రుంతు రావణుని సారసల్లో
చనఁ జూప కుండినన్. 36

క. ఈమాడ్కిఁ జేయ దేవ
స్తోమమ్ములు చంద్రవదనఁ జూపెన రెండేర్గ
ఏమిటికిఁ గీడు తగ దని
రాముఁడు వల దనుచు మరలి రమ్మను నొండెన్. 37

వ. అని యనేకప్రకారంబుల నాలోచించుచు నొక్కగోపురం బారోహించె నాసమయంబున. 38

క. పావని కనుఁగొనె నప్పుడు
పావనవిఖ్యాతసుగుణభావోపేతన్
సేవితదనుజవ్రాతన్
భూవనితాజాత నిత్యపూతన్ సీతన్. 39

వ. ఆరామం జూచి శ్రీరామచంద్రునిదేవినిఁగాఁ దలంపుచు నగ్గోపురంబునుండి డిగ్గి సూక్ష్మరూపంబుఁ గైకొని శింశుపావృక్షం బారోహించి యందు. 40

సీ. పతిఁ బాసినట్టియాపదకంటెఁ బలుమాఱు
వివిధమాయలచేత వేఁగి వేఁగి
ఘోరదానవకోటివికృతవేషంబులు
కనుఁగొని చిత్తంబు క్రాఁగి క్రాఁగి
తనదిక్కు లేమికై తల్లడిల్లుచు నాత్మ
లోపల మిక్కిలి లోఁగి లోఁగి
కర్ణకఠోరంబుగా నాడుమాటలఁ
దొరఁగెడికన్నీటఁ దోఁగి తోఁగి

ఆ. రాముఁ దలఁచుకొంచు రామునిఁ జేర్కొంచు
రామ! రామ! యనుచు రమణి పలుకఁ

గపివరుండు సూచి కామినీరత్నంబు
సీత యనుచుఁ బొంగె జిత్తమందు. 41

వ. అట్టి సమయంబున రావణాసురుండు సీతాపహృతహృద
యుండై పన్నీట మజ్జనం బాడి దివ్యాంబరంబులు గట్టుకొని
కర్పూరసమ్మిళితం బైన శ్రీగంధంబు నెఱపూఁత పూసి పారి
జాతపుష్పంబులు ముడిచి మవ్వంపుఁదావి నివ్వటిల్లెడు
జవ్వాది మెత్తి దశశిరంబులయందును రత్నముకుటంబులు
ధరించి మణిమండితంబు లగుకుండలములు పూని భానుప్ర
భావిలసితంబు లగుపతకంబులును ముక్తాహారంబులును భుజ
కీర్తులును బాహుపురులును నంగుళీయంబులును నవరత్న
స్థగితం బగునొడ్డాణంబును నమరించి చంద్రహాసహస్తుండై
కందర్పవిలాససుందరుం డగుచుఁ గిన్నరకింపురుషగంధర్వా
మరోరగసిద్ధవిద్యాధరాంగన లుభయపార్శ్వంబుల నాలవ
ట్టంబులు పట్టి మౌక్తికఛత్త్రంబులును దాలవృంతంబులును
వింజామరంబులును ధరియించి రాఁ గొందఱు కరదీపికాసహ
స్రంబులు గైకొని ముందఱఁ బిఱుంద నేతేర నశోకారా
మంబునకుఁ జనుదెంచె నప్పుడు గంధవాతూలంబునఁ
దూలుపుష్పలతయునుంబోలె వడవడ వడంకుచుఁ దనసుం
దరాంగంబులు హస్తోరువస్త్రకేశంబుల మాటియుఁ గప్పియు
నడంచియు నివురుగప్పిననిప్పుచందంబున ధూళిధూసరం బగు
రత్నంబుకైవడి మేఘచ్ఛన్నం బగుచంద్రబింబంబు డంబుఁ
నిత్తడిపొదిగినకుందనంపుశలాకలాగున మాఱుపడి యున్న 4
జానకినిఁ గదిసి.

క. సీతను గన్గొని రావణుఁ
డాతతనయవాక్యఫణితి నలికుతుకమునన్

జేతోభవనిశితాంబక
పాతంబులఁ జాల నొచ్చి పలుకఁగఁ జొచ్చెన్. 43

లయగ్రాహి. తోయజదళాక్షి! వలరాయఁ డిటు లేచి పటు
సాయకము లేర్చి యిపు డేయఁగఁ దొడంగెన్
దోయదపథంబున నమేయరుచితోడ నుడు
రాయఁడును మంచి వడఁ గాయఁగఁ గడంగెన్
గోయిలలుఁ గీరములుఁ గూయఁగ నళివ్రజము
లేయెడలఁ జూచినను మ్రోయుచుఁ జెలంగెన్
నాయెడఁ గృపారసము సేయ కవివేకమున
నీయెడల నుండు టిది న్యాయమె లతాంగి! 44

వ. అని మఱియును. 45

సీ. అలకేశ్వరుం డుపాయనముగా నిచ్చిన
యంచితచీనిచీనాంబరములు
దివిజాధినాథుండు దినదినంబును నిచ్చు
పారిజాతోల్లసత్ప్రసవములును
దక్షిణాధీశుండు తగఁ గాన్క లంపిన
సురభికర్పూరాదిపరిమళములుఁ
బాతాళముననుండి ఫణిసార్వభౌముండు
పుత్తెంచినటువంటిభూషణములు
తే. గలవు నాయింట నేప్రొద్దుఁ గడిమ లేక
దేహపరితృప్తిఁ గావించి మోహ మలరఁ
గాముకేళిసుఖంబులఁ గలయు టొప్పు
విడువు మడియాస రామభూవిభునిమీఁద. 46

సీ. ఎవ్వానివీటికి నేడువారాసులు
పెట్టనికోట లై పెచ్చుపెరుఁగు

నెవ్వాని సేవింతు రింద్రాదిదేవత
లనుచరబలు లయి యనుదినంబు
నెవ్వానిచెఱసాల నేప్రొద్దు నుందురు
గంధర్వ సుర యక్ష గరుడకాంత
లెవ్వానిభండార మిర వొంద విలసిల్లు
నవనిధానంబుల వివిధభంగి

తే. సకలలోకంబులును మహోత్సాహవృత్తి
నెవ్వనికిఁ జెల్లుఁ బుష్పక మ్మెక్కి తిరుగ
నాకె తక్కంగఁ గలదె యేనాఁటనైన
మద్భుజాశక్తి ప్రతిపోల్పనద్భుతంబు. 47

సీ. శ్వసనుండు లోగిలి సమ్మార్జనముఁ జేయ
నబ్ధినాథుఁడు కలయంపి సల్లఁ
బావకుం డరుదెంచి పాకంబు లొనరింప
శమనుండు వెసఁ బరిచర్యఁ జేయఁ
బాకారి కల్పకప్రరంబు లర్పింప
దనుజేశ్వరుండు కైదండ యిడఁగ
నరవాహనుండు దా నగరివెచ్చము వెట్ట
నీశానుఁడు విభూతి నెలమి నీయ

తే. గురుఁడు పంచాంగ మెప్పుడు సరవిఁ జెప్ప
నమరకిన్నరగంధర్వయక్షభుజగ
సిద్ధకింపురుషాంగనల్ చేరి కొలువ
వైభవంబునఁ జెలు వొందువాఁడఁ దరుణి ! 48

ఉ. ఎత్తితి శంకరాచల మహీనబలంబున బంతిలాగునన్
మొత్తితి సర్వదిక్పతుల మూఁగినగర్వము విచ్చి పాఱఁగా

నొత్తితి శత్రుభూపతుల నుగ్రరణంబున భూమిఁ ద్రెళ్లఁగా
మొత్తితి భోగకంతము లమోఘుజవంబున మేటికీర్తులన్. 49

తే. జడలు ధరియించి తపసులచందమునను
దమ్ముఁడును దాను ఘోరదుర్గమ్ములందు
కూరగాయలు గూడుగాఁ గుడుచునట్టి
రాముఁ డేరీతి లంకకు రాఁగలండు. 50

ఆ. ఇంకఁ జేయ నేర రీఁదంగ నోపరు
కట్టలేరు చుట్టి పట్టలేరు
జలధి దాఁట లావు చాలదు నరులకు
వచ్చు టెట్టు చెపుము వారిజాక్షి. 51

క. దానవు లెప్పుడు చూచిన
మానవులను గెలువఁ గలరు మది నూహింపఁగా
మానవభక్షకులై మను
దానవులను గెలువ నరులతరమే జగతిన్. 52

క. జగతీశుఁడు మానవుఁ డఁట
నగరే భుజశక్తిచేత నాకెదు రన్నఁగా
నగధరుఁడో నగధన్వుఁడొ
నగభేదియొ కొంత కొంత నాతోఁ బోరన్. 53

వ. ఆసంగతి యట్లుండ నిమ్ము. 54

క. నీకన్నులసౌభాగ్యము
నీకుచములఁ గలుగు మేలు నీముఖకాంతుల్
నీకరములలావణ్యము
నాకస్త్రీలందు లేవు నాకుం జూడన్. 55

మ. సురకాంతల్ సరిరారు యక్షసతులున్ సూటింపఁగారారు కి
న్నరభామల్ ప్రతిరారు సిద్ధవనితల్ న్యాయంబుగాఁబోలరా

గరుడస్త్రీలసమాన లెంతో చపుకల్ గంధర్వలోలాక్షులున్
మఱియేరీ నినుఁ జెప్పి చెప్పఁ దరుణుల్ మత్తేభకుంభస్తనీ.

క. వ్రీడ యలంకారముగా
నాడుము భయ ముడిగి మధుర మైనమృదూక్తుల్
బేడిసల నేలుకన్నులఁ
జూడుము కనుఱెప్ప లెత్తి సుదతీ నన్నున్. 57

వ. అని యిట్లు నోరికి వచ్చినపుచ్చునఁ బ్రేలుచున్న యానీచుని
దుష్టభాషణంబులకు రోసి తృణంబు చేపట్టి జనకభూపాల 58
నందన యిట్లనియె.

క. పతి దైవముగా నెప్పుడు
మతిఁ దలఁచుచు నుండునట్టిమగువలఁ జెఱుపన్
బ్రతిన గలయట్టిసీతోఁ
బ్రతివచనము లాడుకంటెఁ బాపము గలదే. 59

క. పరదారాపేక్షకు లగు
పురుషుల కాయువు నశించుఁ బుణ్యము నెడు స
త్పురుషుల దూషింపఁగఁ దుది
నరకంబునఁ బడుదు రనెడిన్యాయము వినవే. 60

61
వ. అదియునుంగాక.

క. తనసాహసంబు తానే
కొనియాడునతండు హీనగుణుఁ డని వినుచున్
నిను నీవ పొగడుకొంటివి 62
వినఁ గూడదు నీదునీతివిరహితభాషల్. 62

ఉ. సంగరరంగమందు నతిశౌర్యమునన్ రఘురాముతోడ మా
తంగతురంగసద్భటశతాంగబలంబులఁ గూడి నీవు పో

రంగను నోప కిప్పుడు విరాధఖరాదులపాటుఁ జూచియున్
దొంగిలి నన్నుఁ దెచ్చితివితుచ్ఛపుఁబల్కులుపల్కఁ బాడియే.

సీ. కూకటిముడికైన కురులు గూడనినాఁడె
బెదరక తాటకఁ బీఁచ మణఁచె
గాధేయుఁ డొనరించు క్రతువును రక్షింపఁ
బెక్కండ్రుదైత్యుల నుక్కణంచె
నవనిపై విలసిల్లునఖిలరాజన్యులు
వ్రేలఁ జూపఁగ లేనివిల్లు విఱిచె
ఘోరాటవులలోనఁ గ్రుమ్మరునప్పుడు
ఖరదూషణాదిరాక్షసులఁ జంపెఁ
తే. బాదరజమున నొకతాయిఁ బడఁతిఁ జేసె
లీల మాయామృగంబును గూలనేసె
రాజమాత్రుండె మేదినీరక్షకుండు
రామభూపాలుఁ డాదినారాయణుండు. 64.

తే. అట్టిరాముని కీయది యనఁగ నెంత
లంక యన నెంత దనుజులపొంక మెంత
నీ వనఁగ నెంత నీలావు చేవ యెంత
చెప్ప నేటికి నీవె చూచెదవు గాక. 65.

శా. వీరాలాపము లాడ నేల వినుమీ విశ్వప్రకాశంబుగాఁ
బారావారముఁ గట్టి రాఘవుఁడు పకోస్ఫూర్తి దీపింపఁగా
ఘోరాజిన్ నిను డాసి లావుకలిమిన్ గోటీరయుక్తంబుగాఁ
క్రూరాస్త్రంబులమస్తముల్ దునిమిభుర్తల్ పెట్టుభూతాలికిన్.

శా. ఆరూఢప్రతిమానవిక్రమకళాహంకారతేజోనిధిన్
శ్రీరామున్ సుగుణాభిరాముఁ దెగడన్ జేకొన్ననిన్నాజిలో

దారం దొంగిలితంచు నిష్ఠురగతిం దండించి ఖండింప ము
న్నీ రెట్టైనను దాఁటివచ్చు నలుకన్ నేఁడెల్లి శాంతింపుమా.
వ. అని తన్నుఁ జీరికిం గొనక వీరాలాపంబు లాడ నారావణుం
డోడుపు దప్పినకాలాహిచందంబున సుగ్రుండై మండిపడి
యిట్లనియె.
క. ఆఁటది గా యని కూరిమి
పాటించినకొలఁది నన్నుఁ బలుకఁగఁ జొచ్చెన్
మాటాడకుండ నాలుక
తూఁటులుఁగా జేయకున్న దోసము గాదే. 69
క. కుయ్యాడక నాముందఱఁ
గయ్యమునకుఁ గాలు దువ్వఁ గడఁగెను దీనిన్
దయ్యాలకు బలి వెట్టెద
వ్రయ్యలుగా నఱికి యెల్లవారును జూడన్. 70
క. కాకున్న దీసి బలిమిని
బైకొని నాకాంక్ష దీఱ భావజకేళిన్
జేకొనక విడిచి పెట్టినఁ
గైకొనునే నవ్వఁగాక గర్వము పేర్మిన్. 71
శా. భీమాటోపభుజప్రతాపమహిమన్ భీమాచలం బెత్తి సు
త్రామాద్యష్టదిగీశసైన్యముల సంగ్రామంబులో నోర్చి యు
ద్దామప్రౌఢిఁ జెలంగుచుండెదుకళాథాముండనాముందటన్
రాముం గీమునిఁ జెప్ప గిప్ప నగరా రాకేందుబింబాననా.
సీ. అఖిలలోకముల నాయాజ్ఞ నిల్పితి నేక
హేలను బుష్పకం బెక్కి తిరిగి
వేల్పుమూఁకలచేత వెట్టి సేయించితి
దితివంశవల్లభుల్ నుతులు సేయ

గణములతోఁగూడ గైలాస మెత్తితి
బటు వైనపూవులబంతిపగిది
వనజగర్భునిచేత వరములు గైకొంటి
దండిగా నత్యుగ్రతపముసల్పి
తే. చెఱను పట్టితి గంధర్వసిద్ధసాధ్య
భుజగసురయక్షకిన్నరముఖ్యసతుల
నిట్టిసామర్థ్య మెవరి కేనాఁడు గలదు
మహిని నాకొక్కనికె కాక మంజువాణి. 73
తే. నాకు నెదిరింప నొకపేదనరుని నొడ్డి
వెఱవ కీరీతి దుర్భాష లఱచు దీని
జిహ్వ మొదలంటఁ బట్టి యీశితకఠార
ధారఁ దునుమాడి ధారుణిఁ బాఱవైతు. 74
వ. అని చంద్రహాసంబు జంకించి లేవ నుంకించుతఱిఁ గొండఱు
ప్రియసుందరు లడ్డంబు వొచ్చి. 75
చ. సురవరుఁడో ధనంజయుఁడొ సూర్యతనూజుఁడొ యాతుధా
నుఁడో, శరధివిభుండొ గాడొ ప్పురశాసనుమిత్రుఁడొ భోగి
భూషుఁడో, గురుభుజశక్తిఁగైకొనుచుఁగోపముసూపఁగనీకు
నెంత యి, త్తరుణిపయిం బ్రతాపమున దారుణకృత్యముసేయఁ
గూడునే. 76
క. ఏటికి మీ రిటు కినియఁగ
గాటపుజంకెనరయు చాలుఁ గరవాలున కీ
యాఁటది యన్నా మె వయసు నీ
మాటికి మన్నించి కాపుమా యింకఁ జాలున్. 77
వ. అని శాంతవచనంబులఁ బ్రియంబు చెప్పిన నప్పంకజహాసుల
విన్నపంబులు మన్నించి యారాక్షసచక్రవర్తి వైదేహిఁ

గావలియున్న యేకజటాద్విజటాత్రిజటాదుర్ముఖీవాయుముఖీ
శూర్పణఖ లాదిగాఁ గలదైత్యకామినులనంకఁ గనుఁగొని.

క. గడు విచ్చితి నిరుమాసము
లోడఁబఱుపుఁడు నేర్చినట్టు లోడఁబడ కున్నన్
గడికండలు గాఁ గోసుక
పడఁతులు భక్షింపుఁ డింతిపలలం బంతన్. 79

వ. అని రోషారుణితనేత్రుం డై యతిభీషణాకారంబుఁ దాల్చి
పలికిన. 80

క. తనపతి నిందించుటకును
దనప్రియములు చెప్ప వినక తక్కినమీఁదన్
దనుఁ జంపుఁ డన్నమాటకు
నినకులవల్లభుని దేవి యేడ్చెన్ బెలుచన్. 81

సీ. జానకి శోకింప సాధ్యకిన్నరయక్ష
గరుడోరగామరకాంత లెల్ల
వెంటనే శోకింప విని గంధవహపుత్రుఁ
డాత్మలోఁ జింతించి యాగ్రహమున
నీదుష్టదైత్యులపై నిప్పుడే లంఘించి
చెండాడ నాచేతఁ జిక్కనేని
కార్యంబు లెస్సగుఁ గాక సత్త్వము తూలి
బలువిడి వీనిచేఁ బడితినేని

తే. సీతఁ గానంగ లేక కృశించి రామ
భద్రుఁ డడఁగిన సీతయుఁ బ్రాణ మెడలు
లక్ష్మణుండును జూడ నాలస్య ముడిగి
తెగును నట్లైనఁ గార్యంబు తెఱఁగుఁ దప్పు. 82

చ. అని పవనాత్మజుండు దివిజారిపయిం దెగ వేళ గాదు భూ
తనయకు నాదురాక వసుధావరుమేలు నెఱుంగఁజెప్పి మీఁ
దను మఱి చూఁత మంచు నుచితస్థితి నూరకయుండె నప్పుడా
దనుజవిభుండు వోయె నిజధామముఁ జేర సలీలమేతుఁడై.

వ. అప్పుడు యామినీచరకామినులు రావణానుమతంబున ననేక
విధంబు లగుమధురాలాపంబుల మిథిలాధీశుకుమారిం గు
ఱించి బోధించి కార్యంబు సాధింప నోపక యలసి యూఁటం
జేసి యొక్కింతసేపు నిద్రించుచుండ మేల్కని త్రిజటయను
నిశాచరి యి ట్లనియె. 84

మ. కలగంటిన్ వినుఁ డింతులార మనలంకాద్వీప మీయబ్ధిలో
పల వ్రాలన్ మనరావణేశ్వరునిశుంభద్రత్నకోటీరముల్
కలనన్ గూలరఘూద్వహుండెలమితో గంధద్విపంబెక్కియు
జ్వలకాంతిన్ విలసిల్లుసీతఁ గొనిపోవన్ గన్నకే నిప్పుడే. 85

క. శుద్ధాత్ముఁ డైనరాముఁడు
శుద్ధాంతపుదేవిఁ గాన శుభసూచకముల్
శుద్ధ మయి తోఁచుచున్నవి
సిద్ధం బీమాట వేదసిద్ధాంతముగాన్. 86

కః. కావున నిక్కొమలియెడఁ
గావలి యున్నట్టిమీరు కఠినోక్తులు గా
నేవియు నాడకుఁ డిక నీ
దేవియ రక్షింప మనకు దిక్కగు మీఁదన్. 87

వ. అని చెప్పి మఱియును. 88

క. అమ్మా వెఱవకు మదిలో
నిమ్ముగ మఱి వేక్క సుండు మిఁక నీమగఁడున్

నెమ్మిగ నిసుఁ గొని పోవును
వమ్మందఱి మనుపు మమ్ము మఱవక కరుణన్. 89

ఆ. అనుచు దనుజకాంత లంతంత నెడఁబాసి
నిదుర వోయి రంత నదరి సీత
తనకు దిక్కు లేమిఁ దలపోసి దుఃఖింపఁ
బవనసుతుఁడు మనుజభాషఁ బలికె. 90

క. ఉన్నాఁడు లెస్స రాఘవుఁ
డున్నాఁ డిదె కపులఁ గూడి యురుగతి రా నై
యున్నాఁడు నిన్నుఁ గొని పో
నున్నాఁ డిది నిజము నమ్ము ముర్వీతనయా. 91

సీ. ఆమాట లాలించి భూమిజ తనలోన
వెఱఁ గంది శింశుపావృక్షు మరసి
చూడంగ నప్పుడు సూక్ష్మరూపంబున
నొడికమ్ము శాఖలనడుమ నున్న
కపికుమారునిరూప మపురూపముగఁ జేసి
స్వాంతంబులోన హర్షంబు నొంది
దనుజమాయలచేతఁ దలఁచు వేగుటఁ జేసి
మాటాడ నేరక యూర కున్న

తే. భావ మూహించి తన్ను నా దేవి యాత్మ
నమ్ము కుండుటఁ దెలిసి యాకొమ్మమీఁది
నుండి క్రిందికి లంఘించి నిండుభక్తి
మ్రొక్కి నిలుచుండి కరములు మోడ్చి పలికె. 92

ఉ. తమ్మునిఁగూడిపుణ్యగుణధాముఁడు రాముఁడువచ్చిమాల్యవం
తమ్మునసైన్యసంఘము ముదంబునఁ గొల్వఁగనుండి భూమిపై

మిమ్ములఁ జూచిరండనుచు మేటికపీంద్రులఁ బుచ్చియందు మొ
త్తమ్ముగమమ్ముఁగొందఱనుదక్షిణభాగముచూడఁ బంపుచున్.

క. అంగనఁ బొడఁగన నీ వి
య్యంగను గడుఁ జాలువాఁడ వంచును నాచే
నుంగర మంపెను శ్రీరఘు
పుంగవుఁ డిదె కొ మ్మటంచు భూమిజ కిచ్చెన్. 94

ఉ. ఇచ్చినఁ జూచి రామధరణీశ్వరుముద్రికఁ గా నెఱింగి తా
నిచ్చను మెచ్చి యాకువలయేక్షణ యాత్మగతంబునందు నీ
వచ్చినదానిభావమును వల్లభుచందము నేర్పడంగ నేఁ
జెచ్చెర నంతయుం దెలియఁ జెప్పుము నమ్మిక పుట్టునట్లుగన్.

వ. అని విచారించి యి ట్లనియె. 96

క. విను విశ్వసింపఁ జాలను
వినుపింపుము నీతెఱంగు విభునివిధము నా
కనవుడుఁ బావని తెలియఁగ
వినయంబున విన్నవించె విస్ఫుటఫణితిన్. 97

ఉ. రాముని డాఁగురించి నిను రావణుఁ డెత్తుక వచ్చువేళ నీ
హేమవిభూషణావళుల నేర్పడ ఋశ్యమహాద్రిపై చినఁ
మే మవి తీసి డాఁచితిమి మీపతి యచ్చటి కేఁగుదేరఁగాఁ
దామరసాప్తనందనుఁడు తానవి సూపినఁజూచి మెచ్చుచున్.

సీ. అర్కసంభవునకు నభయంబు దయచేసి
దుందుభికాయమ్ము దూలఁ దన్ని
యేడుతాడుల సర్వ మేకమ్ముగాఁ ద్రుంచి
వాలి సద్భుతశక్తిఁ గూల నేసి
సుగ్రీవునకుఁ దార సుదతిగా నిప్పించి
యంగదు యువరాజునంగ నిలిపి

వార్ధలతోడను వానరసైన్యంబు
లెన్నె నిఁ గొలువంగ నేఁగుదెంచి
తే. మాల్యవంతంబునం దుండి మనుజవిభుఁడు
నిన్ను వెదకంగ నంపఱ నన్నిదిశలఁ
బనుచునప్పుడు దక్షిణభాగ మరయ
నంగదునితోడఁ గొంపఱ మఱుగుదేర. 99
తే. వారిపంపున నవలీల వార్ధి దాటి
వచ్చి సకలంబుఁ జూచి యీవంకఁ గంటి
రావణుఁడు వచ్చి నిన్ను నుగ్రంబు గాఁగఁ
బలుకునప్పుడు నున్నాఁడఁ బాదపమున. 100
వ. ఇవ్విధంబునఁ బలుకుచుండినను నమ్మక యతనిం గనుంగొని రాముఁ డేరీతివాఁడో యతనిచందం బెఱింగింపు మనవు డావాయునందనుండు రఘునందనునకు వందనం బాచరించి భూమినందన కిట్లని చెప్పుచున్నాఁడు. 101
సీ. నీలమేఘచ్ఛాయఁ బోలుదేహమువాఁడు
ధవళాబ్జపత్ర నేత్రములవాఁడు
కంబుసన్నిభ మైనకంఠంబు గలవాఁడు
బాగైనయట్టిగుల్ఫములవాఁడు
తిన్ననై కనుపట్టు దీర్ఘ బాహులవాఁడు
ఘన మైనదుందుభిస్వనమువాఁడు
పద్మరేఖలు గల్గుపదయుగంబులవాఁడు
చక్కనిపీనవక్షంబువాఁడు
తే. కపట మెఱుఁగనిసత్యవాక్యములవాఁడు
రమణి! రాముండు శుభలక్షణములవాఁడు

ఇన్నిగుణముల రూపింప నెసఁగువాఁడు
వరుస సౌమిత్రి బంగారువన్నెవాఁడు. 102

తే. ఉరుతరాటవిలోన మహోగ్రతపము
వాయుదేవుని గుఱియుంచి వరుసఁ జేసి
యంజనాదేవి గనియె నన్నర్థితోడ
నక్కజునిమంత్రి హనుమంతుఁ డండ్రు నన్ను. 103

వ. అని యిట్లు తాత్పర్యంబునఁ బట్టునట్లుగా విన్నవించి దేవీ! నీదేవుం డయినశ్రీరాముండు నాచేతి కిచ్చి యంపినసూత్న రత్నాంగుళీయకంబు నీకు సమర్పించితి నింక నాకు రిక్త హస్తంబులతోఁ జనుట దూతల కుచితమైనకార్యంబు గాదు గావున నిన్ను దర్శించినందులకు శ్రీరామునకును నమ్మిక పుట్టునట్టులుగా నీశిరోరత్నంబు దయచేయవలయు నను టయు నాకు శేశయనయన యిట్లనియె. 104

క. నానాథుక్షేమ మంతయు
ధీనిధి! నీచేత వింటిఁ దెలియఁగ నైనన్
నీనిజరూపము చూడక
నే నారత్నంబు నమ్మి నీ కీయఁ జుమీ. 105

వ. అనుటయు నాహనుమంతుండు. 106

క. చుక్కలు తలపూవులుగా
నక్కజముగ మేను పెంచి యంబరవీథిన్
వెక్కసమై చూపట్టిన
నక్కోమలి ముదము నొందె నాత్మస్థితికిన్. 107

వ. ఇట్లు తనమహోన్నతరూపంబు చూపి యెప్పటియట్ల మరల సూక్ష్మరూపంబు గైకొని నమస్కరించిన నాహనుమంతునకు నద్దేవి తనశిరోరత్నంబు ననుగ్రహించి యిట్లనియె. 10

చ. రవికులవార్ధిచంద్రుఁ డగురామునిసేవము చాల వింటి నా
వివిధము లైనపాట్లు పృథివీపతికిం దగఁ జెప్పఁ గల్గె నేఁ
డవిరళభంగి నీవలన నచ్చుగ నే నుపకార మేమియుం
దవిలి యొనర్ప లేను వసుధాస్థలి వర్ధిలు బ్రహ్మకల్పముల్.
వ. ఇట్లు దీవించి మఱియును. 110
క. ఏయెడఁ జూచినధరణీ
నాయకు శ్రీపాదయుగము నాచిత్తములో
బాయ దని విన్నవింపుము
వాయుతనూజుండ పుణ్యవంతుఁడ తెలియన్. 111
తే. ఇపుడు రావణుఁ డేతెంచి కపటబుద్ధి
గర్వమునఁజేసి న న్నెన్ని కాఱు లాడె
నన్నియును నీవు చెవులార విన్న తెఱఁగు
పతికి దయ పుట్టఁగా విన్నపంబు సేయు. 112
సీ. నిడుదపున్నెఱివేణి జడలుగా సవరించి
మలినజీర్ణాంబరం బొలియఁ గట్టి
భూమిరజంబు విభూతిపూఁతగఁబూసి
తనదివ్యమూర్తిఁ జిత్తమున నిల్పి
నిరశనస్థితితోడ నిలిచి భూశయ్యను
బవళించి నిదుర యేర్పడఁగ విడిచి
తారకబ్రహ్మమంత్రంబుఁ బఠింపుచుఁ
గఠినరాక్షస దుర్మృగములలోన
తే. సహితలంకామహాద్వీపగహనసీమఁ
దపముసేయుచు నున్నాను తన్నుఁ గూర్చి
నాకుఁ బ్రత్యక్ష మగు మని నాథునకును
విన్నవింపుము సత్త్వసంపన్న నీవు. 113

వ. అని చెప్పి మఱియును. 114

చ. జనకునిభంగి రామనృపచంద్రుని నన్నును దల్లిమాఱుగాఁ
గని కొలువంగ నేర్చుగుణగణ్యుని లక్ష్మణు నీతిపారగుఁ
వినఁ గన రానిపల్కు లవివేకముచేతను బల్కినట్టి యా
వినుతమహాఫలం బనుభవించితి నంచును జాటి చెప్పుమా.

క. ఆమాటలు మది నుంచక
నామానముఁ గావు మనుచు నయవినయగుణో
ద్దాముఁడు రాముని తమ్ముఁడు
సౌమిత్రికిఁ జెప్పవయ్య సాహసివర్యా! 116

వ. అని యిట్లు జనకరాజతనయ పలికినపలుకు లాలకించి హను
మంతుం డాజననితో ని ట్లనియె. 117

క. ఇనుఁ డుదయింపకమున్నే
వననిధి లంఘించి మనుజవల్లభుకడకుఁ
నినుఁ గొనిపోయెద వీఁపున
జననీ! కూర్చుండు మనిన సంతోషమునన్. 118

క. నీ వంతవాఁడ వగుదువు
నీవెంటనె వత్తునేని నెగడవు కీర్తుల్
రావణునికన్న మిక్కిలి
భూవరుఁడే దొంగ యంద్రు బుధనుతచరితా. 119

వ. అదియునుం గాక రామచంద్రునిం దప్ప నితరుల నంటు
దానం గాను గావున నీతో రాఁ దగదు మఱియును. 120

క. దొంగిలి తెచ్చినదైత్యుని
సంగడు లగువానివారిసాహస మొప్పఁ
సంగరముఖమునఁ జంపక
దొంగిలి కొనిపోవఁ దగునె దొరలకు నెందున్. 121

వ. మఱియు రామచంద్రుండు త్రిజగదేకవీరుండును గోదండ దీక్షాగురుండును రాక్షసకులాంతకుండును నగుటంజేసి రాణివాసద్రోహి యగురావణుని సంగరరంగంబునఁ బ్రఖ్యాతంబుగాఁ జంపి కొనిపోవుట ధర్మంబు; నీవు రామచంద్రునకుఁ బరమభృత్యుండవును బుత్రసముండవును నగుటంజేసి నీవెంట నరుగుదెంచుట తప్పు గాకబోయినను బగ తీర్పక వచ్చు టుచితంబు గాదు కావున నీవు రాఘవేశ్వరుల కిన్నియుం దెలియ విన్నపంబు సేసి తడయక తోడ్కొని రమ్మనిన నద్దేవికి నమస్కరించి హనుమంతుం డి ట్లనియె.

ఉ. నీవిభుఁ డబ్ధి దాఁటి ధరణీతలనాథులు సన్నుతింప సు
గ్రీవసుషేణముఖ్యబలబృందముతో నరుదెంచి నీచునిన్
రావణు నాజిలోఁ దునిమి రాజస మొప్పఁగ నిన్నుఁ గొంచు
నే,నావళితోడ నీపురికి నారయ నేఁగు నిజంబు నమ్ముమా.

వ. అని విన్నవించి నమ్రుండై యద్దేవిచేత దీవనలు బొంది మరలి చనుచున్నవాఁడై తనరాక రావణున కెఱుంగఁ జేయవలయు నని తలంచి. 124

సీ. మేదిని సమముగా మేడలు గావించి
కేళీగృహంబుల నేలఁ గలిపి
కమలాకరంబులు కలఁచి గారలు వెట్టి
వృక్షజాతంబుల విఱుగఁ దన్ని
పుష్పగుచ్ఛంబులు పుణికి పాఱఁగ వైచి
తేనెలు రాల్చి పూఁదేనె లుడిపి
పొదరిండ్లపొదవులు చదియఁగా నుగ్గాడి
చప్పరంబుల నేల చదును జేసి

తే. వనముఁ గాచెడిరాక్షసవర్గములను
వీరవరులను నెనిమిదివేలఁ జంప
సీతఁ గాచెడిరాక్షసస్త్రీలు బెదరి
పాఱిపోయిరి రావణుపాలి కంత. 125

వ. ఇట్లు రావణుం జేరి వారు. 126

క. దేవా! నేఁ డొకమర్కటుఁ
డేవిధమున వచ్చినాఁడొ యెఱుఁగము సీతా
దేవిఁ గని మాటలాడియుఁ
బోవుచు వన మెల్లఁ బెఱికి ప్రోవిడి కడఁకన్. 127

తే. వనముఁ గాచెడిరాక్షసవర్గములను
దండి నొకనిని మిడి వోవ కుండఁ బట్టి
మేటిభుజశక్తి నందఱ గీటడంచి
వాలి యున్నాఁడు సాహసవంతుఁ డగుచు. 128

వ. అని విన్నవించినంతనే క్రోధరక్తాంతలోచనుం డగుచు నవ్వింశతిలోచనుండు విచారించి వాఁడు రామునిపంపున వచ్చినదూత కాఁబోలు వానిం జంపుం డని పదివేలరాక్షసులం బంపిన. 129

క. ఉగ్రాకారం డగుచు ద
శగ్రీవుం డనుప దనుజసంఘుంబులు దా,
మాగ్రహమునఁ జనుచు బలో
దగ్రక్రోధాత్ము లగుచుఁ దాఁకిరి కడిమిన్. 130

ఉ. తాఁకిన యంత వాయుజుఁడు తా నవలించి కఠోరరేఖతో
వీఁక నెదిర్చి పేర్చి రణవీథి నిశాచరసైన్య మెల్ల నొ
క్కూఁకున వెంటనంటి సముదోగ్రబలంబునఁ బాఱఁబాఱఁగాఁ
దోఁకనుజుట్టిమోఁదె బలుదుర్గములం దునుమాడె నందఱన్.

క. అందునఁ జావక మిగిలిన
కొందఱు పఱతెంచి యసురకొల్వున మ్రొక్కో
యందఱ మ్రింగెను దానవు
లందఱకును వీఁడు దారుణాంతకుఁ డగుచున్. 132

వ. అని విన్నవించిన రాక్షసేశ్వరుం డగురావణుండు మండిపడి పింగళాక్షుని దీర్ఘజిహ్వుని నక్షవక్షుని శార్దూలముఖుని వక్రనాసునిఁ బనిచిన, వారును దమతమబలంబులం గూడి కొని రథారూఢు లై వచ్చియార్చుచుం దాఁకి శస్త్రాస్త్రంబు లడరించిన నవి యెల్ల లెక్కఁగొనక యక్కరువలికొడుకు దర్పంబునం జేర్చి వాల మల్లార్చి యెదిర్చినబలంబును బలు విడిగాఁ దోలి పింగళాక్షునిఁ ద్రుంచి దీర్ఘజిహ్వుని దీర్ఘ నిద్రపుచ్చి వక్రనాసునిఁ బరాక్రమంబునం జూర్ణంబుసేసి యక్షవక్షుని భస్మంబుఁ జేసి శార్దూలముఖుని మర్దించి నిర్వక్రపరాక్రమంబున గర్వించి మరలి మకరతోరణంబు నారోహించి యార్చుచున్నసమయంబున. 133

క. చావక మిగిలినదైత్యులు
రావణుకడ కేఁగి వేగ రాహుత్తులపా
ట్లావాయుజుసాహసమును
వేవిధములఁ జెప్ప నతఁడు విస్మయపడుచున్. 134

మ. కుటిలభ్రూకుటిదుర్నిరీక్షణములం గ్రోధానలజ్వాల లు
త్కటమై పర్వఁగ మంత్రిసూనులమహాగర్వాంధులన్ క్రూ
రుల,న్పటుబాహాబలు రార్వురం బనిచె శుంభద్విక్రమాటో
పము,న్కటపాటీంద్రముమీఁద నుద్దవిడి సంగ్రామంబు గావిం
పఁగన్. 135

వ. ఇట్లు పనిచిన నాయార్వురును. 136

సీ. శతకోటివిక్రమప్రతిమానుఁ డైనట్టి
శతజిహ్వుఁ డత్యంతసాహసుండు
రోషానలాభీలశేషాహి యైనట్టి
రుధిరాక్షుఁ డత్యుగ్రరూపయుతుఁడు
పరసైన్యకాననపావకుం డైనట్టి
రక్తరోముఁడు మహారణబలుండు
కఠినశాత్రవలోకగజసింహుఁ డైనట్టి
శూలదంష్ట్రుఁడు లయకాలయముఁడు
తే. వ్యాఘ్రుకబళుండు పృథుతరవైరిజయుఁడు
స్తనితహస్తుండు సాహసోదారబలుఁడు
వీర లార్వురు నత్యుగ్రవేషములను
రూఢి వెడలిరి ఘనరథారూఢు లగుచు. 137
క. తమతమబిరుదులు నెఱపుచుఁ
దమకంబున వెడలి రధికతండము గొలువన్
ఘుమఘుమభేరీరవసం
భ్రమములతో మంత్రిసుతులు పావనిమీఁదన్. 138
వ. ఇట్లు కదిసి సింహనాదంబు లంబరంబునం జెలంగ గజతురంగశతాంగసుభటనికరంబుం గూడి శస్త్రాస్త్రంబులం బొదివిన. 139
తే. వాల మల్లార్చి బ్రహ్మాండగోళ మెల్ల
నగల నార్చుచు భుజయుగం బప్పళించి
రణము చేయంగ మకరతోరణము డిగ్గి
మంతు కెక్కినయాహనూమంతుఁ డంత. 140
సీ. ఒక్కొక్కరథముతో నొక్కొక్కరథమును
విటతాటనంబుగా విఱుగఁగొట్టి

యొక్కొక్కగజముతో నొక్కొక్కగజమును
జాఁపచుట్టగఁ బట్టి చావఁ గొట్టి
యొక్కొక్కహయముతో నొక్కొక్కహయమును
గడిమితో నలినలి గాఁగఁ గొట్టి
యొక్కొక్కభటునితో నొక్కొక్కసుభటుని
వడి ద్రిప్పి చెక్కలు వాఱఁ గొట్టి
తే. బాహుబలగర్వమునఁ జేర్చి ప్రథనసీమ
మంత్రిసూనుల నార్వుర మడియఁ గొట్టి
మకరతోరణమున విక్రమమ్ము మెఱయ
భీకరాకారుఁడై యుండెఁ బెచ్చుపెరిఁగి. 141

క. ఆరణవీథిని నిలువక
పాఱినహతశేషు లెల్లఁ బల్విడి రాజ
ద్వారమున బొబ్బలిడి రా
హూరాజని మంత్రిసుతులు కూలి రటంచున్. 142

వ. వారిపాటు విని రావణాసురుం డదరిపడి యాజ్యాహుతిం బ్రజ్వరిల్లుహుతాశనుం బోలి మండిపడి ప్రహస్తతనూజుం డగుజంబుమాలిం గని నీ వావానరాధముని వధించి శీఘ్రమ్ము రమ్మని యనిపిన. 143

ఉ. అప్పుడు జంబుమాలి భయదాకృతి వీరరసాప్తిఁ గన్నులన్
నిప్పులు రాలఁ జేసలుక నిండఁగ నూర్పులు పర్వఁ జిత్రమై
యొప్పుగరొప్పుచున్ రణమహోత్సుకుఁడై గజవాజిబృంద
ముల్ విప్పుగ వెంట రాఁగఁ గపివీరు నెదుర్కొని విక్రమం
బునన్. 144

క. అదలించి వాయునందనుఁ
బ్రదరంబుల నేయ నంతఁ బవనజుఁ డలుకన్

గొదగొని బలముల నన్నిటిఁ
జదియంగా మోఁదె నొక్కసాలముచేతన్. 145

ఆ. రథము నుగ్గు సేసి రథసారథినిఁ జంపి
రథతురంగమములఁ బృథులశక్తిఁ
బట్టి వాలమునను బడఁ గొట్టి చంపిన
జంబుమాలి కినిసి సాహసమున. 146

క. అడిదంబును గదయును గొని
పుడమికి లంఘించి వాయుపుత్రునినిటలం
బెడపక వ్రేసిన ధరణిం
బడి మూర్ఛ మునింగి తెలిసి బలయుతుఁ డగుచున్. 147

క. ఆలంబున నాతనికర
వాలంబును ద్రుంచి వైచి వరభుజశక్తిన్
నేలం గూల్చెను విక్రమ
శాలిన్ వడి జంబుమాలి సాహసశీలిన్. 148

ఆ. అట్లు జంబుమాలి యత్యంతబలశాలి
గర్వ మెల్లఁ దూల కలన వ్రాలి
పొలిసె ననుట దైత్యపుంగవుఁ డాలించి
యాత్మ సంచలింప నాగ్రహించి. 149

క. సాహసము వెలయ సమరో
త్సాహంబున దుష్టకపినిఁ జంపు మటంచున్
బాహుబలాఢ్యుని నరినిక
రాహవసంహారు వీరు నక్షకుమారున్. 150

వ. అంపిన నతండు. 151

సీ. చిత్రమాణిక్యరంజితవేత్రవిభవంబు
భానుకోటిప్రభాభాసితంబు

భీకరధ్వజదండబిరుదాలవాలంబు
శస్త్రాస్త్రపరికరసంయుతంబు
బంధురాధికజవబహుహయోపేతంబు
కుటిలదిక్పాలదృగ్గోచరంబు
ఘననభోమార్గవిఖ్యాతైకగమనంబు
వరతపోలబ్ధాతివైభవంబు
తే. లైనరథ మెక్కి మదవారణౌఘసుభట
వీరహుంకారఝుంకారవార మలియఁ
గదలె హనుమంతుపైకి నాగ్రహ మెసంగ
మదము దైవార నక్షకుమారుఁ డలుక. 152
క. అటుచని పావనిఁ గని ది
క్తటములు సెదరంగ నార్చి దండడి భూభృ
త్తటముపయిఁ గురియువర్షో
త్కటధారలరీతి నంపధారలు గురిసెన్. 153
ఉ. వాయుజుఁడప్డు డంపగమివాలముఖంబునఁ ద్రుంచెద్రుంచినన్
వాయుజుమీఁద గ్రమ్మఱ నవార్యబలంబున నేసె నేసినన్
వాయుజుఁ డుగ్రుఁడై తునిమె వానిశరావళి నెల్ల బిమ్మటన్
వాయుజు నాట నేసెఁ గడు వాఁడిశరంబుల నక్షుఁ డుద్ధతిన్.
వ. ఇ ట్లేసిన. 155
ఉ. తాలమహీజరాజిని రథంబును గూలఁగ మోఁదె మోదినన్
నేల బదాతి యై నిలిచి నేర్పున వాఁడు శరాళి మాపఁటన్
ఫాలము నొంచె నొంచినను పావనిమూర్ఛిలి తేఱి దానవున్
దూలఁగ ముష్టిచేఁ బొడిచె దోర్బలశక్తి రణాంగణంబునన్.
సీ. పొడిచిన మూర్ఛిల్లి వడి దేఱి దైత్యుండు
గదఁ గొని వైచె వక్షంబు పగుల

వైచిన మారుతి వడి వానిగదఁ బుచ్చు
కొని వానిదేహంబు గుదియే నేసె
నేసినఁ దగవీఁక నోసరింపక వాఁడు
గగనంబు కెగసె నాక్షణమునందె
వాయుతనూజుండు వదలక తనవెంట
నెగసిన దదఁ గొని యేసె నతని
తే. నతఁడు గద ద్రుంప ఖడ్గాన నతుల శక్తి
వాఁడు మారుతితొడలు నొవ్వంగ నడఁచె
నంత సోలుచు నాహనూమంతుఁ డెగిరి
పట్టుకొని వాని భూమిపైఁ గొట్టి చంపె. 157
తే. అంత హతశేషు లగువార లరుగుదెంచి
సంభ్రమంబున దానవచక్రవర్తిఁ
గాంచి కొలువెల్ల సందడి గాఁగ నపుడు
బహువిధంబుల హనుమంతుఁ బ్రస్తుతించి. 158

సీ. అక్షుండు తెగె నశ్మవక్షుండు తెగటాఱె
రక్తరోముఁడు నీల్గె రణములోన
స్తనితహస్తుఁడు ద్రగ్గె శార్దూలముఖుఁ డీల్గెఁ
గింకరవర్గంబు గీటడంగె
శార్దూలకబళుండు సచ్చె దుర్జయుఁ డేఁగె
శతమాయుఁ డొరిగెను సమసె వక్ర
నాసుండు మఱి రక్తనాసుండుఁ గడతేఱె
శూలదంష్ట్రుఁడు నేలఁ గూలిపోయె
తే. మడిసె యూపాక్షుఁ డట జంబుమాలి తునిఁగెఁ
బింగళాక్షుని పేరంత బిలము సొచ్చె

వనము కావలిరాక్షసవర్గ మడఁగ
దీర్ఘ జిహ్వుండు నేటితోఁ దీఱిపోయె. 159

వ. అని వేఱువేఱ విన్నవించిన నసురేంద్రుఁడు విని తనమనం
బున. 160

మత్త. వీని వానరుఁ డంచు నిక్కము విశ్వసింపఁగఁ జెల్ల దీ
దానవావళి మ్రింగఁ బుట్టిన దయ్యమో యటు గాక వై
శ్వానరుం డిటువంటిరూపున వచ్చి నిల్చెనొ కాక యీ
మేను గైకొని విష్ణుఁ డీడకు మేటికై చనుదెంచెనో. 161

మత్త. కాక యేవర మైన నాకఱకంఠుఁ డిచ్చిన నుబ్బి యా
నాకవల్లభుఁ డెల్లకాలము నాకు నోడినభీతిమై
లోకభీకర మైనరాక్షసలోక మెల్ల నడంపఁగా
నీకరాళపురూపు నిప్పుడు యీడ కంపఁగ వచ్చెనో. 162

మత్త. కాక తక్కినవార లెవ్వరు గర్వసంపద మీఱఁగా
నాకు డీకొని ధాకతోడ రణంబు సేయఁగ నోపరే
లోకమం దిటు క్రోఁతు లెక్కడ లోఁచు దానవవీరులఁ
జోక వీనికిఁ గల్గెనేనియుఁ జూఱి పుచ్చఁడె సర్వమున్. 163

వ. అని యిట్లనేక ప్రకారంబులఁ జింతించి యక్షకుమారుం దలం
చి పలుదెఱంగులఁ బలవించుచున్నతండ్రిం గాంచి మేఘనా
దుం డిట్లనియె. 164

క. దేవతలతోడఁ గూడను
దేవేంద్రుని గెలిచినట్టి దేవరకుఁ మీ
కీ వగ పేటికి నేఁటికి
దేవా! చిత్తంబులోన దీనునిభంగిన్. 165

క. వానరుని గొండఁ జేసుక
పూనికఁ జింతింప నేల భుజబలశక్తిఁ

వానిం జంపెద నొండెను
దీనునిం గావించి పట్టి తెచ్చెద నొండెన్. 166

వ. నావుడు దానవేశ్వరుం డతనిమాటలకు మనంబున నలరి నీవు విరించివరదత్తప్రతాపమహితాశనుండవు చాపవిద్యాప్రవీణుండవు తపోబలసమర్థుండవు దేవేంద్రగర్వవిమర్దనుండవు మత్సమానశౌర్యచాతుర్యధుర్యుండవుం గావున నీ కసాధ్యం బగుకార్యం బెద్దియుఁ లేదు నీ విపుడ పోయి వాని సాధించి రమ్మని పంచిన. 167

సీ. మాణిక్యతపనీయమయవిమానముతోడఁ
గెంబట్టుబిరుదు టెక్కెంబుతోడ
సరి చెప్పఁగా రానిశస్త్రాస్త్రములతోడ
బలమైనదివ్యచాపంబుతోడ
నాహవకోవిదుం డైనసారథితోడ
ఘనసత్త్వజవతురంగములతోడఁ
గనుపట్టి దిక్కుల గగనయానముతోడ
బాలసూర్యోదయప్రభలతోడఁ
తే. గరము విలసిల్లురథ మెక్కి గంధనాగ
తురగరథభటవందిసందోహపటహ
శంఖకాహళ దుందుభిస్వనము లొలయ
మేఘనాదుండు హనుమంతుమీఁద వెడలె. 168

లయగ్రాహి. పెక్కు లగుగుజ్జములుఁ జొక్కపురథంబులును
నెక్కు వగునేనుఁగులు గ్రిక్కిఱిసి రాఁగా
రక్కసులు నేరి యిరుప్రక్కలును గొల్వఁ గడు
నుక్కునను మీఱి చల మెక్కుడుగ నంతన్

గ్రక్కదల భూతలము చుక్క లొగి రాల శిల
లుక్కసిలి నాదములు పిక్కటిలి మ్రోయన్
డెక్కెముల మించి జన మెక్కుడుగఁ జూపుదళ
మక్కజముగా నడువ దిక్కులు వడంకన్. 169

వ. ఇట్లు భయంకరాకారంబున వెడలి కంఠహుంకృతులును భేరీభాంకృతులును నంబరంబునఁ జెలంగఁ బొంగి చనుదెంచుచున్న రాక్షససైన్యంబుం గనుంగొని హనుమంతుండు దోరణస్తంభంబుపై నుండి బధిరీభూతదిగంతరంబుగా భీకరగతి నార్చిన. 170

క. కలఁగినవి దేవగణములు
జలధులు ఘూర్ణిల్లె గిరులు చలనం బొందెన్
జలజాప్త చంద్రు లాదిగిరి
జలధరములు పఱియ లగుచుఁ జదలం బర్వెన్. 171

క. అప్పుడు దానవవీరులు
నిప్పులు వర్షించునట్టినిశితాస్త్రములం
గప్పిరి కెందొగ వానలఁ
గప్పినశైలంబుఁబోలఁ గపివరుమీఁదన్. 172

తే. అంపవర్షంబు తనమీఁద జొంపములుగ
లీలఁ గురియంగ నవి యెల్ల లెక్కఁ గొనక
భువికి లంఘించి యప్పు డద్భుతముగాఁగ
వాల మల్లార్చి యొకమహాసాల మెత్తి. 173

తే. తేరు లన్నియుఁ గూరాటి తేరులుగను
గుఱ్ఱముల నెల్లఁ గావేరిగుఱ్ఱములుగ
నేనుఁగుల నెల్ల వెడరూపుటేనుఁగులుగ
దళము లన్నియు మఱి హరి దళముగాఁగ. 174

వ. ఇట్లు సమయింపం జూచి బలంబు పైకుఱికి. 175

సీ. కరియూథములమీఁదఁ గదిసి మావంతుల
తోడఁ గూడఁగఁ బట్టి తునియఁ గొట్టి
గుఱ్ఱంపుఁబౌఁజులకును దాఁటి రౌతులఁ
గలయంగఁ బట్టి చెక్కలుగఁ గొట్టి
రథములపైకిఁ నుగ్రంబుగా లంఘించి
రథికులతోఁ గూడ రసను గొట్టి
బలములమీఁద నిబ్బరముగాఁ గుప్పించి
వాలముఖంబునఁ దూలఁ గొట్టి

తే. పటహనిస్సాణకాహళపటిమ లురియఁ
ద్రొక్కి శస్త్రాస్త్రనిచయముల్ తుమురు చేసి
ఛత్రములఁ ద్రుంచి పడగలసత్త్వ మణఁచి
పవనసూనుండు సాహసప్రౌఢి మెఱసె. 176

వ. అట్టి సమయంబున. 177

చ. అనలమురీతి మండి దివిజారితనూజుఁడు తేరు దోలి య
య్యనిలతనూజు నేసె వివిధాయుధపంక్తుల వాని నెల్లఁ దు
త్తునియలు సేసె వాయుజుఁడు దోర్బలశక్తిని దైత్యుఁ డేయఁ దోఁ
కను దునుమాడె దానివిశిఖంబులనన్నిటి వాయుసూనుఁడున్.

క. గిరులును వందలకొలఁదిగఁ
దరువులు నేయంగఁ గినిసి దానవుఁ డంతన్
దురమున నడుమనె త్రుంచెను
శరజాలముచేత నొక్కక్షణమున వానిన్. 179

తే. గంధవహపుత్త్రుఁ డప్పు డాగ్రహముతోడ
రథముఁ గూలంగఁ దన్ని సారథినిఁ జదిపి

గుఱ్ఱములఁ జంపి కేతువుఁ గూల నడవ
మేఘనాదుండు కినిసి సమీరసుతుని. 180

వ. అహంకారంబునఁ బ్రతిఘటించి. 181

క. వాయవ్యాస్త్రము నంతట
వాయుజుమీఁదికి నతండు వడి నేసిన నా
వాయవ్యాస్త్రముఁ దూలెను
వాయుజునిం జంప నోడి వారనికరుణన్. 182

వ. అది వృథయగుటం గని మఱియును. 183

క. రౌద్రం బడరఁగ నేసెను
రుద్రాస్త్రం బతనిమీఁద రూఢిగ నతఁ డా
రుద్రునియంశం బగుటను
రౌద్రాస్త్రము దేలిపోయె రభసం బొప్పన్. 184

వ. అమ్మహాస్త్రంబుగూడఁ దప్పిపోవుట కాశ్చర్యంబు నొంది
యింద్రజిత్తు మఱియును. 185

క. సురఖచరయక్షకిన్నర
గరుడోరగసిద్ధసాధ్యగంధర్వగణం
బరుదంది చూడఁగా ని
ర్భరముష్టిం దొడిగి యేసె బ్రహ్మాస్త్రంబున్. 186

వ. అట్టియవసరమున. 187

క. సప్తాంభోధులుఁ గలఁగెను
సప్తద్వీపములు వణఁకె శైలము లదరెన్
సప్తానిలములుఁ దలఁకెను
సప్తాశ్వుఁడు భ్రాంతుపడియె జగములు గదలెన్. 188

వ. ఇట్లనేకప్రకారంబులఁ గాలాగ్ని తెఱంగున వెడలి మిడుంగు
ఱులు చెదరి పడఁగ బ్రహ్మాండమండలంబుం బట్టుకొనునట్టి

పెనుమంట లుప్పరం బెగయ నేతెంచు బ్రహ్మాస్త్రముం గని
హనుమంతుండు తన మనంబున. 189

ఆ. తనకుఁ జిన్ననాఁడు దయచేసినటువంటి
వనజభవునిచేతివరముఁ దలఁచి
బ్రహ్మమంత్ర మప్డు పఠియింప నది చంప
కతనిఁ గట్టివైచె నవనిమీఁద. 190

వ. ఇట్లు కట్టువడిన కరువలిపట్టినిఁ జూచి రావణాసురునిపట్టి తన
లో నిట్టు లనుకొనియె. 191

క. ఈ బ్రహ్మాస్త్రము తాఁకుట
కేబలియుండు బ్రతుక నోపఁ డీతఁడు ఘనుండౌ
నీబాహుబలునిఁ గట్టుట
నాబలిమికిఁ దొడవ కాదె నాకులు మెచ్చన్. 192

క. పెక్కండ్ర దనుజవీరులఁ
జక్కాడినవీనిఁ బట్టి సాహసముగ మా
రక్కసులఱేనియొద్దకుఁ
జక్కఁగఁ గొనిపోవు టదియ చంపుటగాదే. 193

చ. అని తనసత్త్వసంపద నయంబునఁ బొంగుచు మేఘనాదుఁ డ
య్యనిలజుఁ గొంచు నేఁగె దివిజారిసభాస్థలి కద్భుతంబుగా
ఘనరథదంతిఘోటకనికాయభటావళి శస్త్రదీప్తకే
తనవరశంఖకాహళవితానరవంబులు మిన్ను ముట్టఁగన్. 194

వ. ఇట్లు గొనిపోయి రాక్షసేశ్వరుం డయినరావణాసురుసమ్ము
ఖమ్మునం బెట్టినంతనే గాడుపుపట్టిం గని. 195

క. కుటిలభ్రూకుటినటన
స్ఫుటధూమవిలాసపవనఫూత్కృతిజనితో

ద్భటరోషానలకీలో
త్కటనేత్రుం డగుచుఁ బలికెఁ గటము లదురఁగన్. 196

ఉ. ఎవ్వఁడ వోరి నీకుఁ బ్రభు వెవ్వఁడు చెప్పుము నీ వి టొంటిమై
నివ్వనరాశి దాఁటి యిట కేగతి వచ్చితి నామ మేమి నీ
వెవ్వని ప్రాపునం బెఱికి తీవన మంతయు శంక లేక యిం
కెవ్వని ప్రాపునం దునిమి తీసురవైరుల నెల్ల నుగ్రతన్. 197

సీ. అమరవల్లభుభోగ మంతయుఁ గైకొని
వీతిహోత్రు నిసిరి నీట ముంచి
జమునికింకరులను సంహార మొనరించి
రాక్షసాధీశ్వరు శిక్ష సేసి
యంభోధినాథుని గాంభీర్య మణఁగించి
దోర్బలంబున గాలిఁ దూలఁ బెట్టి
విత్తనాథునిమహావిభవంబు గొల్లాడి
శూలహస్తుని నొక్కమూల కదిమి

తే. అమరగంధర్వకిన్నరయక్షభుజగ
గరుడగుహ్యకమునిసిద్ధవరుల నెల్లఁ
బట్టి మును వెట్టి సేయించు నట్టినన్ను
విన్నయంతన గుండెలు వ్రీల వెట్లు. 198

చ. శరనిధిదాఁటివచ్చుటయచాలక నాపురిఁజొచ్చి చొచ్చియుఁ
వెఱవక బంటవై వనము వ్రేళ్లకుఁ ద్రుంచిత్రుంచి క్రమ్మఱన్
బిరుదవుపోలె రాక్షసులఁ బెక్కురఁ జంపితి చంపి నెమ్మదిన్
గరకరితోడి నాయెదుర గర్వముతోడుత నిల్చి తద్దిరా. 199

క. ఖండించెద నీచేతులు
తుండించెద నడుము రెండుతునకలు గాఁగన్

బెండించి నీదుకండలు
వండించెదఁ జమురుతోన వాసవుఁ డలుకన్. 200

వ. ఇట్లు పట్టరానికోపంబున నాటోపంబు గాఁ బలుకుచున్న
రావణాసురుం జీరికిం గొనక హనుమంతుం డి ట్లనియె. 201

క. ఇనతనయుని వరమంత్రిని
జనపతి యైనట్టి రామచంద్రునిదూతన్
ఘనుఁ డగువాయుకుమారుఁడ
హనుమంతుం డండ్రు నన్ను నార్యులు దిశలన్. 202

క. రామునిపంపున వచ్చితి
రాముని సేమంబు నిందు రంజిల్లెడి యా
రామునిసతి కెఱిఁగించితి
రామునికడ కేఁగుచుండి రాజసవృత్తిన్. 203

క. నారాక మీకుఁ దెలియఁగ
బీరంబున వనము గలయఁ బెఱికితి శక్తిన్
ఘోరాజి నాకు నెదిరిన
వారలఁ జంపితిని యమునిష్టము చూడన్. 204

క. నినుఁ జూచి తిరిగిపోయెడు
మనమున మఱి కట్టఁ బడితి మనుజాశన నీ
యను వెల్లఁ గంటి నింకను
వినుమా నాబుద్ధిఁ దెలియ వివరముతోడన్. 205

చ. ఘనుఁడవు నీతిమంతుఁడవు కార్య మెఱుంగుదు సాహసంబున
న్నిను నెదిరించి పోరుటకు నిర్జరవల్లభుఁ డోప లేఁడు నీ
వనిన జగత్త్రయం బళుకు నద్భుతరూపము సెప్పరాదు నీ
యనుపమభోగసంపదల కాఱడి తెచ్చితి విప్డు రావణా. 206

క. కడలేని బలము ధర నె
క్కడ లేనిమహాధనంబు కరితురగంబుల్
కడ గానరానిసంపద
చెడకుండఁగ నీకు బుద్ధి సెప్పెద వినుమా. 207

సీ. కుదియించి సింహంబుకోఱలు పెఱుకంగ
శేషాహిదౌడలు చీల్చివేయఁ
బీడించి దంభోళిఁ బిడికిటఁ బట్టంగఁ
గఠినకాకోలంబు కడిగొనంగఁ
జెలఁగి బ్రహ్మాండమ్ము చిప్ప లూడఁగఁ దన్న
హుంకారమున బడబాగ్ని నుఱుక
నంభోనిధానంబు లఱచేత నడపంగ
గిరివర్గములఁ దల క్రిందుచేయఁ
తే. గలమహాబాహుసత్త్వవిఖ్యాతివిపుల
చండభుజదండసాహసోద్దండవిజయ
కాలరుద్రావతారసంగ్రామభీమ
మూర్తిమంతులు కపులు సత్కీర్తియుతులు. 208

వ. అదియునుంగాక దశరథరాజనందనుండు గౌసల్యాగర్భ
సంభవుండును దాటకాప్రాణాపహారుండును విశ్వామిత్ర
యాగసంరక్షకుండును నహల్యాశాపమోక్ష దీక్షాగురుం
డును హరకోదండఖండనుండును జామదగ్నిబాహుబలభం
గుండును విరాధనిరోధుండును ఖరదూషణత్రిశిరశ్ఛేదనుం
డును మాయామృగసంచారిమారీచసంహారకుండును గబం
ధాంతకుండును వాలిప్రాణనిబర్హణుండును సుగ్రీవరాజ్య
సంస్థాపనపరమాచార్యుండును ధనుర్విద్యాప్రవీణుండును
నమోఘబాణుండును రాక్షసకులాంతకుండును గాకుత్

స్థాన్వయాంభోనిధిచంద్రుండును గరుణాసింధుండును నగు
శ్రీరామచంద్రుండు కరుణాలంకారుండు గావున. 209

ఉ. వారక సీత నిచ్చి రఘువల్లభునిన్ శరణంబుఁ జొచ్చినన్
నేరము లెంచి చంపమికి నీయెడ నెప్పుడు నేను బూఁటగా
భారపడంగఁ జాలుదు శుభస్థితి నమ్ముము నమ్మ కూరకే
పోరఁగఁ జూచితేనిఁ బొరిపుచ్చకమానఁడు నిన్ను రావణా.

ఉ. నావుడు మండి దైత్యకులనాయకుఁ డుగ్రవిలోకనంబులం
బావకవిస్ఫులింగములు పైకొని పాఱఁగ వీఁకఘోరుఁడై
త్ర్యావళిఁ జూచి మీరలు మహావిశిఖంబుల వీనిఁ జంపుఁడీ
యావలరాముఁడుల్కుచు భయాకులుఁడై చెడిపోవునట్లుగన్. 212

వ. అనిన విభీషణుం డిట్లనియె.

క. దూతపనిఁ బూని వచ్చిన
దూతలు తమనోరి కేమి తోఁచిన నట్లా
నేతల నాడుదు రాడిన
దూతలఁ జంపంగఁ దగదు దొరలకు నెందున్. 213

క. కా కుండిన మీచిత్తము
కాకెల్లను దీఱ ముజ్జగంబులు బెదరన్
ఢాక నదలించి తోఁకను
వీఁకను ముట్టించి పోవ విడుచుట చాలున్. 214

వ. అని విన్నవించిన. 215

ఆ. నీతివాక్యకరణి నెఱయంగ విని రావ
ణేశ్వరుండు కోప మెడలి పలికె
వీనిఁ దోఁక గాల్చి వెడలంగఁ ద్రోయుఁ డీ
ప్రొద్దె యటకుఁ దిరిగి పోవుఁగాక. 216

వ. అని యిట్లానతిచ్చిన విని రాత్రించరు లతనిని సభామధ్యం
బునుండి బయటికి వెడలం గొనిపోయి యొక్కచోట. 217

ఉ. వాలము నిండఁ గోకలు జవంబునఁ గట్టిగఁ జుట్టి వానిపైఁ
దైలము చక్కఁ జల్లి పిఱుఁదం జని పౌరులు సూడఁ బావక
జ్వాలఁ దగిల్చి బొబ్బలిడి వాడల వాడలఁ ద్రిప్పుచుండ వా
తూలభవుండు దానికిని దూలక వహ్నిజపంబు సేయఁగన్.

ఆ. అగ్ని దేవుఁ డప్పు డాత్మలోఁ జింతించి
హితుఁడు నాకు లోకహితుఁడు పవనుఁ
డతనిపుత్త్రుఁ డైనహనుమంతునకు నేను
జలువ కూర్తు ననుచుఁ జల్ల నయ్యె. 219

వ. అప్పు డచ్చటి వృత్తాంతం బంతయుఁ దనకుఁ గావలియున్న
రాక్షసకాంతలవలన విని చింతాభరాక్రాంత యై జనకరాజ
నందన కరంబు శోకించి కరంబులు ముకుళించి జగద్ధితకార్య
ధుర్యుండును రాఘవప్రియానుచరుండును మత్ప్రాణబం
ధుండును జగత్ప్రాణనందనుండును నైన హనుమాను
నకు శీతలుండవు కమ్మని యగ్ని దేవునకు నమస్కరించి యగ్ని
మంత్రంబును బ్రహ్మమంత్రంబును నుచ్చరించిన నద్దానివలన
వానికి వైశ్వానరభగవానుండు సల్లనయ్యె బ్రహ్మాస్త్రబంధ
నంబును నూడె నట్టి సమయంబున. 220

సీ. కొలువుకూటములకుఁ గుప్పించి గజవాజి
శాలలమీఁదికిఁ జౌకళించి
భండారగృహములపైకిని లంఘించి
మెఱుఁగారు మేడలమీఁది కుఱికి
చప్పరంబులమీఁది కుప్పరంబున దాఁటి
యంతఃపురమునకు గంతువైచి

చవికలమీఁదను సాహసంబున వ్రాలి
గరిడికూటంబుల సారిది నెక్కి
తే. వాడవాడల వీథుల వన్నె మెఱసి
హరుఁడు త్రిపురంబు వేల్చినయట్టిలీల
నొక్కగృహ మైన లెక్కకు దక్కనీక
దానవేశ్వరపురము దగ్ధంబు చేసె. 221
శా. అంభోరాశిని వాలవహ్ని నతిశౌర్యం బొప్పఁ జల్లార్చి య
య్యంభోజానన సీతఁ గాంచి తనవృత్తాంతంబు తెల్లంబుగా
గంభీరధ్వని విన్నవింపుచు నమస్కారంబు గావించి సం
రంభం బొప్పఁగ వేడ్కతోఁ గదలె ధీరప్రౌఢి దీపింపఁగన్.
క. పోయెదు వాయుజ యెక్కడఁ
బోయెదు నాచేత ననుచుఁ బోనీక వడిన్
డాయఁగ వచ్చినలంకిణి
కాయము వగులంగఁ బొడిచెఁ గడువడిఁ గినుకన్. 223
వ. ఇట్లు లంకిణిం జంపి సువేలాచలం బెక్కి సింహనాదంబు
సేయుచు. 224
క. వడిగా ధరశృంగంబున
నడుగులు వడి నూఁది త్రొక్కి యద్భుతశక్తిన్
జలరాశి దాఁటఁ బావని
మిడివింటం బసిఁడియుండ మీఁటినరీతిన్. 225
వ. ఇట్లు కుప్పించి యుప్పరం బెగసి వాయువేగంబునం జనుచు
నయ్యబ్ధిమధ్యంబున నున్నసునాభం బనుశైలంబునఁ దన
దేహంబుదాహంబుఁ దీర్చికొని సముద్రంబును దాఁటి
యవ్వలికిం జనియె నప్పుడు. 226

ఉ. వచ్చినపావనిం గని జవంబున నంగదుఁ డాది యౌకపుల్
గ్రచ్చుఱ భక్తితో నెదురుగాఁ జన నందఱిఁ గౌఁగిలించి వా
రచ్చటికార్యమంతయుఁ బ్రియంబునఁదన్నుఁ గంగఁబోయి వే
వచ్చినచంద మేర్పడఁగ వారికిఁ జెప్పెను దప్పకుండఁగన్.

క. రఘువరుఁ డిచ్చినముద్రిక
రఘువల్లభుదేవి కిచ్చి రభసంబున నా
రఘువరున కానవాలుగ
రఘువల్లభుదేవిచేతిరత్నముఁ గొంటిన్. 228

మ. అని చెప్పన్ విని యంగదాదులు మహాహ్లాదంబునన్ బొంగి
పావనిబాహాబలసత్త్వముల్ పొగడుచున్ వర్ణింపుచున్
వే పునఃపునరాలింగన మాచరింపుచు వడి న్భాషించుచు
న్మ్రొక్కుచున్, ఘనతం బాడుచు నాడుచున్ బలువిడి న్గర్వం
బున న్దాఁటుచున్. 229

శా. నేనే చాలుదు రావణాసురుతలల్ నేలం బడం గొట్టఁగా
నేనే చాలుదు వానిపట్టణము మున్నీటం బడం ద్రోయఁగా
నేనే చాలుదు దుష్టదానవతతిన్ నిర్భీతి దండింపఁగా
నేనే చాలుదునంచుఁబంతములుపూన్కింబల్కుచున్దుళ్లుచున్.

క. ఆరాత్రి కీశు లందఱు
మారుతితోఁ గూడి నిలిచి మఱునాఁ డచటన్
ధీరత దుర్ధరశైలము
చేరం జని నిద్ర చేసి చిత్తము లలరన్. 231

వ. అమ్మఱునాఁ డుదయంబున మధువనంబులోఁ బ్రవేశింప
నుద్యోగించి యందఱకన్నను బెద్దవాఁ డగుజాంబవంతునిం
బిలిచి నీవు శ్రీరామునకు హితుండవు సుగ్రీవునకు మంత్రివి
కావున మాకు నొకబుద్ధి యానతిమ్ము. ఈకపులు క్షుద్బా

థావశంబునం బొరలి మహాశ్రమంబును బొందియున్న వారు గావున సుగ్రీవునిమధువనంబున నుండెడుఫలంబులం బరితృప్తుల మై రామునిసన్నిధానంబున కేఁగుట లెస్సయని యంగదహనూమంతులు వల్క జాంబవంతుండును సత్యుత్సాహంబున నంగీకరించి కపులం బురస్కరించుకొని మధువనంబులోఁ బ్రవేశించి నంత. 232

సీ. ఒక్కఁడు డాఁకొని కొమ్మ లూఁచినఁ బండ్లెల్లఁ
జేకొని తేర భక్షించు నొకఁడు
ఒక్కఁడు డాఁకొని రేపు చున్నట్టితేనియల్
తడయక కొల్లాడి త్రాగు నొకఁడు
ఒక్కఁడు డాఁకొని కోయుచున్నట్టికాయలు
మిన్నక యూటాడి మ్రింగు నొకఁడు
ఒక్కఁడు డాఁకొని గోళ్ల నొలిచినట్టిచివుళ్లఁ
బుక్కిళ్లకొలఁదిగా బొక్కు నొకఁడు
తే. తరువుపై నుండి తరువుపై దాఁటు నొకఁడు
పండ్ల కెటువంటి ప్రాఁకైనఁ బ్రాకు నొకఁడు
దిగువఁ గూర్చుండి తరువున కెగురు నొకఁడు
పెద్దపొదవున నుండి కుప్పించు నొకఁడు. 233

ఉ. కాయలవ్రేటులాడుచును గంతులువైచుచుఁ బూవుదీవలం
దూయలలూఁగుచు న్దరువు లూఁపుచుఁ బండ్లను బొట్టనిండఁగా, మేయుచు వెక్కిరింపుచును మిన్నకదాఁటుచు దోఁకలెత్తుచుం; గూయుచు నేల తూఁకుచును గుంపులు గూడి కపీంద్రులెంతయున్. 234

క. వన మంతఁ గాసి చేయఁగ
వనపాలకు లేఁగుదెంచి వడిఁ గోపముతో

డను నదలించిన వారల
హనుమంతుఁడు మొదలుగాఁగ నగచరు లెల్లన్. 235

క. మెడఁ బట్టి వనములోపల
వెడలఁగ నటు పాఱ ద్రొబ్బి వెడలుం డన్నన్
దడయక దధిముఖుఁ డనుతమ
యొడయనికడ కేఁగి వార లుగ్రముగాఁగన్. 236

వ. విన్నవించినయంత నే. 237

చ. దధిముఖుఁ డప్పు డుండిపడి తాఁ దనవారలఁ గూడి వచ్చి భ
ల్లిధముల సంచరించుకపివీరులఁ గోపముతోడఁ జూచి యీ
మధువన మెల్లఁ గొల్లగొన మర్కటవల్లభునాజ్ఞఁ ద్రోయ మ
మ్మధములఁజేయ నెంతఘనులంచును బొఱఁగ వారి నుద్ధతిన్.

వ. ఇట్లు దండింపుచున్న దధిముఖుపై నంగదాదివనచరులు గదిసి
యాగ్రహంబున. 239

క. కొందఱఁ గఱచియుఁ బొడిచియుఁ
గొందఱఁ దలపట్టి యీడ్చి కొట్టియు గోళ్ళన్
గొందఱఁ ద్రచ్చియుఁ దన్నియు
నందఱ నొప్పింప వార లాగ్రహవృత్తిన్. 240

క. ద్రయ్యలు వాఱఁగ ద్రచ్చినఁ
గ్రయ్యఁగ రక్తములు గ్రమ్మఁగా వడితోడన్
గుయ్యో మొఱ్ఱో యని వా
రయ్యెడ సుగ్రీవుకడకు నరిగిరి భీతిన్. 241

వ. అరిగి రామలక్ష్మణులం గూడియున్న మిహిరనందనుం గనుం
గొని నమస్కరించి మధువనంబునందు జరిగినవృత్తాంతం బం
తయు విన్నవించిన వారల నాదరించి సుగ్రీవుం డిట్లనియె.

క. దేవరపంపునఁ జని వా
రే వెరవున సీతఁ గనిరొ యిటు గాకున్నన్
నావనము పాడుసేయరు
పావని మొదలైనవారు భయవిరహితులై. 243

వ. అని రామభూపాలుండు విన సుగ్రీవుండు వారల నూరార్చి వారిదుండగంబులు వారికేయుండుంగాని వారలందోడ్కొని యతివేగమ రం డని యనిపినం జని యంగదహనుమంతులం గని యవనీశ్వరుం డీక్షణంబున మిమ్మందఱ నచ్చటికి రండని యానతిచ్చెం గావునఁ జెచ్చెరఁ బదుం డని తోడ్కొనిపోవు నప్పుడు వారల కెదురుగా వానరవీరులఁ గొందఱ ననిపిన వారలం గూడి చనుదెంచి శ్రీరామచంద్రునిపాదారవిందమ్ము లకు సాష్టాంగదండప్రణామమ్ము లాచరించి సౌమిత్రికిని వందనమ్ము లొనరించి సుగ్రీవునకు నమస్కరించి తనచేత మేలువార్త విన నుత్సహింపుచున్న రఘుకులేశ్వరులతలం పెఱింగి హనుమంతుం డి ట్లనియె. 244

శా. కంటిన్ జానకిఁ బూర్ణచంద్రవదనన్ గల్యాణి నాలంకలోఁ
గంటిన్ మీపదపంకజంబులను నేఁ గౌతూహలం బొప్పఁగాఁ
గంటిన్ మీకరుణావలోకనము విఖ్యాతంబుగాఁ గీర్తులం
గంటిన్ మాకపివీరబృందములలో గాంభీర్యవారాన్నిధీ.

సీ. కట్టినవస్త్రంబు కట్టుకొంగే తక్క
జీర్ణించి పోయినచీరతోడ
నుడుగనివగలచే నోరంతప్రొద్దును
జెక్కింటఁ జేర్చిన చేయితోడఁ
బుడమిపైఁ బొరలాడునొడలు బూడిద బ్రుంగి
నిరతంబు దొరఁగుకన్నీటితోడ

నిడుద పెన్నెఱివేణి సడలించి జడలతో
నిరతనిరాహారనియతితోడ
తే. గిసుక జంకించుదైత్యకామినులనడుమఁ
దపముఁ జేయుచు దనుజబాధలకు నోర్చి
వనిత ప్రాణంబు దక్క సర్వముఁ ద్యజించి
నిత్యమును మిమ్ము మదిలోన నిల్పియుండు. 246

క. జానకిఁ బొడగనియును మీ
రానతి నా కిచ్చి పంపినట్టి విధంబున్
నే నాయమ కెఱుఁగించియు
జానకిరత్నంబుఁ గొంచుఁ జనుదేఁ గంటిన్. 247

వ. ఇవ్విధంబున సీతచిహ్నంబులు రామచంద్రునకుం జెప్పి దండ ప్రణామంబు లాచరించి తనకు సీతామహాదేవి దయచేసిన శిరోరత్నంబు శ్రీరామచంద్రునకు సమర్పించినం జూచి యది యక్కునం జేర్చి యానందబాష్పంబులు గ్రమ్ముదేరమూర్ఛిల్లి తెప్పిఱిల్లి హా! వామలోచన హా! పద్మగంధి హా! సీత హా! సీతా యనుచు శోకించి సుగ్రీవుం జూచి మనము లంకా ప్రయాణము జేయఁ బోవుదము గాన నిక సేనలఁ గూర్పు మని యానతిచ్చిన వానరేశ్వరుండు మహాప్రసాదం బని యంగద హనుమజ్జాంబవత్సుషేణ పనస నల నీలగజగవాక్ష గోముఖాదు లగుసేనానాయకుల నలువదికోట్ల నియోగించిన వారును నొక్కొక్కరు నూఱేసికోట్లబలంబులతోడ రామచంద్రుని కిరువంకల నాడుచుఁ బాడుచు మాల్యవంతంబు వెడలి రని విని నారదుని వాల్మీకిమహామునీశ్వరుం డట మీఁది వృత్తాంతం బెట్టిదని యడుగుటయును. 248

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాద జలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర!
జలజాకర చారుహంస! జానకీనాథా! 249

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధ గురుజంగమార్చన వినోద సూరిజనవినుత కవితాచమత్కార రాతుకూరి కేసన సెట్టి తనయ మొల్లనామధేయవిరచితంబైన శ్రీరామాయణమహాకావ్యంబునందు సుందరకాండము సర్వము నేకాశ్వాసము.

—

యుద్ధకాండము

ప్రథమాశ్వాసము

క. కామారివినుతనామా!
సామీరికృతప్రణామ! సంహృతరక్షో
గ్రామా! వర్షామేఘ
శ్యామా! సంగ్రామభీమ! జానకిరామా! 1

వ. నారదమునీశ్వరుండు వాల్మీకిమునీశ్వరున కెఱింగించిన తెఱంగు వినిపించెద సావధానచిత్తంబుతో నాకర్ణించు మట్లు శ్రీరామచంద్రుండు వానరసైన్యముతో వెడలి నడచుచుండ హనుమంతుం డంతకుముందు తాను లంక కరిగి మగిడివచ్చి యచ్చటివృత్తాంతమంతయు శ్రీరామచంద్రున కెఱింగించియుఁ ద్రోవలో నుబుసుపోకకుఁగా మరల రావణుం డుండు చందంబును రాక్షసస్త్రీలసంవాదంబును నింద్రజిత్తతికాయాది కుమారవర్గంబు తెఱంగును గుంభకర్ణవిభీషణాది సోదరుల యునికియును లంకిణిపొంకం బణంచుటయు లంకలోపలకుఁ బోయిన చందంబును లంకాపురీదహనంబును సముద్రలంఘనంబును నది యిది యననేల తాఁ జేసివచ్చినకార్యంబు నెల్ల నెవరెవ్వరే దేది యడిగిన వారి కావృత్తాంతంబు నెఱింగించుచుండ మిగిలినకపులు వినుచుఁ దమజాతిచేష్టలు సూపుచుఁ జనుచున్న చందంబు సుగ్రీవుండు రామచంద్రునకుఁ జూపుచు నడచుచున్నసమయంబున. 2

ఉ. కొందఱుమంతనమ్ములనుగొంచును గొందఱు దొమ్ములాడు
చుం, గొందఱు రామలక్ష్మణులకుం బ్రియమౌగతి నాటలా
డుచుం, గొందఱు గంతులేయుచును గొందఱు పండ్లిగిలించి
చూపుచి, ట్లిందఱుఁ బోవుచుండిరి దయానిధిరాముఁడు
సంతసిల్లఁగన్. 3

సీ. పాదఘట్టనలచేఁ బరఁగిన పెంధూళి
యాకసమ్మున మేఘమట్లు పర్వ
వీఁకతోఁ దాఁకినవృక్షజాతం బెల్ల
వ్రేల్మిడిఁ గొమ్మలు విఱిగి పడఁగ
బలువడితోఁ బోవు పక్షిజాతమ్ములు
భయముచే నందంద పాఱుచుండఁ
జూపించి రావణాసురునిసైన్యం బిట్లు
మనవారిచేతను మ్రందఁ గలదు
తే. అనుచు శ్రీరామునకు నర్కతనయుఁ డిట్లు
సంతసము పుట్టఁ జెప్పుచు సాగిసాగి
క్రమముగా నందఱును గొంతకాలమునకుఁ
దిన్నఁగాఁ జేరిరి సముద్రతీరమునకు. 4

వ. ఇట్లందఱును సముద్రతీరమున విడిసి యున్నసమయంబున
హనుమంతుండు బుద్ధిమద్వరిష్ఠుండు గావున శ్రీరామచంద్రు
నకు నమస్కరించి రావణుండు రాజ్యంబునం బట్టభద్రుం
డై యున్నవాఁడు వానిం జంపి సీతామహాదేవిం దెప్పించు
పనికై వేగ మన మందఱమును సిద్ధుల మై యుండవలయు
ననవుడు రామచంద్రుండు తమ్మునితోఁ. 5

క. ఈవానరులను దోడ్కొని
ప్రావీణ్యముతోడ వృక్షపర్వతతతులన్

వేవేగమె తెప్పింపుము
పోవుద మటమీఁద వైరిపురముం జేరన్. 6

వ. అని యిట్లానతిచ్చి సముద్రతరణోపాయం బాలోచించు
చుండె నంత. 7

సీ. అక్కడ రావణుం డఖిలమంత్రుల వేగ
రావించి తగను వారలకు ననియె
మంత్రిసత్తములార! మర్కటుం డొకఁ డేఁగు
దెంచి మనందఱం గొంచెపఱిచి
రాక్షసవీరుల రణభూమిఁ బొలియించి
వనమంత బెకలించి వార్ధి దాఁటి
పోయెను బోరానిపోకలఁ బోవుచుఁ
వాఁడు శ్రీరామునివద్ద కేఁగి
తే. ఏమి చెప్పుదునో యామీఁద నామనుష్యు
లిద్దఱును వానరులఁ గూడి యెపుమీఱి
వచ్చి లంకాపురములోనివారి నెల్ల
నేమి చేయుదురో యిపుడు నాకేమి దారి. 8

వ. అని యిట్లు రావణుండు నిండుపేరోలగంబునఁ గూర్చుండి
డోలాయమానమానసుండై విచారించుచుండ నాసమయం
బున విభీషణుండు సాయంసంధ్యావిధిం దీర్చికొని తన మం
త్రులుం దానును గొల్వుకూటంబున కేతెంచి పెద్దగద్దియ
పైఁ గొలువున్నయన్నకు సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచ
రించిన నతండును సంతోషించి యనుజునకు నర్హపీఠంబుఁ
జూపిన నాసీనుండై యన్నకి ట్లనియె. 9

తే. అవధరింపుము దేవ మహానుభావ
మనపురమ్మునఁ బ్రకృతము చను తెఱంగు

విన్నవించెద నున్నది యున్నయట్లు
కొంచె మవధానముగ నాలకించుమయ్య. 10

సీ. అన్నంబు నీరును నక్కఱ లేకుండ
భటు లందఱును దుఃఖపడుదురయ్య
కంబాలఁ గట్టిన గజబృంద మెల్లను
జవసత్త్వములు దూలి జడిసెనయ్య
హర్షంబుతోడుత హయజాతమంతయు
మెడ లెత్తుకొని వేడ్క మెలఁగెనయ్య
ప్రజ్వలించుచు నున్న ప్రతిహోమకుండంబుఁ
బొగలు గ్రమ్ముచు నాఱిపోవునయ్య

తే. ఇట్టియపశకునములఁ గన్పెట్టుమయ్య
సకలశాస్త్రంబు లెఱిఁగిన జాణవయ్య
యింపుగాఁ జెప్పుచుంటి నాలింపుమయ్య
వేగ రాముని సతి నిచ్చివేయుమయ్య. 11

క. సీతను దెచ్చుట మొదలుగ
నీతో నయవాక్యములను నేఁ జెప్పితి నీ
చేతమునఁ బెట్టవైతివి
ఖ్యాతిగ నిఁక నైన సీత నాతని కిమ్మా. 12

వ. అదియునుంగాక మొన్న రాతిరి సీతయొద్దఁ గావలియున్న రాక్షసకాంత లందఱును నిద్రించుచున్న సమయంబునఁ ద్రిజట దిగ్గన మేల్కాంచి నిదురించుచున్న స్త్రీలను లేపి చెప్పిన దుస్స్వప్నంబు విన్నవించెద నాకర్ణింపుము. రామచంద్రుండు మనలంకపై దండు విడిసినట్లును నీవును గుంభకర్ణుండును దక్షిణాభిముఖు లై గార్దభంబులపై నెక్కి పితృభూమి కరుగుచున్నట్లును నింద్రజిదాదికుమారవర్గంబును సైన్యం

బును మూలబలంబును సర్వంబును నశించిపోవుచున్నట్లును సీతం జేకొని శ్రీరామచంద్రుం డయోధ్యకుఁ బోవుచున్నట్లును గలఁ గన్నదఁట. త్రిజటకల నిక్కంబై తోఁచెడిని. రాముండు వానరసైన్యంబుతోఁగూడి సముద్రతీరంబునకు వచ్చియున్నాఁ డని చారులు విన్నవించిరి. ఆరాముని దూతలు మరల నిచ్చటకు రాకమునుపే శ్రీరామచంద్రునకు సబహుమానంబుగా సీత సమర్పించుటయ లెస్స కార్యము. ఇంతచెప్పనేల మొన్న నొక్కదూత వానరవేషంబున వచ్చి తనపరాక్రమంబు నీకును బరివారమునకును నెఱింగించి పోయె నది గుఱు తుంచుకొమ్ము. అని యిట్లు నీతిచెప్ప తమ్మునిపైఁ గోపించి దిగ్గన కొలువుకూటంబువిడిచి యంతఃపురంబునకుఁ బోయె నాసమయంబున నాసభలోనివా రందఱును దమతమమందిరంబుల కరిగిరి. 13

క. మఱునాఁ డెప్పటియట్లనె
సురుచిరముగఁ గొలువు సేయఁ జోద్యంబుగ ని
ద్దుర బోవుకుంభకర్ణుఁడు
సరిగా మేలుకొని వచ్చె సభసబీలన్. 14

వ. ఇట్లు వచ్చి గృహప్రవేశంబుఁ జేసి స్నానాదిక్రియలు నిర్వర్తించుకొని భుజియించి మంత్రులతో నన్నకొలువునకుఁ జనుచుండుకుంభకర్ణునితో మరల విభీషణుండును మంత్రిసహితుండై వచ్చెను. అనుజు లిద్దఱును వచ్చి నమస్కరించిన దీవించి సేమం బడిగి యుచితాసనంబులం గూర్చుండ నియోగించినఁ గుంభకర్ణుం డత్యంతమును నాసన్నుండై కూర్చుండెను. కొంచెము దూరములోఁ గూర్చుండియున్న విభీషణుండు మరల నన్నతో ని ట్లనియె. 15

సీ. దశరథరాముండు తనపత్నిఁ గోల్పోయి
వానరావళిఁ గూడి వచ్చి యిప్పు
డదె చూడు మంభోధియావలియొడ్డునఁ
గపిబలంబులతోడఁ గలసి యుండె
రామునిసత్త్వంబు రమణిచే మున్వింటి
మాతనిదమ్ముండు నట్టిఁడంటి
పోరిది వారికిఁ బ్రాపు సుగ్రీవుఁ డున్నాఁడు
వార్ధి నీఁగ ముంచినవానితమ్ముఁ

తే. డాతఁ డిట వచ్చి నిన్ను నుగ్గాడి కాని
సీతఁ దే నని పంతంబు చేసె నంట
వలదు వైరమ్ము సీత నీవలయు వేగ
నతని నని గెల్వఁగాఁ జాల రమరవరులు. 16

తే. రాముఁ గెలువంగ వచ్చునే రాజసమున
సీత నర్పించి తత్పదాబ్జాతములకు
నర్థిఁ బ్రణమిల్లి శరణన్న నతఁడె కాచు
సత్యసంధుండు సత్కృపాసాంద్రుఁ డతఁడు. 17

ఆ. చంప వచ్చినట్టి శత్రువు నైనను
శరణు చొచ్చునంత సదయుఁ డగుచు
నభయ మిచ్చి కాచు టాతనిబిరుదంట
సీత నిచ్చి రాముఁ జేరి బ్రదుకు. 18

వ. అనిన విని యారావణుండు కటకటంబడి విభీషణునితో
రోషభీషణంబుగా నిట్లనియె. 19

తే. నీవు నాదాయతోఁ గూడి నీచబుద్ధి!
బుద్ధి సెప్పెదు నాకుఁ దమ్ముఁడవె నీవు

కడగి నీమంత్రులును నీవుఁ గంటిలోని
నెరసు సరవిగ నున్నారు నిశ్చయముగ. 20

తే. నాకుఁ దమ్ముఁడవయ్యు ననార్యముగను
నాదుశత్రులఁ బొగడుచు నాకు బుద్ధి
సెప్ప వచ్చితి వౌరౌర సిగ్గులేక
యిచ్చవర్తింపుచుండుటేదేమి పనిర. 21

వ. అనిన విభీషణుం డన్న కిట్లనియె. 22

తే. నిన్ను జంపఁగఁ దలపోసి నీదుమంత్రి
వరులు గాచుచు నున్నారు వలదు గోత్ర
కలహ మీచెడుబుద్ధి యేకరణి నచ్చె
నన్న? యింకొక్కకోసమాట యాలకించు. 23

వ. రామచంద్రుం డాదినారాయణుండు సీత యాదిలక్ష్మి వానర బలంబు బృందారకసందోహంబుగావున నీ వారామచంద్రున కెదిరి జయంబు గొనుట కడింది కార్యంబు నేఁ జెప్పినబుద్ధి విని వేగనారాముని శరణు చొఱుము. సుఖంబుగ మనుము అని విన్నవించినహితవచనంబులు రోగికిఁ బథ్యాహారంబు రుచింపనిపోలికను వీనుల కసహ్యంబులై యుండ రావణుండు మండిపడి యిట్లనియె. 24

సీ. పటువిషం బొలికించుపాములతో నైన
 జెలఁగి యింపుగఁ జెల్మి సేయవచ్చుఁ
గాని శత్రుల నెప్డు గైవారములు సేయు
 వానినిఁ దనప్రాణబంధు నైనఁ
జేరఁ దీసినయేనిఁ జేటు వాటిల్లును
 గావున వీనిబల్లర్వ మఱతు

విను కుంభకర్ణ నీవును రాకమునుపు నీ
చెడుగు నాకును బుద్ధి చెప్పఁ బూనె

ఆ. ననుచు హుంకరించి యవ్విభీషణుఁ బట్టి
వేగఁ గత్తిఁ బూని వ్రేయఁ బోవ
నట ప్రహస్తుఁ డప్పు డడ్డముగా వచ్చి
దేవ నీకుఁ దగునె యీవిధంబు. 25

క. నీ కేల యింత కోపము
నీకు హితముఁ జెప్పుచున్న నీతమ్ముని నీ
వే కత్తి వ్రేసి చంపిన
లోకులు నిను మెత్తురయ్య లోకస్తుత్యా! 26

తే. గుణయుతుం డైనమనవిభీషణుఁడు లేని
లంక యేటికి సైన్యంబు లింక నేల
వైభవం బేల యామీఁదఁ బ్రాణ మేల
శాంత మవధారు దేవ నీ స్వాంతమందు. 27

వ. అని ప్రహస్తుండు రావణుకోపంబును గొంత శాంతపఱిచె నప్పు డన్నకోపంబునకుఁ దమ్ముండు కుంభకర్ణుండు వడవడ వడఁకి యన్న కెదురాడ నోపక తమ్మునిఁ గాదనలేక గద్దియ మీఁదఁ గూర్చుండియున్నయన్నకు మ్రొక్కి నిదురగృహంబు నకుం జనియె నట రావణుండు విభీషణుం జూచి యోరీ నీవు విశ్వాసఘాతుకుండవు స్వామిద్రోహివి గావున నీవు నా కొక్క పేదనరునిఁ బెద్ద జేసి చెప్పెద వాతఁడె పౌరుషశాలి యేని నీవాతనిం జేరి సుఖంబున బ్రతుకు మనిన నతం డిట్లనియె.

సీ. విను రాక్షసేశ్వర విష్ణుసన్నిభుఁడు రా
ముండు హా! పేదనరుండె నీకు

నతనిసత్యస్థితి యతనిపరాక్రమం
బిపుడు నీ కెఱుఁగంగ నెట్టు లగును
అవనీశుబాణంబు లతిరయంబున వచ్చి
దండించునపుడైనఁ దలఁచు నన్నుఁ
బర్వతశిఖరముల్ పడినట్టు సీతల
లిలఁ గూలునపుడైనఁ దలఁచు నన్ను
తే. నీకు దమ్ముండ నౌటనే నీవు బ్రతుకు
గొఱకుఁ జెప్పిన నీ కింతకోప మేల
వినుము నామాట సీత నర్పించి యతని
శరణు వేఁడుము వలదు నీసాహసమ్ము. 29
వ. అని చెప్పిన హితవచనంబులకు మఱింత కోపోద్దీపితమాన సుండై యాజ్జ్వాలలతిం బ్రజ్వరిల్లి నహాంతాశనుగలిన్మండిపడి పెళపెళనార్చి గద్దియమీఁదం గూర్చున్న విభీషణునివక్షంబు పగులం దన్నిన నతండు తనకన్నులనుండి తొరఁగు జలకణం బులు హస్తంబులం దుడిచికొనుచు నాక్షణంబున మంత్రులుం దానును దనతల్లియైన కైకసియొద్దకుం జని సాష్టాంగదండ ప్రణామం బాచరించి యన్న చేసిన దుర్నయం బెఱింగించి శర ణాగతవత్సలుం డైన శ్రీరామచంద్రుని సన్నిధానంబునకుఁ బోవుచున్నాఁడ నని చెప్పి యాయమ్మయనుమతంబు వడసి దీవనలు గైకొని చని సముద్రతీరంబున విచారగ్రస్తుండై యున్న శ్రీరామచంద్రునిం గని విభీషణుండు. 30
సీ. భానుకులోత్తంస వందితామరలోక
జానకీనాయక శరణు శరణు
తాటకాప్రాణవిదారణ రఘురామ
సకలలోకాధార శరణు శరణు

దిక్కు నీవని వచ్చితిని దీనమందార
        పరమపూరుష రామ శరణు శరణు
మాతృపిత్రాదులమాడ్కి సంరక్షించు
        సర్వలోకస్తుత్య శరణు శరణు
ఆ. రాను వెఱచినాఁడ రక్షించు రక్షించు
యిపుడు నాకు నభయ మిమ్ము యిమ్ము
చూడు చూడు నిన్నుఁ జొచ్చితి శరణమ్ము
కావు కావు నన్నుఁ గరుణతోడ. 31

వ. అని యివ్విధంబున రామచంద్రుని స్తుతిసేయుచుఁ జేరవచ్చు తఱిని సుగ్రీవుండు శ్రీరామచంద్రునిఁ గని విశ్వాసంబు సూపువాఁడై దేవా వీఁడు రావణుని తమ్ముండు విభీషణుం డనువాఁడు రాక్షసులు మాయలు సేయుదురు గాన వీని వధియింప నాజ్ఞయొసంగు మనిన రామచంద్రుం డందులకు సమ్మతింపక యితం డెవ్వండైన నేమి శర ణన్న రావణుని తమ్మునినే కాదు రావణు నైనను గాచెద శర ణని వచ్చిన వాని ప్రాణంబులు గాపాడుట రాజులకుఁ బరమధర్మంబు. తొల్లి శిబిచక్రవర్తి రాజ్యంబుసేయుచుండ నొక్కఖగం బేతెంచి శరణు చొచ్చిన నభయం బిచ్చి తనదేహాముం గోసి దానిం బఱుముకొనివచ్చిన డేగ కిచ్చెనఁట. కావున నాతని నాయొద్దకుఁ గొని రమ్మనవుడు సుగ్రీవుండు విభీషణునిఁ దోడ్కొని తెచ్చి శ్రీరామచంద్రుని పాదారవిందములపైఁ బడ వైచిన నతండు విభీషణు నెత్తి యాలింగనంబుచేసి యభయ ప్రదానం బొసఁగి నేఁడు మొదలు నీవు మాకు హితుండవు బంధుండవు నయితివి గావున నిన్ను మాతమ్ములలో నొకనిఁగాఁ జూచుకొనియెద నని నమ్మఁబలికి విభీషణా యింక

వైరిప్రభావంబు చెప్పు మనిన దశరథనందనునకు వందనం బాచరించి కరంబులు శిరంబున ధరించి యతం డిట్లనియె. 32

క. రావణుబలసత్త్వస్థితి
యావీరునిశౌర్యమహిమ యభినుతి సేయన్
నావశము గా దతం డల
దేవేంద్రుని వెట్టఁ గొనును దినము నరేంద్రా. 33

క. ఒక్కొక్కగవనివాఁకిట
నొక్కొకయేనూరుకోటు లుందురు దైత్యుల్
పెక్కురఁ గావలి యుంచును
దక్కక మఱి యెల్లకడలఁ దానును దిరుగున్. 34

వ. తనకుమారవర్గంబు లక్షయుం బదివేలు వారల కొక్కొక్కరికి లక్షమంది బంట్ల నేర్పఱిచి యుంచిన వారు లంకవీథులలోఁ గొందఱును నగరుచుట్టును గొందఱును మఱికొన్నిచోట్ల మఱికొందఱును గుంపుగూడి తిరుగుచుందురు. అయినను బ్రహ్మాదుల కైనను సాధింప వలనుపడనిలంకాపట్టణము మీచేత సాధింపఁబడఁగలదు. కావున మీరు వేవేగ సముద్రునిం బ్రార్థించి సముద్రబంధనంబు సేయవలయు ననిన నంత మహేంద్రపర్వతంబు డిగ్గి సముద్రప్రాంతంబున విడిసి జాంబవ దంగద సుషేణ నీల మైందాదివనచరవీరులచేత నలుదిక్కులయందుం గలపర్వతంబులును వృక్షంబులును బాషాణంబులును దెప్పించి కడలి కట్టం గడంగిన. 35

శా. కూపారుండును సంతసిల్లి జలజాక్షుం జూచి మిన్నంది సల్లాపం బుద్ధతిఁ బొంగఁ జూచి విరసోల్లాసంబునన్ రాఘవక్ష్మాపాలుండును గోపముం గదుర నీగర్వంబు నాచేత వమ్మైపో నిప్పుడటంచు లక్ష్మణుఁడు విల్లందియ్యఁ జెన్వొందతోన్.

మ. పరుషోద్యత్కుటిలాకృతిన్ బాములుమాపట్టంగ శోణప్రభో
త్కరరేఖల్గనుఁగొల్కులన్నిగుడఁ గోదండంబు చేదాల్చి
భూవరవంశాగ్రణి రాముఁ డద్భుతముగా వారాశిమీఁదన్
వడిన్, శరజాలంబులు పేర్చి ప్రేయుటయు నిచ్చన్ బ్రాణ 37
భీతిన్ వడిన్.

క. రాముని యెదుట సముద్రుఁడు
తా మానవరూపుఁ దాల్చి దైన్యము దోఁపన్
రామునకు మ్రొక్కి యపుడా
ధీమంతున కనియె నిలిచి తేజం బెసఁగన్. 38

ఆ. ఇంక నేల తడయ నినకులాధీశ్వర
కపులఁ బంపి వేగఁ గట్టు మయ్య
కట్టఁ గట్టి దాటు కమలాప్తకులచంద్ర
నీదు కీర్తిలతకు నెలవు గాఁగ. 39

వ. మిమ్మును దరిసించుటకు మిన్నంటఁ బొంగితి నింతియకాని
కపటోపాయంబునఁ బొంగినవాఁడను గా ననిన రామ
భద్రుండా కరుణాసముద్రుండు గావున సముద్రు నెప్పటి
యట్ల యుండ నియమించి వానరులం బనిచిన. 40

క. రాముని పంపునఁ బ్లవగ
స్తోమం బట్లరిగి యరిగి దొడ్డగుకొండల్
క్షేమమునఁ దెచ్చి జలనిధి
రామాజ్ఞను వైచి రథికరభసం బొప్పన్. 41

వ. అట్లు వానరవీరులు పర్వతపాషాణవృక్షజాతంబులు లక్షో
పలక్షలుగాఁ దెచ్చి వారాశిం బడవైచి తదుభగుభధ్వానం
బుల కుప్పొంగుచు బ్రహ్మాండభాండంబు బ్రద్ద లగునట్లుగా
నార్చుచు నట్టహాసంబులు సేయుచు గంతులు పెట్టుచు

వెక్కిరింపుచుఁ బరువులెత్తుచు మున్ను దెచ్చివై చినపర్వతా
దుల నెల్లఁ దిమితిమింగిలములు మ్రింగ నాసమయంబున. 42

ఆ. తిరుగఁ దెచ్చి వైవఁ దేలి రాకుండుట
నాత్మలోన సంశయంబు నొంది
రాజసింహుఁ డపుడు రత్నాకరునిఁ జూచి
యడుగుటయును వేగ నాతఁ డనియె. 43

సీ. రావణుపంపున రా ల్లెల్లఁ జేపలు
మ్రింగుచుండెఁ గదయ్య మేదినీశ
తిమితిమింగిలములు దిరుగుచు నాయందు
నుండి రావణపంపు నొనరఁ జేయు
నలుఁడు కట్టినఁ గాని నిలువ నేరదు కట్ట
నలునిఁ బంపఁగదయ్య నళిననేత్ర
యని సరిత్పతి సెప్పి యవ్వేళ నరిగిన
వీరు లిచ్చట మహావీర్యమునను

తే. పర్వతంబులు తేరఁగా భానుకులుని
పంపుచేతను వారిధిఁ బరఁగ వేగ
నలుఁడు నాఁప్రొద్దె పదియోజనములు గట్టె
నంతలో సూర్యుఁ డస్తాద్రిఁ గరుగుచుండె. 44

వ. అంత సూర్యాస్తమయం బగుటయు వానరేంద్రులు తమ బలంబులం గూడి వేగునందాక సేతుబంధనంబునకుఁ గాఁపుండి రంత సూర్యోదయం బయినవెంటనే మహాబలశాలి యగుహనూమంతుండు సువేలాద్రిఁ గరిగి యానగంబుపొంత నున్న హేమకూటంబును నాగపర్వతంబును సింహాచలంబు నను మూఁడుగొండలు వాలపాశంబునం బెకలించి నిమ్మపండ్ల మూఁడ్కిఁ బూలబంతులవంతున నెగఁబైచుచు నేతెంచి

నలుని కందిచ్చిన నాపర్వతంబులుమూఁడును దొంబదియోజ
నంబులు నిడుపుగల్గియుండ నివ్విధంబున శతయోజనములు
నిడుపును దశయోజనంబులు వెడల్పునుగా నీరధిని బంధించి
నలుం డావార్త రామున కెఱింగించినతోడనే యతండు
లంక లగ్గలు వట్ట నుద్యోగించి పనసు నుత్తరపుగవను జాంబ
వంతుఁ బడమటిగవను గవయు దక్షిణపుగవను హనుమంతుఁ
దూరుపుగవనుఁ బట్టనియమించిన వారలును లంకాపురంబు
లగ్గలకుంజొచ్చి రాక్షసుల నుగ్గునూచనంబు గావించు చుండ
హతశేషులు పరుగెత్తి యావింతయంతయు రావణున కెఱిం
గించిన నతండును చింతాక్రాంతుండై దేవాంతక నరాంతకాతి
కాయత్రిశిరోమహోదరమహాపార్శ్వాదుల రామలక్ష్మణులం
జంపి వారిశిరంబులు గొనికండని పనుప వా రరుగుదెంచి
ఘోరాహవంబునం దమశిరంబులె రామలక్ష్మణుల బాణం
బుల కర్పించిన వారిలోఁ జావక మిగిలినయతికాయుం డరుగు
దెంచి తండ్రి యగు రావణున కిట్లు లనియె. 45

శా. దేవా భానుకులావతంసుఁడు మహాధీరుండు రాముండు బా
హావిర్భూతమహాప్రతాపమున దైత్యవ్రాతముఁ భూరి వీ
రావేశంబునఁద్రుంచెఁబోమనమునందాశ్చర్యముఁ భీతియుఁ
ద్రోవఁ వేఱ వచింపనేల యికఁ దద్ఘోరప్రతాపోన్నతుల్.

వ. అని యతికాయుండు విన్నవించిన నుల్కిపడి కుంభకర్ణుని
మేల్కొలుపఁ బనిచిన నతండును లేచి యావులింపుచుఁ
బండ్లుగీటుచు లయకాలమృత్యువుం బోలె నేతెంచిన నట్టి
యనుజుం జూచి దశముఖుం డిట్లు లనియె. 47

క. అనిలో నీ వారామును
నుపమబలశాలి యైనయనిలతనూజుఁ

ఘనుఁ డగులక్ష్మణుఁ గూలిచి
విను వారలతలలు గొంచు వేగమ రమ్మా. 48

వ. అని యనిపిన. 49

సీ. భేరీమృదంగాదిభీమవాద్యధ్వాన
ములకు సముద్రముల్ పొంగి పొరలఁ
గపులపాలికి లయకాలుఁడో యనుచును
వినువీథి దివిజులు వెఱచిఁ తొలఁగ
నతికాయుఁడును మహాహంకారమున వేగ
వెనువెంట రోషప్రవృత్తిఁ జనఁగఁ
గుంభకర్ణుండు కాకుత్స్థుపైఁ బోయిన
దక్షిణోత్తరసముద్రములరీతిఁ
తే. గదిసి యిరువురుఁ బోరాడఁ గడగుటయును
గపులు వేవేగ వచ్చిరి విపులశక్తి
సాధ్యగంధర్వపతులెల్ల సరభసమునఁ
జూచుచుండఁగఁ బోరిరి సురుచిరముగ. 50

వ. ఇట్లు పెద్దయుం బ్రొద్దు వీరావేశంబునఁ బోరుచుండఁ గుంభకర్ణుండు విజృంభించి బలంబుల కుఱికి దిగ్గజకర్ణపుటస్ఫాటితంబుగా నార్చుచు వానరవీరుల నసంఖ్యంబుగా మ్రింగుటకుం గడంగిన రఘువీరుం డలిగి బ్రహ్మాస్త్రంబు ప్రయోగించి వాని శిరంబును దునుమాడె నంత నతికాయుండు తన పినతండ్రి పాటునకలిగి రాఘవేంద్రునికభిముఖంబుగా నిలిచి దివ్యాస్త్రంబులు ప్రయోగించుచుండ లక్ష్మణుం డడ్డుసొచ్చి నానాస్త్రంబులు ప్రయోగించి ఘోరంబుగా యుద్ధంబునేసి కడపట వారుణాస్త్రంబు వింట సంధించి విడిచిన నది యతికాయుని

శిరంబుం ద్రుంచె నంత హతశేషు లైనరాక్షసులు కొందఱు శోకు
లయి రావణుం జేరి. 51

తే. దేవ దేవాంతకుఁడు వచ్చె దీనవృత్తిఁ
గుంభకర్ణుండు సమసెను ఘోరలీలఁ
డెగుప నతికాయుఁడును మ్రగ్గె దీని కింకఁ
బూని ప్రతికార మొనరింపు భూరితేజ. 52

వ. అని విన్నవించిన మండిపడి రావణుం డింద్రజిత్తుం బంపిన
నతం డాగ్రహంబున. 53

క. పరవీరులపై వైశ్వా
నరుచేఁ గొన్నట్టిచాపనారాచములుం
బరిఘయు బ్రహ్మాస్త్రముఁ గొని
దుర మొనరింపంగ వచ్చె దోర్బలశక్తిన్. 54

వ. తదనంతరంబున. 55

క. తండోపతండములుగాఁ
జండాశుగసమితిఁ బఱపి శైలశరాళిఁ
గాండమయంబుగఁ జేయుచు
భండన మొనరించె దైత్యపతిపుత్త్రుండున్. 56

సీ. మిన్నక రామసౌమిత్రులమీఁదను
బ్లవగసేనలమీఁద బాహుశక్తి
బ్రహ్మాస్త్ర మడరింపఁ బటునినాదంబునఁ
బఱతెంచి వానరప్రతతిమీఁద
బ్రహ్మమంత్రజ్ఞానపరు లైనవారి ని
ర్బంధంబుగాఁ జుట్టి పట్టి కట్టి
తక్కినవారల నుక్కడంగించినఁ
గనుఁగొని యమశేంద్రకంటకుండు

తే. వైరమెల్లను నేటితోఁ దీఱె ననుచు
మించి కెరలుచు విల్లెక్కు డించి పొదలి
శాంతతను బొందె రాక్షసచక్రవర్తి
కడకు నేఁగెను వడి ముద్దుఁగొడుకుఁగూడి. 57

క. మునినాయక విను మంతట
వనమనుమలపాటు దెలిసి తనలోఁ దానే
కనుఁగొనఁ జాలక పోయెనొ
యనఁగను నపరాబ్ధిలోన నర్కుఁడు గ్రుంకెన్. 58

క. అరవిందభవుని కరుణను
వర మందినవాయుసుతుఁడు వసుమతిమీఁదన్
మఱి బ్రహ్మమంత్రజపముం
బిరుదై యున్నట్టి యలవిభీషణుఁ డొకఁడున్. 59

వ. తక్కఁ దక్కినవా రెల్లరును మూర్ఛాగతులై చచ్చినయట్లు పడియున్నసమయంబున వాయుసుతుండు విభీషణుండును దమలో నెవ్వరు నచ్చిరో నొచ్చినవా రెవ్వరో విచారింప దగు దని మహోగ్రాంధకారంబునడుమ నింగలపుఁగొఱవులు పట్టుకొని రణరంగంబుఁ గలయ శోధింపుచువచ్చి శరతల్పంబున నున్నజాంబవంతునిం గని విభీషణుం డిట్లనియె. 60

క. భల్లూకేశ్వర! వానరు
లెల్లను నృపవరులతోడ నిలమీఁదను మూ
ర్ఛిల్లియుఁ జచ్చియు నున్నా
రొల్లంబోవుచును దీని కుపమ యె టన్నన్. 61

ఆ. అపుడు జాంబవంతుఁ డసురేశ నీవంకఁ
గన్ను విచ్చి చూడఁ గానరాదు

వాయుసుతుని మేలువార్త నాకిప్పుడు
చెవులు సోఁకునట్లు చెప్పుమయ్య. 62

వ. అనిన విని హనుమంతుండు. 63

చ. పదములఁ జేరి మ్రొక్కుచును బాణియుగంబునుమోడ్చి నీ
కృపఁ, బ్రదికినవాఁడ నన్న నతిప్రీతినిఁ జేరఁగ దీసి నీవిటన్
బ్రదికితిగాన నీకతనఁ బార్థివముఖ్యునిసేన లన్నియున్, బ్ర
దుకునిజంబుగా నిపుడుపావనియంచుఁబ్రియంబు నేయుచున్.

వ. వినుము వాయునందనా యాలవణసముద్రంబున్ దాఁటి హిమవంతంబును నిషధాచలంబును గడచి మేరుశైలంబును వెండికొండయును శ్వేతపర్వతంబును నతిక్రమించి ఘృతసాగరంబు లంఘించి ద్రోణగిరిమధ్యంబునం దున్నయౌషధశిఖరంబునం గలసంజీవిన్యాదిదివ్యౌషధంబులు గొనివచ్చి రాఘవప్రీతిగా సైన్యంబులప్రాణంబులు నిలిపి కీర్తి వడయుమని ప్రార్థించిన నియ్యకొని వాయునందనుండు వాయువేగమనోవేగంబునం జని జాంబవంతుండు చెప్పినదివ్యౌషధాచలంబునె కొనివచ్చి సకలసైన్యంబులప్రాణంబులు గాచి నిమేషమాత్రంబున నక్కొండ తొల్లింటియునికిపట్టుననె నెలకొల్పి వచ్చె నపుడు. 65

క. ఇనుఁ డుదయపర్వతంబునఁ
గనుపట్టెనఁ దెల్లవాఱెఁ గపిసైన్యములున్
జననాథుఁ గాంచి మ్రొక్కిరి
జనపతియును వాయుసుతుని సంశ్లాఘించెన్. 66

వ. అంత నింద్రజిత్తుపరాక్రమంబునకు సంతోషించి నిజంబునుగల్లయును దెలియుటకు రావణుం డనుపఁ జారు లేతెంచి యుత్సాహంబుతో యుద్ధసన్నద్ధులై కెరలుచున్నవానరబలం

బలంగనుంగొని మరలిచనుదెంచి రామచంద్రుని బలంబున్న తెఱంగెఱింగించిరి. అది విని కలంగియుఁ గలంగనిసభంగి నాశ్చర్యంబు నొంది రామలక్ష్మణులపైకిఁ గుంభనికుంభగ వాక్షప్రజంఘశోణితాక్షులం బంపిన వారును దమతమబలం బులతోడఁ గరితురగరథారూఢులై వెడలి సింహనాదం బులుసేయుచు నావానరసైన్యంబుపైఁ గవిసి శరవర్షంబులు గురియుచుఁ బరిఘలం జక్కుచేయుచు నడిదంబుల వ్రేయుచు ముద్గరంబులం జెండుచు ముసలంబుల మోఁదుచుఁ గరు లచే మట్టింపుచుఁ దురంగమములచేఁ ద్రొక్కింపుచు రథంబు లం దోలి వెంపరలాడుచు మహాహవంబు సేయుసమయం బునఁ గపిబలంబు లడరి గిరివర్గంబులుఁ దరువర్గంబులును ననర్గళంబుగఁ గైకొని బ్రతిఘటించి పోరాడునప్పుడు. 67

క. తెంపున వాలికుమారుఁ డ
కంపనుఁ డను వాఁ డెదుర్పఁ గని కోపమునం
గంపింపఁ బట్టి వానిని
జంపెను వక్షంబు పొడిచి సాహసవృత్తిన్. 68

వ. అప్పుడు. 69

చ. కనుఁగొని శోణితాక్షుఁడు నకంపను ప్రాణముఁగొన్న వాలినం
దనునిపయిం గడుం గినిసి తార్క్ష్యనితాఁకి రథంబుఁదోలినం
గనలుచు నంగదుండు తురగంబులతోన రథంబు నుగ్గుగా
దనుజునిమీఁదఁదానుఱికి తన్నినవాఁడునుగూలె నేలపైన్.

ఆ. అతఁడు నేలఁ గూల నాప్రజంఘుండును
ఘనుఁడు యూపనేత్రుఁ డెనసి వాలి
కొడుకుమీఁద రాఁగఁ గోపించి మైందుండు
ద్వివిదుఁ డంతలోనె తెంపు మిగిలి. 71

క. దనుజులఁ దోలఁ బ్రజంఘుఁడు
గనుఁగొని యవ్వాలిసుతునికటములు పొడువన్
గనలి నిశాచరుశిరమును
ఘనతరదృఢముష్టిఁ బొడిచి కడపెన్ ధరకున్. 72

సీ. ఘనుఁడు ప్రజంఘుండు కదనంబులోఁ బడ్డ
నక్షయబలుఁడు యూపాక్షుఁ డంత
గదఁగొని వ్రేసిన ఘనతతోఁ గుప్పించి
భుజశక్తి నాతనిఁ బొదివి పట్టి
కొనిపోవునప్పుడు కోపించి యున్నక్తె
శోణితాక్షుఁడు వచ్చి శూరుఁ డగుచు
విడిపించుకొనఁ జూడ వడిగ మైందుఁడు డాసి
కలన యూపాక్షుని గదిసి పోరి

తే. సాహసంబున నొఱలంగఁ జంపుటయును
శోణితాక్షుండు ద్వివిదునిఁ జూచి పొడువ
నతఁడు మూర్ఛిల్లి తెప్పిరి యసురుఁ బట్టి
శిరము కూలంగ నడిదంబుచేత వ్రేసె. 73

తే. శోణితాక్షుండు పోరిలోఁ జూర్ణమయినఁ
గుంభుఁ డప్పుడు కోపించుకొనుచు వచ్చి
ద్వివిదు నెదుఱొమ్ము నాటఁగఁ దీవ్రశరము
లేసి వడిఁ జంపె నాజిలో నేమి చెప్ప. 74

క. తమ్మునిపాటు గనుంగొని
హమ్మున మైందుండు కుంభు నురుతరముష్టిన్
ఱొమ్మున బొడిచిన నతఁ డొ
క్కమ్మునఁ గూలంగ నేసె నమరులు దలఁకన్. 75

ఉ. అంగదుఁ డంతఁ గుంభునిశితాంగముపై నొకపర్వతంబు భూ
మింగలయంగ ద్రేయుటయు మేదినికిఁ వడి దాఁటి వాలిపుత్త్రుం
గని దైత్యుఁడా గ్రహముతో ముసలంబున ద్రేయనొచ్చి,తోఁ
కంగొనివజ్రిపౌత్త్రుఁడుసగర్వమునఁ దగమోదె నార్చుచున్.

క. కాలాంతకరుద్రులతోఁ
బోలుపఁ దగుకుంభుఁ డపుడు భుజబలశక్తిఁ
వాలికుమారుని ధరపైఁ
గూలఁగ వడి నేసె నైదుకోలలచేతన్. 77

వ. ఇట్లు వాలికుమారుండుకుంభునిచేత బాణపీడితుండై పడుట
యెఱింగి రామచంద్రుఁడు వానిపై సుగ్రీవజాంబవద్ధనుమ
దాదులం బంపిన. 78

క. వారంద అధిపునాజ్ఞను
భూరుహములు గిరులుఁ గొనుచు భువనము లదరఁ
బోరున నార్చుచుఁ గుంభునిఁ
దారసమై వ్రేసిరంత దర్పోద్ధతులై. 79

క. వారలు వ్రేసినతరుగిరు
లారయఁ దనుఁ దాఁక కుండ నవి తునియలుగాఁ
గ్రూరాస్త్రంబులఁ దునుముచు
నారసముల వారివారి నాటఁగ నేసెన్. 80

క. ఏసినఁ గుంభుని రవిజుం
డాసమయమునందు నేసె నవ రంటంగా
నేసినఁ గ్రమ్మఱ రవిజుని
గాసిల వక్షంబు పొడువఁగా నిలఁ బడియెన్. 81

తే. మూర్ఛతేఱి యారవిజుఁ డమోఘముష్టి
పూని దైత్యునిఱొమ్ముపైఁ బొడువ నంత

శరధినుథియించు మందరాచలముమాడ్కి
ధీరత యడంగి దిర్దిరఁ దిరిగి పడియె. 82

ఉ. కుంభుఁడుగూలినంగని నికుంభుఁడు దాఁ బరిఘాయుధంబు సం
రంభ మెలర్పఁ ద్రిప్పి వినరాజతనూజునిపైకి రాఁగ బల్
సంభ్రమమొప్ప వాయుజుఁడు శౌర్యము గన్పడ నడ్డమైన ది
క్కుంభిగముల్ కలంగఁగనుగొబ్బునవక్షమువై చెనార్చుచున్.

క. వ్రేసిన పరిఘాయుధ మది
వీసము నాటంగలేక విఱిగిన మిగుల్గా
గాసిలి దైత్యుఁడు పవనజు
నాసమయమునందు నేసె నడిదముచేతన్. 84

తే. అంతహనుమంతుఁ డుగ్రుఁడై యసురగళము
నందు వాలంబు దగిలించి యాకసమునఁ
ద్రిప్పి ధరణీతలంబునఁ ద్రెళ్ళఁ గొట్టె
సింహనాదంబుఁ జేసె నచ్చెరువు గాఁగ. 85

వ. అట్టిసమయంబున. 86

క. హతశేషులు ఘటకర్ణుని
సుతు లాహవభూమిఁ దెగినసుద్దులు లంకా
పతి కెఱిఁగించిన దుశిఖో
న్నతుఁడై యొక్కింతతడవునకు నిట్లనియెన్. 87

తే. మనకుఁ గలయట్టిబాంధవగణము సుతులు
దొరలుఁ బరివారమును గంధకరులు హరులు
గుఱిలకపియోధములబారి గొఱియ లగుచుఁ
దెగిరి మునుముట్ట నేఁటితోఁ దీవ్రగతిని. 88

వ. అని చింతింపుచుఁ గొంతవడికి ధైర్యంబుం గొని. 89

క. మైత్రేయవల్లభుఁడు గడు
ప్రీతిఁ మకరాక్షుఁ జూచి పృథుతరశక్తిన్
మీతండ్రి ఖరునిఁ జంపిన
యాతనిపై సూడు వీఁగు మరుగు మటన్నన్. 90

సీ. సింధురరథభటసైంధవంబులతోడఁ
దళ చైనపట్టుఛత్రములతోడఁ
బటహభేరీముఖ్యబహువాద్యములతోడ
దట్టంపునానాయుధములతోడ
వందిమాగధసూతబృందస్తుతులతోడఁ
గెరలాడుబిరుదుటెక్కెములతోడ
బహుళకాహళశంఖభాంకారములతోడ
రాజిల్లునవచామరములతోడ
తే. నడిచె దిగ్దంతిభూదారనాగకూర్మ
కులనగేంద్రయుతముగ భూతలము గదలఁ
బదరజఃప్రాళిసంఛన్నభానుఁ డగుచు
దక్షుఁ డైనట్టి మకరాక్షుఁ డాక్షణంబ. 91

వ. ఇట్లు భయంకరాకారంబుగాఁ గదలి వానరవీరులతోడం దలపడి పోరాడునెడ వానరబలంబులు తలచెడి పాఱుట గని రాజపుంగవుం డోహో వెఱవకుఁ డని తనమఱువున ఱుక మరలించి మకరాక్షుం దేఱి చూచి చండకాండముల తండంబులు ఖండించి హరుల శరంబులపాలుచేసి రథంబులను సారథులతోడం గూడఁ బృథ్విం గలిపి బలంబులఁ జలంబునం దఱిమి సింహనాదంబు చేసినం గినిసి మకరాక్షుం డి ట్లనియె. 92

క. మాతండ్రి ఖరునిఁ జంపిన
నీతో యుద్ధంబు సేయ నేఁ డిదె కలిగెన్
నాతీవ్రనిశితసాయక
పాతంబులపా లొనర్తుఁ బగ దీఱ నినున్. 93

మ. అనిగర్వోక్తులుపల్కుచుం గెరలితీవ్రాస్త్రంబులారాముపైఁ
దనబాహాబలశక్తి నేయఁ గని కోదండంబునం దప్పుచున్
వనజాప్తాన్వయుఁ డేసె వాని నటగీర్వాణుల్ ప్రశంసింపఁగా
దనుజుం డేసెను రామభూవిభునిపైఁ దద్బాణజాలంబులన్.

క. ఆశరము లుడిపి మఱియొక
యాశుగమున వానిచాప మపుడు దునిమి యా
దాశరథి రథము పొడిగాఁ
గాశలమున నేయ వాఁడు క్ష్మాస్థలి కుఱికెన్. 95

ఆ. ధరకు నుఱికి దుష్టదైత్యుఁడు గదఁ ద్రిప్పి
భానుకులుని నేయ దాని నొక్క
విశిఖముననె తునిమి వేగంబె విభుఁ డగ్ని
శరముఁ దొడిగి వానిశిరముఁ ద్రుంచె. 96

క. ఆయెడ మకరాక్షుఁడు రిపు
సాయకములు దూఱి నాటి చచ్చుట విని దై
తేయుఁడు గుండెలు వగులఁగఁ
బాయనిదుఃఖంబుపాలుపడి చింతిల్లెన్. 97

వ. ఇట్లు చింతాక్రాంతుండై కొంతతడవూరకుండి మేఘనాదునిఁ
గనుంగొనియె. 98

క. అక్కట! నీవును నేనును
దక్కఁగ మఱి తక్కినట్టిదళములు దెగఁగా
నొక్కకపి యైనఁ గానీ

యక్కడ రిపులందు నొచ్చి రనఁగా వింటే. 99

వ. అదియునుంగాక. 100

సీ. నాగపాశంబున నాఁడాజిలోఁ బడ్డ
ప్లవగు లీరితిని బ్రదుకు టెట్లు
బ్రహ్మాస్త్రమునఁ గొల్వఁబడి ధాత్రి యెడఁబాసి
పోయినకపు లెల్లఁ బట్టు టెట్లు
కుంభకర్ణుఁడు సావఁ గొట్టినవానరుల్
చెచ్చెఱ జీవించి వచ్చు టెట్లు
అతికాయుఁ డడఁగించినట్టి కీశబలంబు
క్రమ్మఱఁ దానెల్ల గలుగు టెట్లు

తే. రాముఁ డెన్నంగ నాదినారాయణుండె
వనచరావళు లెల్ల దేవతల మున్నె
కానలేనైతి నీరీతిఁ గదనమునను
వారిగెలువంగ నెవ్వారివశము చెప్పుమ. 101

వ. అని దీనాలాపంబు లాడుచున్న తండ్రికి నమస్కరించి మేఘనాదుండు మేఘగంభీరవాక్యంబుల దుఃఖోపశమనంబు చేసి నేఁటితోడఁ బగ సాధింతు నని ప్రాగల్భ్యంబుగఁ బలికి యనిపించుకొని గజవాజిరథాంగాదు లగుచతురంగబలంబులు గూర్చుకొని ఛత్త్రచామరంబులు పిక్కటిల్లి నట్టహాసంబు సేయుచు లంకాపురంబు వెడలి సంగ్రామరంగంబునకుం జని తనబలంబులఁ జక్రాకారంబుగా నిలిపి తన్మధ్యంబున రథావతరణంబుచేసి రక్తాంబరగంధమాల్యంబులు ధరియించి లోహపాత్రంబునఁ గృష్ణసర్పరక్తంబు నించి తర్పణంబు చేయుచుఁ దద్విధియుక్తంబైనహోమంబులు సేయుచుండు నెడ నొకకృత్తి ప్రత్యక్షంబై నిలిచి మెచ్చితి వరం

బిచ్చెద వేఁడు మనిన నతండు తా నాకసంబున నుండి భండ
నంబు సేయునెడఁ గపులకుం గానరాకుండ నంధకారంబు
గావించిన నేను వారిని జయింతునని ప్రార్థించిన నియ్యకొని
యె నంత మేఘనాదుండు నభంబున కెగసి మహాంధకార
బాణంబు ప్రేసిన దానంజేసి పెంజీకటిం గప్పినఁ జీకాకై
పొలుచున్న వానరులం గని వాయునందనుండు శ్రీరామ
చంద్రునితో నిట్లనియె. 102

క. వాయవ్యాస్త్రముచేతను
బాయును జు మ్మంధకారబాణవిశేషం
బీయెడ నేయుఁడు శ్రీరఘు
నాయక యని విన్నవింప నవ్వుచు నంతన్. 103

క. వి ల్లెక్కు వెట్టి మారుత
భల్లము సంధించి తివిచి పార్థివుఁ డలుకన్
బెల్లార్చి యేసె గగనం
బెల్లను వడిఁ దూల దైత్యుఁ డిలపైఁ గూలన్. 104

ఆ. రాజతిలకుఁ డంబరమ్మున కెగయంగ
వాయుశరముఁ దొడిగి ప్రేయఁ దడవె
మాయశక్తి దొలఁగి పోయిన నంతలో
మేఘనాదుఁ డుర్విమీఁదఁ బడియె. 105

చ. బడియును మేఘనాదుఁడుసుపర్వులుబెగ్గిలనుగ్రబాణముల్
తొడిగి ప్లవంగసేనపయిఁ దోరముగా నడరింప నంతటన్
బెడబెడనార్చిమారుతివిభీషణు లుగ్రత దానవావళిన్
బొడిపొడిసేయలక్ష్మణుఁడుపూనికనాతనిఁదాఁకెనార్చుచున్.

క. అంతట దానవసేనలు
పంతము చెడి తలలు వీడఁ బాఱం గని తా

నెంతయు వెఱవకుఁ డనుచును
గుంతము ద్రిప్పుచును దైత్యకుంజరుఁ డంతన్. 107

శా. సౌమిత్రిం గని గర్వమొప్పఁ బలికెన్ శౌర్యంబుసంధిల్లఁగా
నామీఁదం బఱపింపవచ్చితివె నానాగాస్త్రసంఘుంబులన్
నే మిమ్మందఱఁ గట్టుటల్ మఱచితే నేఁడైనఁ జింతింపుమీ
నీమాసత్త్వవిశేషమెల్ల మదిలో నిక్కంబుగా లక్ష్మణా. 108

వ. అని బాణప్రయోగంబు సేసిన. 109

క. వానిని బ్రతిశరములు దాఁ
బూనిక సంధించి త్రుంచి భుజబలశక్తిన్
దానవుని మూర్ఛవుచ్చెను
భానుకులుం డంత నొక్కబాణముచేతన్. 110

ఆ. ఇంద్రజిత్తుఁ డప్పు డినకులోద్భవునిచే
మూర్ఛనొంది తెలిసి మూర్ఖగతిని
భాసమానమైనబాణత్రయంబున
నతని నొవ్వనేసి యార్చెనంత. 111

సీ. సౌమిత్రి తా వానిచాపంబు నడిమికి
ఘనతదాస్త్రంబుచేఁ దునుఁగ నేసి
పదిబాణములు వానిబాహుమధ్యంబునఁ
గాటంబుగా వడి నాడ నేసి
తురగంబులను నాల్గుతూపులఁ దునుమాడి
సారథి నొక్కట సంహరించి
శరవృష్టిఁ గప్పిన సురవైరి కోపించి
కాద్ర వేయాస్త్రసంఘుంబు లేయ

తే. గరుడశరమునఁ దునిమి లక్ష్మణుఁడు కినిసి
వడిఁ గుబేరాస్త్ర మతనిపై వైచె నసుర

బానిఁ దునుమాడి వేగ యైంద్రాస్త్ర మేసె
నరవరుఁడు దాని యామ్యబాణమునఁ ద్రుంచె. 112

వ. ఇట్లు త్రుంచిన. 113

క. వరుణాస్త్రంబును నేసెను
సురరాజవిరోధి రాజసూనునిమీఁదఁ
గర మలిగి రాముసోదరుఁ
డరుదారఁగ దాని ద్రుంచె నైంద్రాస్త్రమునన్. 114

వ. మఱియును. 115

తే. కనలి దానవుఁ డతనిపై గంధపుష్ప
సమితి నొప్పెడుగంధర్వశరముఁ దొడిగి
ప్రేయఁ గోపించి దశరథోర్వీపసుతుఁడు
ఖండశశిబాణమున దాని గంటడంచె. 116

వ. ఇట్లుగంధర్వశరంబును ద్రుంచి యంతటం బోవక దేవేంద్ర
దత్తం బైనభుజగాస్త్రంబు వింట సంధించి వేదంబులు నిత్యం
బగునేని రామచంద్రుండు ధర్మాత్ముండేని యింద్రాది బృందా
రకద్రోహి యైనయింద్రజిత్తునిశిరంబు నీశరంబు ద్రుంచుం
గాక యని వానిపై లక్ష్యంబుచేసి ప్రత్యాలీఢ పాదస్థుండై
నిలిచి కర్ణాంతంబుగాఁ దిగిచి యేసిన నదియును గాలానలా
భీలజ్వాలాజాలంబు లుప్పతిల్ల గగనంబునం బఱతెంచి
యక్కఱకురక్కసునిశిరంబుఁ ద్రుంచిన. 117

క. కనుఁగొని దేవత లందఱుఁ
దనుఁ బొగడఁగ మరలి రాముతమ్ముఁడు విజయం
బునవచ్చి మ్రొక్క నాతని
మనుజేంద్రుఁడు కౌఁగిలించి మఱి యిట్లనియెన్. 118

క. నీచేత వీఁడు త్రుంగుట
భూచక్రం బెల్ల మేలు పొందెను వినుమీ
నాచేత దశముఖుండును
నీచుఁడు తెగు నెల్ల నిజము నిర్మలచరితా. 119

వ. ఇట్లు సౌమిత్త్రి చేత నింద్రజిత్తు తెగె నని చెప్పిన నారదుని వాల్మీకిమహామునీంద్రుం డటమీఁదికథావిధానం బెట్టిదని యడుగుటయు. 120

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర!
జలజాకరచారుహంస! జానకీనాథా. 121

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధ గురుజంగమార్చన వినోద సూరిజనవినుత కవితాచమత్కా రాతుకూరి కేసన సెట్టి తనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైన శ్రీరామాయణమహాకావ్యంబు నందలి యుద్ధకాండమునం బ్రథమాశ్వాసము.

యుద్ధకాండము

ద్వితీయాశ్వాసము

క. అమలినశుభచరిత్రా
కమలదళసమాననేత్ర ! కౌశికమిత్రా !
ద్యుమణికులవార్ధిసోమా !
సమదాసురజనవిరామ ! జానకీరామా ! 1

వ. శ్రీనారదమహామునీశ్వరుండు వాల్మీకి కెఱింగించిన తెఱం
గెఱింగించెద నాకర్ణింపు మట్లు. 2

ఆ. చారు లరుగుదెంచి సౌమిత్రిచే నింద్ర
జిత్తుఁ డీల్గె ననుచుఁ జెప్పుటయును
బంక్తిముఖుఁడు సుతునిఁ బలుమాఱు దలఁచుచు
వగవఁ జొచ్చె నెల్లవారు వినఁగ. 3

వ. ఇట్లనేకప్రకారంబులఁ గుమారుం బలవరింపుచు దుఃఖిం
పుచుఁ గొంతతడవున కూఱడిల్లి ధైర్యంబు నూలుకొల్పి
తనకుమారుం జంపినవానిని నేఁ డవశ్యంబును సంగ్రామ
రంగంబునఁ జంపుదు నని నియమంబు చేసి తత్క్షణంబ. 4

సీ. శైలసన్నిభము లౌసామజంబులతోడ
ననిలవేగము గల్గుహరులతోడఁ
గాంచనోజ్జ్వలము లౌఘనరథంబులతోడఁ
బ్రతి లేనిఘనమూలబలములతోడఁ
గిమ్మీరవర్ణోరుకేతనంబులతోడఁ
దఱి చైనపట్టుఛత్రములతోడ

భేరీమృదంగాదిపృథువాద్యములతోడ
వరశంఖకాహళధ్వనులతోడఁ
తే. బాదఘట్టనచలితోర్వీభాగుఁ డగుచు
వనధు లెల్లను బిండలివండు గాఁగ
నడిచె లంకేశుఁ డధికసన్నాహమునను
రామచంద్రునితోడను రణ మొనర్ప. 5
మ. కరిఘీంకారములున్ మహాజవతురంగవ్రాతహేషావళుల్
వరకోదండనినాదముల్, సుభటదుర్వారాట్టహాసంబులున్
గురుశంఖోజ్జ్వలనాదముల్ దశదిశాక్రోశంబుగా నొక్కటై
పరగన్బంక్తిముఖుండు డా నడిచెఁగోపస్ఫూర్తినిశ్వాసుఁడై.
వ. ఇట్లు చతురంగబలంబులు గొల్వ లోకవిద్రావణుం డగు రావణుండు సమరం బొనర్ప నరుదేరం గని రాఘవేశ్వరుం డతనికి దండనాయకులం బనిచిన వారును దరుగిరిపాషాణపాణు లై యెదుర నడిచి సింహనాదంబులు సేయ నుభయ బలంబులుం దలపడి పోరాడుసమయంబున నమరవైరులు శస్త్రాస్త్రవర్షంబులు గురియించి నొప్పించి నంత వానరవీరులు మరల దానవులపైఁ బాషాణపాదపంబు లడరింప నరి బలంబులు విఱిగి పికాపిక లై పఱచున త్తఱిఁ బంక్తికంధరుం డుదగ్రుం డై కెరలుచుఁ గ్రూరనారాచంబులు చాపంబునం దొడిగి పనసపవనతనయనలనీలద్వివిదశరభకుముద గజగవయగవాక్షగంధమాదనాంగదమైందాదుల నొక్కొక్కరిఁ బదేసిబాణంబుల గుదిగొన నేసిన విఱిగి యగచరసేనలు సురుగునయ్యవసరంబున. 7
క. చేరి విరూపాక్షుని దగు
తేరిపయిని నొక్కకొండ ధీరతతోడన్

సూరజుఁ డప్పుడు మిక్కిలి
శూరత్వం బడర నేసి చూర్ణము సేసెన్. 8

ఆ. రథము విఱిగినంత రణమధ్యమున నొక్క
వారణంబు నెక్కి వచ్చునెడను
వాలికొడుకు దాని పటురోషమునఁ దోల
నుఱికి ప్లవగుఁ గోల నఱికె వాఁడు. 9

క. అతిశయబలుఁ డగురవిసుతుఁ
డాక్షణమున నుగ్రుఁ డగుచు నద రంట విరూ
పాక్షునివక్షముఁ బొడిచిన
రక్షోవీరుండు కూలి రణమునఁ బడియెన్. 10

వ. ఇట్లు కూలిన. 11

క. హృష్మని యాతనికూరిమి
తమ్ముండును గనలి వచ్చుతపనజునత్యు
గ్రమ్ముగ మార్కొని జడిగా
నమ్ములవర్షంబుఁ గురియ నాలోఁ బెలుచన్. 12

చ. శరములు తాఁకకుండ నొకశైలమునం దగ నోసరించి యా
యరదము నుగ్గుగాఁ గపికులాగ్రణి వైచిన వాఁడు నేలకుర్
వరభుజశక్తి జాఁటి కరవాలున నేసినఁ దప్పఁ గ్రుంకి వా
నరపతి కొట్టె నప్డు మహినాథుఁడు సంతసమంది చూడఁగన్.

క. కదనమున నొచ్చి దానవుఁ
డదలింపుచు భానుసుతునియాదల వగులన్
గదచే నడిచిన వానినిఁ
గుదియంగాఁ బట్టి వైచెఁ గుంభినిమీఁదన్. 14

క. అంత సుపార్శ్వుఁడు మిక్కిలి
పంతము నెఱపుచును రథము పవనాత్మజుపై

నెంతయుఁ బఱపుచు బాణము
లంతంతనె నాట నేయునవసరమందున్. 15

సీ. హనుమంతుఁ డాదైత్యునరదంబుపై దాటి
చెక్కలు వాఱంగఁ ద్రొక్కి వేసి
సైంధవంబులఁ జంపి సారథితలఁ గొట్టి
గొడుగులు పడగలు పుడమిఁ గలిపి
వడి వానిచే నున్నయడిదంబుఁ గైకొని
బిరుసుగా నేసిన ధరను గూలి
గొబ్బునఁ దెప్పిర్లి కోపంబు దీపింప
ననిలజునురము మూఁడంబకముల

తే. జాంబవంతుని నిరుమూఁడుసాయకముల
వడి గవాక్షుని నైదింట వాలిసుతుని
నేడు బాణంబులను దూలనేసె నంత
నవనిఁ బడి లేచి యంగదుం డాగ్రహమున. 16

తే. వానిచే విల్లు విఱిచిన వాఁడు కినిసి
పరిఘఁ గొని వేయ మూర్ఛిల్లి ధరణి వ్రాలి
తెలిసి యంగదుఁ డాదైత్యుఁ దెగువ నురము
పిడుగడంచినగతి ముష్టిఁ బొడిచి చంపె. 17

వ. ఇట్లు సుపార్శ్వాదిరక్షోనాయకు లాక్షణంబునం గూలిన. 18

క. తనకట్టెదురను గూలిన
దనుజులఁ బెక్కండ్రఁ జూచి దశకంఠుఁడు డాఁ
గసలుచు సూతున కనియెను
జననాయకుమీఁద రథముఁ జన నిమ్మనుచున్. 19

ఆ. అధిపుఁ డానతిచ్చినట్లుగా సూతుండు
రామచంద్రు మీఁద రథము వఱపె

నప్పుడు శంఖకాహళాదిరవంబులు
వందిజనులనుతులు సందడింప. 20

వ. ఇట్లు శతాంగతురంగహేషారవంబులును బహుళకింకిణీ ఘంటికానినదంబులును రణనేమిస్వనంబులును దనుజభటాట్ట హాసంబులును బోరుకలంగ సంగరరంగంబున కరుగు దెంచు నక్తంచరేశ్వరుండు ధనుర్ధరుండై ప్రతిఘటించుసమ యంబున. 21

క. తన కెదిరించినరాముని
గని దనుజవిభుండు కినుక గదురఁగ నటఁ జ
య్యన నాగాస్త్రమ్ములు దన
ధనువునఁ గీలించి యేసెఁ దనభుజశక్తిన్. 22

క. అవి లెక్కఁగొనక పోరిఁబోరి
నవనీనాయకుఁడు గినుక నసురాధిపుపై
దివిజారు లులికి పాఱఁగఁ
బవిసన్నిభ మైనతీవ్రబాణము లేసెన్. 23

సీ. లంకేశుఁ డవి యెల్ల లక్ష్యంబు సేయక
తిమిరాంబకములు సంధించి యేయ
నిబిడ మై చీఁకటి నిండంగఁ బర్విన
గపు లెల్ల నంధు లై కళవళింప
నుర్వీశ్వరుం డంత నుగ్రబాణంబుల
నంధకారం బంత నడఁగఁ జేసి
వాసవారాతిపై వహ్నిబాణము నేయ
నాతండు రౌద్రాస్త్ర మడర నేసె

తే. రెండుబాణంబులును గూడి గం డెసంగఁ
బెనఁగి యాకాశమున నుండి పృథ్విమీఁదఁ

బడియె నద్భుతగతి జగత్ప్రళయముగను
సురలుఁ గపులును దైత్యులుఁ జోద్యపడఁగ. 24

వ. అట్లు మహాద్భుతకరంబుగా సమరంబు జరుగుచున్నసమ
యంబున. 25

క. రాముని మేనను బాణ
స్తోమంబులు నాట నేసె సురరిపుఁ డలుకన్
రాముఁడు ఘననారాచ
స్తోమంబులు నాట నేసె సురరిపుమీఁదన్. 26

చ. ధరణిపుమీఁదనుం గనలి దానవనాయకుఁ డేసె నంత భీ
కరశరభోష్ట్ర కాకఫణిగండకఘూకబలాకభేకసూ
కరకరిబుఋశ్యకూర్మశుకగర్దభభల్లుకనీలకంఠకే
సరివృకగృధ్రకీటబకసైంధవసైరిభవక్త్రబాణముల్. 27

వ. ఇట్లు నిరంతరంబుగాఁ బ్రయోగించిన. 28

చ. పరువడి మీఁదవచ్చుపటుబాణచయంబులఁ జూచి రాఘవుం
డరుదుగ వాని నన్నిటి వియత్తలవీథిని ద్రుంచి క్రమ్మఱన్
సురరిపుమీఁద నేసె బలసూదనముఖ్యులు సూచి మెచ్చని
బ్బరముగ నగ్నిబాణము నభంబునఁ గీలలు పర్వుచుండఁగన్.

వ. అమ్మహాస్త్రంబువలన. 30

క. దహనముఖంబులశరములు
గ్రహముఖములు గలుగునట్టిఘనతరశరముల్
మిహిరముఖంబులశరములు
బహుళముగాఁ గల్గి దైత్యపతిపైఁ బర్వెన్. 31

ఆ. అంత దానవేంద్రుఁ డాబాణతతు లెల్లఁ
దృణములట్లు నడుమఁ ద్రెంచి వైచి

మయునిచేతఁ గొన్న మహనీయ మగునట్టి
శంబరాఖ్య మైనశరము వైచె. 32

క. ఆశరమున బహుశస్త్రము
లాశుగతిం గలిగి గవియ నన్నిటి నొకటన్
నాశము చేసెను రాముం
డాశాపతు లలర మన్మథాస్త్రముచేతన్. 33

ఆ. శంబరాఖ్యశరము జగదీశుబాణంబు
వలనఁ జెడక రాముపక్ష మడర
నాటె నంతలోన నాకారిపై నేసె
విశిఖతతులు వేయి వేయునెడను. 34

క. రావణుఁ డాబాణములకు
వేవేగను బ్రతిఘటించి వేసినశరముల్
చేవ మెయిఁ దాఁకి వడి ధా
త్రీవలయంబునను వడి ధరిత్రి నడంకెన్. 35

ఉ. తల్లడ మంది రామవసుధాపతి కడ్డము సొచ్చి లక్ష్మణుం
డుల్లమునొవ్వనాటుచుమహోన్నతకోపముతోడ దైత్యుచే
విల్లును నారియుం దునిమివేసి వడిన్ శరసప్తకమ్ముచే
బల్లిదుఁ డైనదైత్యకులపాలునివక్షముఁ దూర్చియార్చినన్.

క. అంత విభీషణుఁ డమరేం
ద్రాంతకు నరదంబుఁ గూల నట నేసిన న
త్యంతజవంబున ధరణికి
గంతుగొనఁగ వడిని బంక్తికంధరుఁ డలుకన్. 37

వ. ఇట్లు తనరథంబుఁ గూలనేసిన విరథుం డై రావణుండు
మయదత్తం బైనశక్తినిఁ బూని తమ్ముని నేయఁ జూచు
చున్నంత శరణాగతవజ్రపంజరుం డగురాఘవేశ్వరునితో

బుట్టు వగుటంజేసి లక్ష్మణుండు కరుణాపరుం డై విభీషణుం
దనవెనుక నిడికొని యెదిర్చినం గని నీవు నాపగర కడ్డంబ
వైతివి గావున నీవ యీశక్తిచేత హతుఁడవు గమ్మని
యేసిన నదియును శతఘంటికారంజితంబును శతకోటినిన
దంబును పావకజ్వాలాభీలకీలాన్వితంబును నై పఱతేరం గని
సురేంద్రాదిదేవగణంబులు భయం బంది రాముతమ్మునకు
దీర్ఘాయు వగుం గావుత మని దీవింప జగంబులు తల్లడిల్ల
సముద్రంబులు ఘూర్ణిల్లఁ గులాచలంబులు వడంకఁ జంద్రార్క
బింబంబులు దలంక నేఁగుదెంచి సౌమిత్రియురంబునాటి
ధాత్రిం బడియె నట్టియవసరమ్మున. 38

సీ. పంక్తికంధరుఁ డేయుబాణంబు లవి లెక్క
సేయక రఘుకులసింహుఁ డపుడు
తమ్ముని మెయి నాటి ధరణి గాడినశక్తి
నొగి వానరులు తీయ నోపకున్న
నవలీల దాని నొయ్యనఁ దీసి పోవైచి
ఘను లైనకపులను గాపు వెట్టి
నేనె రాముఁడ నైతి నేని మజ్జనకుండు
దశరథుం డగు నేనిఁ దప్పకుండఁ
తే. గలన నెదిరించి నాతోడఁ గయ్యమునకు
నిలిచె నేనియు దనుజేంద్రు నిజము గాఁగ
నమరు లెఱుఁగంగ జంపుదు నతనిచేతఁ
జత్తు నింతియ కాని నే రిత్త మగుడ. 39

వ. అని మఱియును. 40

క. రాముఁడు రావణుఁ డనుచును
భూమిపయిని నిర్వురునికి పొసఁగదు సుండీ

నామాట వినుఁడు లెస్సగ
రాముఁడ నే నొండె భువిని రావణుఁ డొండెన్. 41

వ. ఉండుఁడు మని వీరాలాపంబు లాడుచు రామచంద్రుండు ధనుర్ధరుండై శరవర్షంబులు గురియించిన నసురేశ్వరుండును బ్రతిశరంబుల వాని నన్నింటినిం దూల నేసినఁ గనలి రామచంద్రుండు తొడిగినయమ్మును వెడలుతూఁపులును విల్లు గుడుసుపడుటయు నెఱుంగరానిచందంబునఁ బింజపింజం గఱచి పాఱుచుండునట్లుగా హస్తంబు ముడుచుటయుఁ జూచుటయుఁ దెలియరాకుండ రావణుకాలునేతు లాడకుండ శరలాఘవంబు నెఱపుచు నేయుచున్నయప్పుడు విఱిగి శరీరభూషణంబు లురులఁ గిరీటంబులు డుల్లఁ దలలు వీడ మరలి మరలి చూచుచు మృగేంద్రుం గన్నగజేంద్రుని చందంబున భీతచేతస్కుం డై దశముఖుండు లంకాపురంబుఁ జొచ్చెఁ దదనంతరంబున. 42

క. ఆవేళ లావు సూపుచు
రావణుచే శక్తి దాఁకి రణరంగమునన్
జేవ నెడి పడినలక్ష్మణ
దేవుఁ డగ్గఱఁగ రామదేవుఁడు వచ్చెన్. 43

వ. ఇట్లరుగుదెంచి. 44

తే. రక్తసిక్తాంగుఁ డై ధాత్రి శక్తి నాఁటి
యున్నతమ్మునిఁ గనుఁగొని యుస్సు రనుచు
దుఃఖ మంతంత నాఁగక తొంగలింపఁ
దొడలపై నిడి బాష్పముల్ దొప్పదోఁగ. 45

సీ. హా! భానుకులదీప! హా! సత్యసల్లాప!
హా! సుగుణకలాప! హా! సురూప

హా! ధర్మసంచార! హా! వైరిసంహార!
హా! కీర్తివిస్తార! హా! సుధీర!
హా! నిత్యసుజ్ఞాన! హా! పుణ్యసంధాన!
హా! పూజ్యసమ్మాన! హా! నిధాన!
హా! శౌర్యగుణవృద్ధ! హా! యుద్ధసన్నద్ధ!
హా! చిత్తసంశుద్ధ! హా! ప్రసిద్ధ!
తే. హా! మునీశ్వరసంరక్ష! యసురశిక్ష!
హా! గుణస్తోత్రసత్పాత్ర! యబ్జనేత్ర!
హా! సదాచారసంపన్న! హా! ప్రసన్న!
యనుచు శోకాతురాత్ముఁడై యంతకంత. 46

క. జనకునిపంపున నడవికి
జనుదెంచియు నిడుమ కోర్చి సన్మునివృత్తిన్
ననుఁ గూడి నడవ నేర్చిన
యనుజన్మా! యెందుఁ బోయి తయ్యా తలఁపన్. 47

క. వనమునఁ గలఫలమూలము
లనుదినమును భక్తియుక్తి నర్పించుచు మ
జ్జనకునిభంగిని నన్నును
జనకజఁ బోషించి యెందుఁ జనితివి తండ్రీ! 48

క. నీవంటితోడఁబుట్టువు
నీవంటిగుణోత్తరుండు నిజ మూహింపన్
భూవలయమందుఁ గలఁడే
భావింపఁగ నీవె తక్కఁ బావనచరితా! 49

క. నెఱయక నిద్రాహారము
లెఱుఁగక పదునాలుగేండ్లు హితమతితో మ
మ్మెఱెముఱె నరసిన నిన్నును

మఱువ నగునె నీతి గల్గుమనుజుల కెందున్. 50

క. నిన్నిచట విడిచి పురికిని
జన్నను నినుఁ గన్నతల్లి సనుదెంచి ననుఁ
నిన్నడుగఁ దడవ మదిలోఁ
జిన్నం బోవుచును నేమి చెప్పుదుఁ దండ్రీ! 51

వ. అని మఱియును. 52

చ. వినుఁడు కపీంద్రులార పలవింపుచు మజ్జనకుండు నాకముం
జనియె ధరాతనూభవ నిశాచరుచేఁ జెఱవోయె నేటిలో
ననుజుఁడు దీఱె నింక నడియాసలఁ నుండుట నాకు ధర్మమే
చనుఁడు నిజాశ్రమంబులకు సంశయ మొందక మీరు గొబ్బ[నన్.

వ. అని విభీషణుం గనుంగొని.

ఉ. అక్కట! నీకు నింటఁ గలయట్టిసుబాంధవకోటిఁ బాసి నీ
విక్కడ కేఁగుదెంచితి వహీనముదంబున మమ్ము నమ్మి పెం
పెక్కఁగ రావణుండు తగ నేలెడిలంకఁ గడంగ నీకు నేఁ
దక్కఁగ నిత్తు నన్ ప్రతిన దప్పె విభీషణ నీవు పోవుమా.

వ. అని యనేకప్రకారంబులఁ బ్రలపించుచున్న రామభూపాలు
నకు సుషేణుం డి ట్లనియె. 56

ఉ. దేవర నీకు నీగతి మదిం దలపోయఁగ నేల తీవ్రమై
రావణుచేతిశక్తి బవరంబున నాటుటఁ జేసి లక్ష్మణుం
డీవిధిఁ నుండెఁగాని ధరణీశ్వర చూడు ముఖారవిందముం
జావఁడు పోఁ డియ్యెడ నిజంబుగ నమ్ము మనంబులోపలన్.

ఉ. పున్నమచందురుం దెగడి పొల్పెసలారెడిమోముఁదమ్మియుం
గన్నులు కల్వరేకులను గాంతి జయించెడుఁ గాని రక్తిమం
జెన్నుదొలంగియుండ వఱిచేతులుఁ బాదములున్ దలంపఁగా
నున్నవి వర్ణముల్ గలిగి యొప్పుతో నంగదు రాఘవేశ్వరా!

వ. అని విన్నవించుచు హనుమంతుఁ గనుంగొని సుషేణుం
డిట్టు లనియె. 59

క. ఈయనప్రాణము లెత్తఁగ
వాయుజ యలనాఁటిమందు వడిఁ దేవలె నీ
వీయెడ నచటికిఁ దడయక
పోయి వెసరా రమ్ము ప్రొద్దు పొడుపక మునుపే. 60

వ. అనిన భూకాంతుండు హనుమంతున కిట్లనియె. 61

క. రమ్మా వాయుతనూభవ!
యిమ్మహిఁ సత్కీర్తిఁ బడయు మీతనిప్రాణం
బిమ్ముగ రక్షింపుము నా
తమ్ములలో నీవు నొక్కతమ్ముఁడ వరయన్. 62

వ. అని డాయం జని కౌఁగిటం జేర్చి దీవించి యంపె నప్పుడు.63

ఆ. పదము లూనఁ ద్రొక్కి వదనంబు దిగఁ జూచి
చేతు లూని నడుము చిక్కఁబట్టి
క్రుంగి నిక్కి యెగసి కుప్పించి వడి దాఁటి
చనియె గగనవీథి ననిలసుతుఁడు. 64

వ. అట్టిసమయంబున. 65

సీ. దనుజేశుఁ డావార్త విని కాలనేమిగే
హము సొచ్చి నడిరేయి యతనితోడఁ
తనచేత హతుఁడైనధరణీశుతమ్ముని
ప్రాణంబు లెత్తంగఁ బవనసుతుఁడు
సనుచున్నయట్టియాపని విఘ్న మొనరింప
గ్రక్కున నటఁ బోయి రమ్మటన్నఁ
గాలనేమి యిదేటికార్యంబు తగ దన్న
వినక కోపించిన వేగ నరిగి

తే. ద్రోణశైలంబుచేరువత్రోవయందు
వనముఁ గావించి తగ మునీశ్వరునిరీతి
జపము సేయుచుఁ గన్నులు చక్కమూసి
నడుము నిక్కించి పద్మాసనమున నుండె. 66

వ. అప్పు డాకాశమార్గంబునఁ జనుచున్న యప్పవనసుతుండు వనంబుం గాంచి త్రోవ దప్పె నని మనంబున సందియ మొంది యమ్మునీంద్రు నెడిగి చనువాఁ డై యతనికి నమస్కరించి యి ట్లనియె. 67

క. మునినాథ నేను రాముని
పనికై చనుచున్నవాఁడఁ బరమౌషధముల్
గొని రావలె మది భావిం
చి నిజమ్ముగ నిపుడు త్రోవ సెప్పుము నాకున్. 68

వ. అని ప్రార్థించి దాహోపశమనంబున కుదకంబు వేఁడిన నక్కపటమునీంద్రుఁ డి ట్లనియె. 69

ఆ. పవనతనయ రామభద్రునిపని మాకుఁ
దీర్పవలయుఁ గాన నేర్పుతోడఁ
బ్రాణరక్షకొఱకు ద్రోణాద్రి కరుగంగ
వలదు వినుము నాదువనమునందు. 70

తే. ఘనతరం బైనసంజీవకరణి మొదలు
గాఁగ దివ్యౌషధంబులు గలవు గానఁ
గొంచుఁ బోవచ్చు గావునఁ గోరుపండ్లు
తనివి దీఱంగఁ దిని నీళ్లు త్రాగు మిచట. 71

వ. అని తనహస్తంబున నున్నవిషయుక్తం బైనకమండలూదకంబు చూపినం గని హనుమంతుం డవి చాల వనిన నక్క

పటమునీంద్రుండు క్రూరమకరావృతం బైనకమలాకరం
బొకం డెఱింగించి పొమ్మనినఁ బవనాత్మజుండు సని. 72

క. విమలమకరందలుబ్ధ
భ్రమరనికరపక్షపవనపరికంపితస
త్కమనీయకుముదకైరవ
కమలంబులు గలుగుకొలనుఁ గనుఁగొని యచటన్. 73

సీ. మడుఁగులోపలఁ జొచ్చి కడుపార నుదకంబు
గ్రోలంగ దిగ నందుఁ గ్రాలుమొసలి
పాదముల్ కబళించి పట్టినఁ జరణముల్
విదళింపఁ బట్టొని విడువకున్నఁ
గడు సూక్ష్మరూపుఁ డై కడుపులోపలఁ జొచ్చి
వేగంబ భేదించి వెడలె నంత
నది దేవకన్య యై యాకాశమునసుండి
తనదువృత్తాంత మంతయును జెప్పి
తే. వీఁడు దైత్యుండు నమ్మకు వీనిఁ జంపి
పొమ్ము సంజీవికొండకుఁ బ్రొద్దు గలుగ
నీకతంబున శాపంబు నాకుఁ దీఱె
ననుచు దీవించి చనియెఁ దా నమరపురికి. 74

వ. అంత హనుమంతుండు తేజోవంతుండై యరుగుదెంచి కపట
సంయమినిం గనిన నతం డిట్లనియె. 75

చ. తడసితి వేల యింతపడి దాపుననే వసియించినట్టియీ
మడుపున కేఁగి రాకునికి మా కనుమానముదోఁచెనయ్య యి
ప్పుడు గలచేనిఁ గొంత గురుపూజకు విత్తము కాన్క పెట్టి నీ
వడుగుము మందులెట్టివి ప్రియం బగునట్టివి నీకు నిచ్చెదన్.

చ. అనవుడుఁ గోపమెత్తి పవనాత్మజుఁ డప్పుడు నీకుఁ బూజగో
ష్మని యురుముష్టిచేఁ బొడువ నాతఁడు డీకొని పక్షిరూపుఁ
డై, తనుఁగడియంగవచ్చుటయు దాని నపక్షముగాఁగఁ ద్రుం
చినఁ, గినిసి మృగేంద్రుఁడై పొడువఁ గేసరిపుత్త్రుఁడు దానిఁ [గూల్చినన్.

తే. అంత సుగ్రీవుఁ డై వచ్చి యనిలతనయ
బ్రతికె సౌమిత్రి మందులపని తలంప
వలదు రమ్మని నన్ను భూవరుఁడు పనిచె
మగిడి పోదము పద మన్నమాట వినుచు. 78

వ. సుగ్రీవుం డని విచారించి కాఁకుండు కెఱింగి వాని బాహు
మధ్యంబునఁ బొడిచిన నతం డారూపంబు విడిచి శత
శృంగుం డై నొప్పించిన నలిగి జగత్ప్రాణనందనుండు
వాలంబున నడిచి కరంబులు ఛేదించి శిరంబుఁ ద్రుంచివైచి
సింహనాదంబు చేసి జయలక్ష్మిం గైకొని. 79

క. ద్రోణాద్రి కేఁగి మందులు
పోఁడిమి నీకున్నఁ గినిసి పొల్పలరఁగ నా
క్షోణీధర మగలింపుచుఁ
బాణితలాగ్రమునఁ బెట్టి పట్టుకరాఁగన్. 80

సీ. కావలి యున్నట్టిగంధర్వగణములు
పదునాల్గువేలు కోపంబుతోడ
సాహసం బొనరింప నందఱి నచ్చోట
వాలముఖంబున వసుధఁ గూల్చి
గగనమార్గంబునఁ గడుతీవ్రగతితోడఁ
బోవ నందిగ్రామపురమునందుఁ
దైలయుక్తం బైనతలలతోఁ బొరలాడ
గలిగినరామలక్ష్మణుల తెఱఁగు

తే. భరతుఁ డారాత్రి కలఁ గని భయము దోఁచి
తొడరి దుస్స్వప్నదోషంబు దొలఁగి పోవ
విప్రవరులకు దానముల్ వేడ్క నిచ్చి
వెలుపలను నున్న భరతభూవిభునిఁ గాంచి. 81

తే. రాముఁడే యంచు నూహించి రాముఁ డేల
వచ్చు నిచటికి సౌమిత్రి వనచరులను
జనకనందనఁ దగ డించి జగ మెఱుంగఁ
బగరఁ జంపక రా నేమిపని తలంప. 82

వ. అని యిట్లు సందియంపడి కాఁ డని నిశ్చయించి యంత హను
మంతుండు దక్షిణపాథోనిధి దఱియం జనునప్పుడు దశా
ననుపంపున సేనలఁ గూడి మాల్యవంతుం డెదిరించి శస్త్రా
స్త్రంబులు గురియించి నొప్పించినం గని వాతూలసంభవుండు
వాల మల్లార్చి యార్చిపేర్చి దనుజబలంబులఁ జలంబునం
దఱిమి వాలముఖంబున గళంబులు పట్టి నానాముఖంబులం
బాఱవైచినఁ గని మాల్యవంతుండు తీవ్రశరంబుల నొప్పిం
చిన నడరి యద్దానవేంద్రునికంఠంబున వాలంబుం గీలించి
గిరంగిరం ద్రిప్పి సముద్రమధ్యంబునఁ బడవైచిన వాఁడును
బాతాళంబునకుం జనియె నాక్షణంబ. 83

తే. మాల్యవంతునిఁ బోకార్చి మానుషమున
గగనమండల మందంత పగులనార్చి
వచ్చునప్పుడు శతకోటివారిజాప్త
దీప్తిఁ గనుపట్టెఁ బ్రాచీనదిక్కునందు. 84

వ. ఇట్లు వెలుంగుచున్న మహౌషధాచలంబు దివ్యదీప్తులు గనుం
గొని రాఘవేశ్వరుం డది సూర్యోదయం బని మనంబునఁ
దలంకి కపిరాజున కిట్లనియె. 85

చ. అదె కనుఁగొంటిరే కలయ నర్కుఁడు పూర్వగిరీంద్రశృంగ
మం, దుదయమునొందె నింక నిటసుంచినఁ దమ్ముని ప్రాణవా
యువుల్, బ్రదుకుటదుర్లభంబకట పల్కు లుమ్రొక్కెఁడుప్రొద్దె
మాకుఁ దా, నదయత శత్రుఁడయ్యెఁ గపులార వినుం డిదె
మీకుఁ జెప్పెదన్. 86

తే. మాకులంబున కెల్లను మహినిఁ దలఁపఁ
దానె కర్తయై యుండియు ధర్మ మగునె
యుదయ మందంగ మనుమఁ డిట్లున్నయెడను
గొసరి చుట్టాలుఁ బగవారిఁ గూడవలెనె. 87

క. ఈలాగునఁ దాఁ బొడిచిన
మాలక్ష్మణు ప్రాణమేల మగుడును భాసుం
గూల్చఁగ నేసెద విల్లును
గోలలుఁ దెమ్మనుచు నందికొనునాలోనన్. 88

వ. రామచంద్రునకు జాంబవంతుం డిట్లనియె. 89

ఉ. భానుఁడు కాఁడు చూడు నరపాలక మందులకొండదీప్తు లి
మానముదోఁచెఁగాని యనుమానము లేదు వినుండు వేడ్క
తో, వానరసేన నిం కెదురు వాయుతనూజుని గారవింపఁగా
మానవనాథ పంపు మనుమాత్రనె వచ్చె నతండు తీవ్రతన్.

క. అనిమిషులు సన్నుతింపఁగ
హనుమంతుఁడు ద్రోణశైల మతిశీఘ్రముగాఁ
గొనివచ్చి నిలిచి రఘురా
మునిశ్రీపాదముల కెలమి మ్రొక్కినయంతన్. 91

వ. రామచంద్రుం డతనిం గౌఁగిలించుకొని సుషేణుం జూచి నీ
విందలిదివ్యౌషధంబులవలన సౌమిత్రిప్రాణంబులు తేర్పు
మనిన నయ్యధిపునాజ్ఞ శిరంబునఁ దాల్చి వనచరసహితుం

డై పర్వతం బెక్కి తొల్లి దేవత లమృతపానంబు చేసిన తావును నారాయణుండు మోహినీరూపంబున నమృతము పంచునప్పుడు సూర్యచంద్రులనడుమ నిలిచిన రాహువు శిరంబుఁద్రుంచినతావును బలిచక్రవర్తి యాగంబు చేసిన తావును రాక్షసులు జన్మించినతావును శంకరభగవానుండు పర్వతరాజు కూఁతును బెండ్లియాడిన తావును వానరులకుం జూపుచు నగ్గిరీంద్రంబుపై నున్న యౌషధంబులు గొనివచ్చి ప్రయోగింప నాయౌషధములసామర్థ్యంబునం జేసి లక్ష్మణునకుఁ బ్రాణంబులు మగుడవచ్చె నంత సకలవానరులు నానందరసాబ్ధిం దేలి రప్పుడు సౌమిత్రి రామునకు నమస్కరించిన రామచంద్రుండు కౌఁగిటం జేర్చి హనుమంతుం డొనరించినయుపకృతికి సంతోషించి యీపర్వతంబును దొల్లింటి యునికినే యుంచి రమ్మనిన నతం డట్ల కావించె నని నారదుండు సెప్పిన వాల్మీకిమునీశ్వరుం డటమీఁదికథావిధానం బెట్టిదని యడుగుటయు. 92

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర!
జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా! 93

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధ గురుజంగమార్చన వినోద సూరిజనవినుత కవితాచమత్కార రాతుకూరి కేసన సెట్టి తనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైన శ్రీరామాయణ మహాకావ్యంబునందు యుద్ధకాండమున ద్వితీయాశ్వాసము.

యుద్ధకాండము

తృతీయాశ్వాసము

క. విమలసుధాకరవదనా!
సుమనశ్చేతోబ్జసదన! సుస్థిరకదనా!
కమనీయరదన! శత్రువి
షమ! రఘుకులసార్వభౌమ! జానకిరామా! 1

వ. శ్రీనారదమునీంద్రుండు వాల్మీకి కెఱింగించిన తెఱం గెఱిం
గించెద నాకర్ణింపుము. 2

క. కలకల పక్షులు గూయఁగఁ
బలపల నై తారకములు పడమటఁ దోఁపన్
జలజములు విరియఁ దూర్పున
బలపల నై తెల్లవాఱ భానుఁడు పొడమెన్. 3

సీ. అట మున్ను దశకంఠుఁ డాచార్యుఁ డై నట్టి
శుక్రానుమతి దేహశుద్ధితోడ
రణజయార్థంబుగా రథములు గుఱ్ఱముల్
కవచంబు లస్త్రసంఘములు గలుగఁ
బాతాళగుహఁ జొచ్చి వీతిహోత్రునిఁ గూర్చి
పాయక హోమంబు నేయుచుండ
నాహోమధూమంబు లాకసంబునఁ బర్వఁ
గని విభీషణుఁడు భూకాంతునకును
తే. విన్నవించెను మాయన్న నిన్న నరిగి
హోమ మొనరింపుచున్నవాఁ డుసుగ కిపుడు

మొనసి యాహవము మది తుద ముట్టనేని
గలన బ్రహ్మాదు లాతని గెలువలేరు. 4

క. ఈపని విఘ్నము సేయఁగ
భూపాలక కపుల నేర్చి పుచ్చుము లేదే
మీపని విఘ్న మగు ననుడు
భూపాలవరేణ్యుఁ డపుడు భూధరచరులన్. 5

చ. గవయగవాక్షవాలిసుతకంజహితాత్మజనీలవాయుసం
భవనలగంధమాదనవిభాషితభల్లుకనాథముఖ్యులన్
దివిజవిరోధిపైఁ బనుపఁ దీవ్రత నేగి పురంబు సొచ్చి దా
నవపతిసేనలం దళిమి నాకము భేదిల నార్చి యత్తఱిన్. 6

క. గుహ సొచ్చి దనుజవల్లభ
విహితమె సాహసము విడిచి విను మునివృత్తిన్
దహనగతధూమరేఖల
నహరహమును నీకు ప్రేల్వ నర్హం బగునే. 7

క. మగఁటిమి గలిగినపురుషులె
మగతనమును విడిచి నడువ మగువలు నగరా
తగ దనక నేఁడు మఱుఁగున
విగతవ్రీడుండ వగుచు వేల్వం దగునే. 8

మ. అని కేతెంచి నృపాలశేఖరుఁడు వాహ్యాళిప్రదేశంబునన్
నిను రమ్మంచును బిల్చుచుండ నిచటన్ నీవుండి వ్యాజంబునన్
దనుజాధీశ్వర వీరధర్మ మగునే తప్పించుకో నంచు నవ్వాన
చారుల్ సిగపట్టియీడ్వఁగను గ్రవ్యాదుండు నిశ్చింతుఁడై. 9

క. కదలక హృదయజ్ఞానము
వదలక మంత్రంబుచొప్పు వడి తప్పక లోఁ

జెదరక వ్రేల్చుచు నుగ్రత
బెదరక కూర్చుండె నట గభీర ప్రౌఢిన్. 10

వ. అట్లు శిలాస్తంభంబుపగిదిని జలింపకున్న నతనిచేతియాహు
తులు విడిచి పో వైచి స్రుక్స్రువంబులు నలుగఁ ద్రొక్కి
యిధ్మంబు హోమద్రవ్యంబులు నొక్కింత నగ్నిలోఁ ద్రోచి
హోమాగ్నిం జిందఱవందర చేసి భుజంబు లెక్కి మీసలు
పట్టుకొని లాగి తలలు గదలించి వీనులఁ బెనుబొబ్బ లిడి
కదల కున్నం గినిసి వాలితనూభవుం డంత నంతఃపురంబు
నకుం బోయి యందున్నమందోదరినిఁ జుట్టుపట్టి యీడ్చుచు
బరువునఁ గొనివచ్చి దశవదనుముందఱ నిలుప నక్కాంత
దుఃఖాక్రాంత యై తనకాంతున కిట్లనియె. 11

తే. రామచంద్రుండె యాదినారాయణుండు
గపులె దేవత లని నీకుఁ గనఁబడంగ
నెల్లవేళల నేఁ జెవి నిల్లు గట్టి
విన్నపము సేయ నామాట వినకపోతి. 12

మ. మయదైత్యేంద్రునకుం దనూజ నయి నేమంబొప్ప నీపత్ని నై
జయవెట్టంగను నింద్రజిజ్జనని నై సర్వాంగనాపూజ్య నై
భయ మెన్నండు నెఱుంగనట్టినను నిబ్భంగిన్ వనాటుండు ని
ర్భయవృత్తిం దలవట్టి యీడ్వఁగనుఁగోఁబాలైతి నీముంగలన్.

క. రామునిదూతలు నన్నును
బాములు వెట్టంగఁ జూడఁ బందువె నీకున్
నామానము గాపాడని
నీమానుష మేటి కిపుడు నిర్జరవైరీ. 14

ఉ. ఈమునివృత్తికన్న దనుజేశ్వర రామునితోడ నేఁడు సం
గ్రామము సేసి గెల్చిన నఖండరమావిభవంబు గల్గు నా

రామునిచేతఁ జచ్చిన స్థిరం బగుమోక్షము గల్గు దీనికై
యేమిటి కింతదైన్య మిసి! యిచ్చెదలంపుము రాక్షసేశ్వరా.

వ. అని యనేకవిధంబులుగా దీనాలాపంబు లాడుచు వెక్కి
వెక్కి యేడ్వం గని లజ్జించి మహోగ్రాకారుం డై లేచి
దగ్ధశేష కాండంబులచే వానరవీరులకరంబులు శిరంబులు
ముక్కులుఁ జెక్కులు నలుఁగ మొత్తినం బఱచి వారు రామ
చంద్రునిసమ్ముఖంబునకుం బోయి తాము పోయి వచ్చిన
పని విన్నవించి రట్టిసమయంబున. 16

తే. నగచరులఁ దోలి క్రమ్మర నగరి కరిగి
పంక్తికంఠుండు ధైర్యంబు పాడుకొల్పి
విన్నఁబనమున వగపునఁ జిన్నవోయి
చెంత నున్నట్టితనకులకాంతఁ జూచి. 17

క. నాకేలు పట్టి వెలసిన
నీ కేలా చిన్న వోవ నీరజనయనా
నాకులు బెదరఁగ నల యి
క్ష్వాకుకులోద్భవుల గెలిచి వచ్చెద నింకన్. 18

తే. తెలియ మయపుత్రి నాదు ప్రతిజ్ఞ వినుము
వనచరులతోడ రామభూవరుని నేడు
చంపు టొండెను వానిచేఁ జచ్చు టొండెఁ
గాని యూరక మరలుట కానిమాట. 19

వ. అని వీరరసం బుప్పొంగఁ బ్రతిజ్ఞాలాపంబులఁ దనపట్టపుదేవి
యగుమందోదరి నోదార్చి కొలువుకూటంబున కేతెంచి
యచ్చట. 20

క. శిరముల వీనుల గళములఁ
గరముల నురమున నడుమునఁ గమనీయపదాం

బురుహాముల భూషణావళు
లరుదారఁగఁ దాల్చి మోహనాకృతి మీఱన్. 21

తే. గంధమాల్యాంబరాదులు బంధురముగ
మేనఁ గలయంగ ధరియించి దానవేంద్రుఁ
డంత రణభేరి ప్రేయించి పంత మలర
బిరుదురాహుత్తవీరులఁ బిలువఁ బనిచె. 22

వ. అట్టి యవసరంబున. 23

ఆ. రోష మడర ఖడ్గరోముండు వృశ్చిక
రోముఁ డల్ల సర్వరోముఁ డగ్ని
వర్ణుఁ డాది గాఁగ వచ్చిరి రాక్షస
వీరు లపుడు దనుజవిభునిఁ గొలువ. 24

క. ఇరువదిచేతుల శస్త్రా
స్త్రాకరములు మెఱయంగఁ దాల్చి కౌతుక మడరన్
దురగములు నూఱు గట్టిన
యరదముపైఁ గూరుచుండ యతివిభవమునన్. 25

సీ. భేరులు తమ్మటల్ పెల్లునిస్సాణముల్
బూరగొమ్ములు కంచువీరణములు
మకిలక్రోవులు వీరమద్దెలల్ గిడుగిళ్లు
పేరైనతప్పెటల్ పిల్లఁగ్రోవ్లు
తారలు చిమ్మటతారలు శంఖముల్
కాహళాల్ పసిఁడిఢక్కలును బిడులు
గాలిగొమ్ములు డోళ్లుఁ కైవళ్లు రుంజలు
ఛత్రసంఘంబులు చామరములు

తే. బోరుకలఁగంగ దిక్కులు బూరటిల్ల
దనుజవర్గంబు లిరువంకఁ దవిలి కొలువ

వెడలె సన్నాహ మడరంగ వీరరవము
కరువు గట్టినచందంబు గానఁబడఁగ. 26

క. కాలాగ్ని కాలభైరవ
కాలాంతకకాలగండకాలాహికళా
భీలసముద్యద్దినకర
కాలాకృతితోడఁ బంక్తికంఠుఁడు వెడలెన్. 27

వ. ఇట్లత్యుత్సాహంబుగా యుద్ధరంగంబునకు బయలుదేఱిన సమయంబున. 28

చూర్ణిక. జయజయ కైకసీగర్భసముద్రసంపూర్ణసుధాకరా! జయజయ మయతనూజామనోహరా! జయజయ రాక్షసకులసార్వభౌమా! జయజయ సాగరావరణలంకాధీశ్వరా! జయజయ పాకశాసనభద్రశ్రీహరణచతురా! జయజయ కుటిలవైశ్వానరపుటభేదనిర్ధూమధామా! జయజయ సమవర్తిసంపద్విచ్ఛేదకా! జయజయ దనుజవల్లభహల్లకల్లోలా! జయజయ యబ్ధీశ్వరతోయశోషణబడబానలా! జయజయ పవమానసంహారా! జయజయ యక్షనాయకదుర్వారగర్వాపహారకా! జయజయ యీశానైశ్వర్యహరణోద్యమా! జయజయ నవగ్రహానుగ్రహనిగ్రహా! జయజయ దశగ్రీవాలంకారా! జయజయ కైలాసనగేంద్రోత్పాటనకందుకక్రీడావినోదా! జయజయ భవానీశ్వరశ్రీపాదకమలశిరసిజకంజాతపూజాసమర్థా! జయజయపుష్పకారూఢసకలదిగంతవిక్రాంతా! జయజయ బ్రహ్మవంశప్రదీపకా! జయజయ త్రిలోకవిజయా! రావణేశ్వరా! జయీభవ దిగ్విజయీభవ.

వ. అని వందిబృందంబు లుభయపార్శ్వంబుల జయజయ ధ్వనులతో బిరుదు గద్యపద్యంబులు వక్కాణింప ముక్తాతపత్రం

బులనడుమ మహిళామండలార్పితచామరపవనకంపితకుంత
లుం డగుచు వీరరసంబు పురుషాకారంబు దాల్చినలీల నేతేర
భుజగంబులు గడగడ వడంకెఁ గులాచలంబు లొడ్డగిల్లెఁ
జంద్రార్కమండలంబులు తడఁబడె నక్షత్రంబులు డుల్లె
నట్టిసమయంబునఁ గరిబృంహితంబులు నశ్వహేషారవం
బులును దనుజభటాట్టహాసంబులును సురత్రాసజనకంబు
లుగాఁ బటహనిస్సాణభేరీశంఖకాహళభాంకారరవంబులును
బ్రతిధ్వనుల నీన నంత రావణుపై మేఘంబులు రక్తధా
రలు వర్షించె బిరుదధ్వజంబులు విఱిగిపడియెఁ దురం
గంబులవాలంబులనుండి నిప్పు లురిలె దిక్కుల ధూమంబు
నిబిడం బై పర్వె నట రామునిచే రావణుండు లెగుట యవ
శ్యం బని నభంబును మ్రోసె నట్టిసమయంబున. 30

క. భూనాయకుఁ డతివేగమ
దానవసేనలకు నెదురు దార్కొని పోరన్
వానరసేనలఁ బంపెను
భానుజముఖ్యాధిపతులఁ బౌరుష మడరన్. 31

మ. తరుశైలంబులతోడనార్చుచు భుజాదర్పంబు లుప్పొంగ వా
నరవర్గంబు లెదిర్చి వచ్చునెడ నానాకారు లాదక్షిణో [సం
త్తరవార్ధుల్ ప్రకటించి డాయుగలినుద్యత్ప్రౌఢిఁదార్కొంచు
గరముం జేయఁగఁజొచ్చిరంతసురలాకాశంబునం జూడఁగన్.

సీ. కరుల నెక్కించి భీకరలీలఁ ద్రొక్కించి
వాజులఁ దోలి తీవ్రముగ నేయ
రథములఁ బఱపి శిరంబులఁ జక్కాడి
చెలఁగి పదాతులఁ జేరి పొడువఁ

బంతంబు చేకూఱఁ బ్లవగోత్తములఁ గేరి
తరువులఁ బాషాణతతులఁ బఱపి
శైలంబు లడరించి సంహారములు సేయఁ
గలఁగక దైత్యులఁ గపులు గలసి
తే. పోరునప్పుడు వానరవీరు లసుర
వరులమీఁదను బాషాణవర్ష మధిక
లీలఁ గురియింప దనుజు లావేళ విఱిగి
తలలు వీడంగఁ బఱచిరి తత్తరమున. 33

సీ. మెండైనరథములమీఁదికిఁ గుప్పించి
విక్రమప్రౌఢిమై విఱుగఁ ద్రొక్కి
కరులకొమ్ములు పట్టి బిరబిర వడిఁ ద్రిప్పి
జగతీస్థలంబున జడియఁ గొట్టి
తోడరి సైంధవకోటి తడకాళ్లు విదళించి
పట్టి పెళ్ళ జెక్కలు వాఱఁ గొట్టి
కాల్బలంబులపైకిఁ గడిసి శస్త్రంబుల
తోడఁ గూడనె చుట్టి తునియఁ గొట్టి
తే. ఛత్రములు గూల్చి చామరసమితి విఱిచి
కెరలి యార్చుచు బిరుదుటెక్కెములు చించి
వాద్యసంఘంబు లవలీల వసుధఁ గూల్చి
కపులు దోలిరి దానవగణము నెల్ల. 34

ఆ. అంతఁ బంక్తివదనునరదంబు నెదురుగా
నడుచువాయుపుత్త్రు నకుసు ఖడ్గ
రోముఁ డనియె నతని రూపించి నాతోడ
రణము సేయ వేగ రమ్మటంచు. 35

చ. పిలిచిన రోషమెత్తి కడు భీకరవృత్తిని ఖడ్గరోముతోఁ
దలపడ వానిరోమములు దాఁకి శరీరము నొచ్చి యంతలోఁ
బల నొకపర్వతంబు గొని పావని దైత్యునిమీఁద వేయ ని
శ్చలతను ఖడ్గరోముఁడును జక్కఁగఁ జేసినఁ దత్క్షణంబునన్.

చ. మఱియొకపర్వతంబు హనుమానుఁడు గైకొనివచ్చి క్రమ్మఱన్
మెఱవడిఁ ద్రిప్పి తద్రథముమీఁదను వైచిన వజ్రధారచేఁ
బఱియలువాఱె ధాత్రిఁ బడుపర్వతమో యనఁ దేరితోడ ని
ర్భరముగ ఖడ్గరోముఁడు సపాటగఁ గూలె దురంబులోపలన్.

ఆ. రోజి కలన ఖడ్గరోముండు గూలుట
సర్వరోముఁ డెఱిఁగి సాహసమున
వాలిసుతుని దాఁక వానిరోమంబుల
విషము సోఁకి నొచ్చి వేగఁ దెలిసి. 38

క. ఆలోన సర్వరోమునిఁ
దూలించుచు వానిముక్కుఁ దూలము పగులన్
వాలితనూజుఁడు దన్నినఁ
జాలంగా నొగిలి తెలిసి సాహస మొప్పన్. 39

ఉ. వాలితనూజునెన్నుదురు వ్రక్కలువాఱఁగ సర్వరోముఁ డా
భీలత నార్చి చేకోలఁదిఁ జెక్కొని కొట్టినరక్తధారలన్
దేలుచు నంగదుం డతని దీకొని పూని శిరంబు చెక్కలై
వ్రీలి పడంగఁ గొట్టఁ బృథివిస్థలిఁ గూలెను సర్వరోముఁడున్.

క. ఆలోన సర్వరోముఁడు
గూలుట కనుఁగొనుచు మిగులఁ గోపంబునఁ దా
నాలో వృశ్చికరోముఁడు 41
నీలునిపై రథముఁ దోలె నిర్భయవృత్తిన్.

ఉ. బోరన నీలుఁ డంత నొకభూజముఁ గైకొని వానితేరిపై
ఘోరత నేసి యాక్షణమ చూర్ణముగా నొనరింప నేలకున్
ధీరతదాఁటిభూరుహముఁద్రెంచఁగనుంగొనినీలుఁ డొక్కమం
దారమహీజమున్ వయిచె ధారుణి వృశ్చికరోముఁ డీల్గఁగన్.

సీ. వృశ్చికరోముఁ డావేళఁ ద్రుంగుటఁ జేసి
వడి రోషమున నగ్నివర్ణుఁ డడరి
త్రేతాగ్ని లొక్కఁడై తెరలి మండినలీల
దనమేనిమంటలు దరికొనంగ
రావణునెదురఁ బరాక్రమస్థితిఁ బేర్చి
రామచంద్రునిమీఁద రథముఁ దోలి
ప్రల్లదంబునఁ బెక్కుభాషలు నుడువుచు
సాయక నిచయంబు లేయునెడను

తే. వానిశౌర్యంబుఁ బెంపును వానిబలముఁ
జూచి భూపాలుఁ డప్పుడు చోద్యపడుచు
ధనువునందును వారుణాస్త్రంబు దొడిగి
యగ్నివర్ణునితలఁ ద్రుంచె నాక్షణంబ. 43

తే. అగ్నివర్ణుండు తెగిపోవు టసురవరుఁడు
కన్నులారంగఁ గనుఁగొని కలుషవృత్తి
రామచంద్రుని డాయంగ రథముఁ బఱపి
పలికె నుత్కటగర్వప్రభావుఁ డగుచు. 44

క. జాఱకుమా బీరము చెడి
పాఱకుమా రిపులు నవ్వ భయపడి వనమున్
దూఱకుమా పేర్కొంచును
జీరకుమా కపులఁ దోడు చేకొని పోరన్. 45

మ. అని విల్లెక్కిడి దైత్యనాయకుఁడు రోషాయత్తచిత్తమ్మునన్
ఘనమౌర్వీనినదంబు భీకరముగాఁ గావించి పెల్లార్చి య
జననాథాగ్రణిమీఁద నుగ్రశరముల్ సంధించి బిట్టేయఁగా
వినువీథిన్ సురసంఘముల్గలఁగఁగావీక్షించె దేవేంద్రుఁడున్. 47

వ. ఇట్లు కనుంగొని.

క. రథ మెక్క రావణుండును
బృథివీస్థలి నుండి రామపృథ్వీపతియున్
బ్రథనము సేయుట తగ దని
వ్యథఁ బొందుచు నాత్మలోన వాసవుఁ డంతన్. 48

క. మాతలిచేతను గవచము
చాతుర్యము గలుగురథము చాపము శరమున్
భూతలనాయకునకుఁ బుచు
హూతుఁడు పుత్తెంచెఁ గడు మహోన్నతమహిమన్. 49
50

వ. ఇట్లు పుత్తెంచిన.

చ. ధరణికి వచ్చి మాతలి ముదంబున రాముని జూచి మీకుఁగా
సురపతి పంపినాఁ డధికశోభనకృత్యము లై వెలుంగు నీ
శరములు విల్లు వజ్రకవచంబును దేరును వీనిచేత సం
గరమున దైత్యునిందునిమి కైకొను రాఘవ శ్రీజయంబులన్.

వ. అని చెప్పిన మాతలిప్రియవచనంబులకు సంతసించి విభీష
ణానుమతంబున రామభూపాలుండు వజ్రకవచంబు దొడిగి
శరశరాసనంబులు గైకొని యింద్రస్యందనంబునకు వలగొని
వందనం బాచరించి బాలాదిత్యుండు పూర్వపర్వతం బెక్కు
చందంబున రథం బెక్కునంత జయజయధ్వనులతో సుగ్రీ
వాంగదహనుమదాదు లైనవానరవీరులు మ్రొక్కి రప్పు
డంతరిక్షంబున దేవసంఘంబులు సంగ్రామరంగంబుఁ జూడ

వేడ్కపడి వచ్చి విమానంబులతోఁ గ్రిక్కిఱిసి చూచు
చుండి రాసమయంబున. 52

క. గిరి గిరి నభము నభంబును
ధర ధరయును జలధి జలధి దార్కొనురీతిన్
సురరిపుఁడు నసురరిపుఁడును
దురమున నెదురించి రధికదోర్బలయుక్తిన్. 53

వ. ఇట్లు మార్కొనుచు. 54

శా. వీరాలాపము లాడుచుం గడిసి దోర్వీర్యంబుతోఁ దత్ధను
ర్జ్యారావంబులు మిన్ను ముట్ట నతితీవ్రంబై నశబ్దంబులన్
వారాసుల్ కలఁగంగ నార్చి నిజగర్వస్ఫూర్తినుప్పొంగుచున్
గ్రూరాస్త్రంబుల నేసిరొండొరులపైఁ గోదండపాండిత్యులై.

క. దనుజేశుఁ డేయుశరమును
మనుజేశుఁడు తప్పఁ ద్రుంచు మార్కొని కడిమిన్
మనుజేశుఁ డేయుశరముల
దనుజేశుఁడుఁ దప్పఁ ద్రుంచుఁ దతభుజశక్తిన్. 56

క. కంటున నేసినశరములు
వింటన్ దప్పించుకొనుచు వెస బాణములన్
గెంటింపుచుఁ దమగాత్రము
లంటక యుండంగ నేటులాడిరి కడిమిన్. 57

క. మొదల నొకబాణ మావలఁ
బదులును బదిపదులు వేయిఁ బదివేలును నేఁ
బదివేలు లక్ష కోటియుఁ
జెదరక విలుకాండ్ర మీఁద శీఘ్రిమ పర్వెన్. 58

క. తొడిగినబాణము వింటను
దొడిగినయట్లుండు మిగుల దోడ్తో నవలన్

వెడలెడుశరములు లెక్కకుఁ
గడగుఁ తన రాక చిత్రగతులఁ బర్వెన్. 59

వ. అట్టిసమయంబున. 60

చ. అభవముఖాంతకాదులు మహాత్ములు వింటికి వారికన్నలన్
ద్రిభువనమందు వీరెగణుతింపఁగ నెక్కుడటంచు మెచ్చఁగన్
నభమున నుండి ప్రస్తుతి ఘనంబుగఁ జేతురు దేవకోటు ల
ట్లుభయబలంబునం బొగడుచుందురు రాముని రావణాసురున్.

చ. ధనువులమ్రోత మేఘనినదంబులు గా శరదీప్తిజాలముల్
ఘనవరచంచలావళులు గా మణిమౌక్తికదీప్తి ధాత్రిమీఁ
దను వడగండ్లుగా క్షతజధారలు సంతతవర్షధారగా
ననయముఁ జెప్ప నొప్పె విపులాహవ మప్పుడు వానకాలమై.

తే. పఙ్క్తికంఠుండు మిగులఁ గోపంబు గదురఁ
దేవగంధర్వశరము సంధించి తివిచి
రామభూపాలుమీఁద విక్రమము మెఱసి
వేసి వడి నార్చె దిగ్దంతివిసర మదర. 63

క. దానికిఁ బ్రతిశర మప్పుడు
మానవనాథుండుఁ దొడిగి మానుష మదరన్
బూనిక నేసిన దానిం
బోనీయక త్రుంచి వైచె భువనము లలరన్. 64

క. త్రుంచినఁ గనుఁగొని దనుజుఁడు
మించినకోపమున రామునిమీఁదను వడి సం
ధించి స్ఫురద్విషబాణము
వంచింపక యేయ దానివలనన్ జాలన్. 65

ఆ. నాగశరము లొదవి నానాముఖంబుల
వచ్చునపుడు మనుజవల్లభుండు

గరుడబాణ మేసి ఖండించె నన్నింటి
మింట సురలు సూచి మెచ్చి పొగడ. 66

చ. అది వృథవోయినన్ దనుజుఁడాగ్రహమూని కరత్రిశూలమ
య్యదనునఁ ద్రిప్పివైవ విపులార్పులఁ జేర్చుచు వచ్చుదానిపై
వదలక ముందుగాఁ ద్రిదశవల్లభుఁ డిచ్చినశక్తినేసినన్
బొదలుచుఁ బాఱి త్రుంచె మణిభూషణజాలమునాత్రిశూల [మున్.

వ. అట్లు శూలంబును దూలి పోయిన.

క. సూతుని రథమును వాజులఁ
గేతువుఁ దూలంగ నేసి కినుక మెయిం జే
సేతను నొప్పించిన నృపుఁ
డాతటి దైతేయవిభుని నద్భుత మడరన్. 69

క. సూటి గొని యసురతలలకి
రీటము లవలీల డుల్లి రివ్వున నొసలున్
బీటలు వాఱ శతాంగము
ఘోటకములగుండె లవిసి కూలఁగ నేసెన్. 70

ఉ. ఆయెడ దైత్యనాయకుఁ డహంకృతి రాముని మేన నాటఁగా
వేయుశరంబు లాయముల వేగమె గాఁడిన రక్తపూరముల్
కాయముదొప్పఁదోఁగవడిఁగ్రమ్మెడునప్పుడుగూడ నొప్పెఁబ
ద్మాయతలోచనుండు చరమాద్రితటించగు భానుఁడోయనన్.

ఆ. అంత రామచంద్రుఁ డత్యంతకుపితుఁడై
బాణవృష్టిఁ గురియఁ బంక్తిముఖుఁడు
కాలు వ్రేలు చెయ్యి కదలింప నోపక
మెదల లేక రథముమీఁద నొరిగె. 72

వ. రావణుండు సొమ్మసిల్లి పోవు టెఱింగి కాలకేతుఁడు తేరు
దూరంబుగాఁ గొనిపోయినఁ గొంత ప్రొద్దునకు వను

జేంద్రుండు మూర్ఛ దేరి యోరీ పగవారలు నవ్వఁ దగ
దనక రథం బిట్లు దేఁ దగునే యని కోపించినఁ గాలకేతుం
డును యుద్ధమధ్యంబున దేవరకు సంకటం బైన రథంబు
వెడలఁ గొనిపోవుట యోటమిగా దని ధర్మవిదులు సెప్పు
దురు గావున నే నిట్లు దెచ్చితి నని విన్నవించిన సూతుని
వాక్యంబులకు మెచ్చి పసదనంబు లిచ్చి మనరథంబు రాముని
పయిం బఱపు మనిన నట్ల కావించినఁ గనుంగొని. 73.

క. ఆతనిరథమున కెదురుగ
మాతలి! మనరథముఁ బఱపుమా యన నతఁడుర్
వే తీవ్రగతిం బఱపిన
భూతలపతి పలికె దనుజపుంగవుతోడన్. 74

ఉ. భూరిభుజప్రతాపమునఁ బొంగుచు నిర్ఝరకోటి మాటికిం
బోర జయించి తంచుఁ బలుపోకలు పోదువు నీవు భీతిమైఁ
దారక నిల్చి నాయెడఁ బ్రతాపము సూపుము చూపవేని నా
వారిజగర్భుఁ డడ్డుపడ వచ్చినఁ జంపుదు నిన్ను రావణా. 75.

ఉ. ఆలములోన వానరుల నాలము సేసినయట్లు గాదు నా
పాలిశరంబు నీనుదుటివ్రాలు హరింపఁగఁ బాలుపడ్డ దీ
వేళ వృథాపహాస్యములు వేయివిధంబుల మానలేక తాఁ
గాలుఁడు కన్నుగీటె నిదె కాలము డగ్గఱె నీకు రావణా. 76

చ. హరిగిరివహ్నిగిహ్నిఁ బ్రళయాంతకుఁ గింతకు దైత్యగీత్యవా
ర్వరుగిరు గాడ్పుగిడ్పు ధనవల్లభు గిల్లభు రుద్రుగిద్రు సం
గరమున నోర్చినట్టిదశకంధర నీకు జయింప వచ్చునే
సురనగధీరు సుగ్రరణశూరుఁ బయోధిగభీరు రాఘవున్. 77

క. మఱిఁ దలఁప సుఖవతిం బఱి
వ్రతలను మునివరులఁ బట్టి వ్రతములు గర్వో

స్థతిఁ జెఱచినట్టిదురిత
స్థితి నిప్పుడు నీవు నాకుఁ జిక్కితి విచటన్. 78

వ. అని గర్వాలాపంబు లాడుచున్నయుర్వీశునకుఁ బూర్వ గీర్వాణాధీశ్వరుం డగురావణాసురుం డి ట్లనియె. 79

క. అంతటివిభూరిపరాక్రము
వంతుఁడ వౌ టెఱుఁగు దేని వసుధేశ్వర నా
పంత మెఱింగియు నెఱుఁగక
యింతప్రగల్భముల నాడ నేటికి నీకున్. 80

క. నీలావును నాలావును
వాలాయము సురలు సూచి వర్ణింపఁగ నేఁ
డాలములోపలఁ జూపుద
మేలా గర్వోక్తు లిప్పు డినకులతిలకా! 81

మ. జననాథాగ్రణి నాప్రతిజ్ఞ వినుమా శాంతాత్ముఁడై నీకునై
వనజాప్తుం డిట వచ్చి కావు మనుచున్ వైళంబ నన్ గోరినన్
వినువీథిన్ సుర లెల్లఁ జూచి వెఱవన్ బీరంబు సంధిల్లఁగా
నిను నీతమ్మునిఁ జంపకుండ మరలన్ నేలంకకుం బోఁజుమీ.

వ. అని కోపోద్దీపితమానసు లై వీరాలాపంబు లాడుచు నిర్ద అను నుద్ధవిడి గద్దింపుచు నోలమాసగొనక మీఱినకోపం బున శరీరంబులు మఱచి జయోల్లాసంబు లుల్లసిల్ల నొసల్లఁ బొడము పెన్ జెమట మొత్తంబులును రక్తపూరంబులును న్ జెరసి కాలువ లై పాఱుచుండ మెఱుంగుకఱకుటంపగములు నాటినం జుఱు కెఱుంగక తమకంబులను నిష్ఠురబాణసంఘట్ట నంబులను బృథులరథనేమిస్వనంబులను ద్విపహ స్రతురంగ హేషారవంబులను భటులసింహనాదంబులను గగనంబు పగుల జగంబులు కలంగ సముద్రంబులు ఘూర్ణిల్ల ధాత్రి

వడంక దిగ్గజంబులు మ్రొగ్గతిల్లఁ బడ నభోభాగంబున దేవ
గంధర్వసిద్ధసాధ్యకిన్నరకింపురుషాదులు సూచి వెఱంగుపడ
నిది పగ లిది రాత్రి యని యెఱుంగక తమకంబున నేడహో
రాత్రంబులు పోరాడి యలసి బాణప్రయోగంబు లుజ్జ
గించి యొకరి నొకరు సూచుచుండ నయ్యవసరంబున. 83

క. సరసీరుహామిత్రాన్వయుఁ
డరు దరు దని సురలు వొగడ నసురేశ్వరున
క్కరములు శిరములుఁ దెగిపడ
నురుముష్టిని దీసి వేగ నుగ్రాస్త్రములన్. 84

క. తెగి పడినతలలుఁ జేతులు
దెగినట్లే మొల్చుచుండఁ దీవ్రత యదరక్
జగతీశుఁ డపుడు మదిలోఁ
వెగ కుండుట చిత్ర మనుచు దీకొని మఱియున్. 85

క. ఒకకోలఁ దలలుఁ జేతులుఁ
బ్రకటంబుగఁ ద్రుంచినంత బాహులుఁ దలలున్
వికచాంబుజములరీతిని
సకలేశుఁడు వెఱగుపడఁగఁ జయ్యన మొలిచెన్. 86

క. తొడిగెడిశరములు ధరపైఁ
బడియెడుమస్తకము లేరుపడ కుండఁగ న
ప్పుడు రామమహీతలవరుఁ
డడ తెగ కుండంగ నేసె నేమని చెప్పన్. 87

వ. అట్టిసమయంబున. 88

ఆ. వింటఁ దొడుగుశరము వెడలెడుశరమును
దిరుగ మొలుచుతలలుఁ దెగినతలలు

నెట్టివారి కైన నెఱుఁగంగ రాకుండ
రాముఁ డేయఁ దొడఁగె రణములోన. 89
ఆ. శరము దొడిగి తివియఁ జక్రంబువలె నుండు
శరము విడుచునపుడు చాప మగును
జూడ నొప్పె దార శోభితం బగురాము
చేతివిల్లు సెప్పఁ జిత్ర మగును. 90
ఉ. కాంచనపుంఖదివ్యవిశిఖంబుల బాహులు మస్తకంబులుం
ద్రెంచినఁ ద్రెంచినట్లె కడుఁదేజ మెలర్పఁగ నుద్భవించు స
త్కాంచనరత్నభూషణనికాయముదీప్తులు ప్రజ్వరిల్లఁగాఁ
గాంచనగర్భదత్తవరగర్వవిశేషముచేత సారెకున్. 91
చ. పొరిఁ బొరిఁ ద్రుంచినం దిరిగిపుట్టెడుచందముఁగోల నారిపై
వెరపుగఁ బూనుచందమును వేసెడుచందముఁ బాఱుచందము
న్గరము నుతింపఁగా నరుడుగాదె తలంపఁగ దేవతాళికిం
శిరములచిత్రముం నృపతిచేతివిచిత్రము తూపుచిత్రమున్.
ఉ. రావణుఁడేయుబాణములు రామునిబాణము లొక్కపెట్టునం
రావణు మేన నాటియును రామునినాటియు రక్తపూరముల్
పూవులతోడిమోదుగను బూర్వగిరీంద్రముమీఁదిభానునిం
జేవురుకొండశాలువలసిందురముం దలఁపించు నెంతయున్. 93
క. ఒత్తిలి రాముఁడు దైత్యుని
కుత్తుక నొకకోలఁ ద్రుంచి కూల్చుట దొడ్డో
నెత్తురు గ్రమ్మకమున్నె
మొత్తములుగఁ దలలు మరల మొలచుట దొడ్డో. 94
వ. అని దేవసంఘములు గొనియాడ శ్రీరామచంద్రుండు దైత్య
నాయకునితలలుఁ జేతులుం ద్రుంచి త్రుంచి విసివినం గని
విభీషణుండు నరేంద్రున కిట్లనియె. 95

క. పోలఁగ నాతనినాభీ
మూలంబుననున్న యమృతమును మొదలను ని
ర్మూలముగా శ్రీరఘుభూ
పాలక తెగవ్రేయు మగ్ని బాణముచేతన్. 96

క. అది తెగిపోయినపిమ్మటఁ
బదితలలును రెట్టి గలుగుబాహులు మరలన్
జెదరక తునుమఁగఁ దునుమఁగ
దుది ముట్టఁగ మొలుచు న్నూటతొమ్మిదిమారుల్. 97

వ. అంత నంతం బౌ నని విన్నవించిన విని రామభూపాలుం
డట్లు గావించిన. 98

క. ఒకతలయు రెండుచేతులు
సకలంకస్థితిని గల్గున ట్లితరుల్ నేఁ
డొకతలఁకు దెచ్చె నౌ నని
ప్రకటించిరి సురలు రామభద్రుని నెలమిన్. 99

తే. అంత నమృతంబు తెగిపోవ నసురవిభుని
మేనబాహులుఁ దలలును మిన్న కడఁగి
పోయి కనుపట్టె నప్పు డద్భుతము గాఁగ
రెండుచేతులు నొకతల గండు మిగుల. 100

వ. అంత దైత్యేంద్రుండు తనమనంబున. 101

క. ఎవ్వరు నెఱుఁగనిమర్మం
బివ్విభునకు నెఱుకపఱుప నిటు గావించెన్
మవ్వమున నీవిభీషణు
క్రొవ్వెల్ల నడంతు నంచుఁ గ్రూరతతోడన్. 102

సీ. తొల్లి వరప్రాప్తి దొరికినయటువంటి
రక్తాభ మనుమహాశక్తి దివిచి

గంధపుష్పాక్షతకలిత మై కనుపట్టి
విపులతేజంబున వెలయుచున్న
దానిఁ బ్రయోగింప దారుణానలతీవ్ర
శిఖలు దిక్తటములఁ జెలఁగుచుండ
ఘనఘనారావమై ఘంటానినాదంబు
శ్రుతిపుటంబులకు నశ్రుతము గాఁగఁ
తే. జండతరముగ నట విభీషణునిపై కిఁ
జిచ్చు లుమియుచు నుగ్రమై వచ్చుదానిఁ
గాంచి రాముండు నిశితమార్గణముచేతఁ
దృణముకైవడి నడిమికిఁ ద్రెంచివైచె. 103

వ. ఇట్లు తనశక్తి వృథ యగుటఁ గని దానవేంద్రుండు మానవేంద్రునిపైఁ గరం బలిగి నిట్టూర్పు నిగిడింపుచు నసిముసల ముద్గర పరశు పట్టిస ప్రాసగదాదండ కోదండ భిండివాలాది సాధనంబుల నవక్రవిక్రమంబున నాలంబు సేయుచుండఁ గని విభీషణుం డులికి దేవా! వీఁడు రెండుకరంబులతోడనే మెండుగ యుద్ధంబు సేయం దొడంగె నింక శిరంబులుఁ గరంబులు మరల నుద్భవించెనేనిఁ గార్యంబు దప్పుటకు సందియంబు లేదు. కావున వీని నీలోనన బ్రహ్మాస్త్రంబున నడఁగింపఁ దగు నని విన్నవించిన. 104

మ. అనఘుం డుజ్జ్వలచాపదండమున బ్రహ్మాస్త్రంబు సంధించి యొయ్యనఁ గర్ణాంతముగాఁ గడుఁ దివిచి ప్రత్యాలీఢపాదస్థుఁడై
దనుజాధీశ్వరు బాహుమధ్యము వడిం దాఁకంగ లక్ష్యంబుగాఁ
గొనిబిట్టేసె నదల్చితీవ్రతరమౌ కోపంబు దీపింపఁగన్. 105

క. ఆవ్రేటు వడిగ నాటిన
రావణుఁ డతివివశుఁ డగుచు వ్రాలె ధరిత్రిన్

దేవతతి పొగడి యప్పుడు
పూవులవర్షంబు గురిసె భూవరుమీఁదన్. 106
ఉ. సంగరభూమి రావణుఁడు సత్త్వముఁదూలి ధరిత్రిఁగూలినన్
గ్రుంగె భరంబునన్ ధరణి గ్రుంగెఁ గులాచలవర్గమెల్ల వే
గ్రుంగె దిశాకరీంద్రములు గ్రుంగె మహోరగవంశనాథుఁ
డున్, గ్రుంగె ధులీకులేశ్వరుఁడు గ్రుంగె వరాహముగ్రుడ్లు
తేలఁగన్. 107
క. జగములకు నెల్లబాధకుఁ
డగురావణుఁ డాజిఁ గూల నంతటితోడన్
బగ దీఱె ననుచు రాముఁడు
తగఁ దన విల్లెక్కుడించి తమ్మునికిచ్చెన్. 108
సీ. అఖిలలోకమ్ముల కానంద మొదవెను
సురలకంటికి నిద్రసోఁకె నంత
మునులు చేసినతపంబులు చాల ఫలియించెఁ
దోడరి సాధ్యులకుఁ దుందుడుకు వాసె
గుహ్యకావళికినిఁ గూడు నోటికిఁ బోయె
సిద్ధులతలఁపులు సిద్ధినొందె
దర్వీకరంబులతల్లడం బడఁగెను
గిన్నరసంఘంబుకీడు తొలఁగె
తే. గరుడగంధర్వఖేచరగణములకును
క్షేమ మింపారె జనపరిణామ మయ్యె
వేడ్క లింపొందె బాధలు విఱుగఁ డయ్యె
సంగరంబున దైత్యుండు సచ్చుకతన. 109
ఉ. అంత విభీషణుండు తనయన్నపదంబులమీఁద వ్రాలి య
త్యంతవిషాదదుఃఖజనితాశ్రుకణంబులు రాల నేడ్చె లో

కాంతకుఁ డైనరావణుమహాద్భుతదుష్టపరాక్రమంబు భూ
కాంతునిముంగలన్ దడవి గద్గదకంఠకషాయనేత్రుఁడై. 110

వ. అట్టిసమయంబున మందోదరి మొదలైన యంతగిపురసుందరీ సందోహంబు లేతెంచి తమప్రాణేశ్వరుం డైనరాక్షసకుల సార్వభౌముం గని వక్షంబులు శిరంబులు మోఁదుకొనుచు బహువిధంబులఁ బ్రలపింపుచుఁ బరివేష్టించికొని యుండ భూకాంతుండు శాంతాలాపంబుల ననునయించి విభీషణుం గని నీవు దుఃఖం బుడిగి మీయన్నకు నగ్నిసంస్కారాది విధుల నాచరింపు మనిన నతం డట్లు కావించినయనంతరంబ విభీషణుని లంకానగరంబునకుం బట్టంబు గట్టించిన నతండు సుగంధద్రవ్యంబులును నవరత్నఖచితంబు లైనభూషణం బులును జీనిచీనాంబరంబులును గానుకగా నిచ్చినం బరిగ్రహించి యవి యెల్లను మాతలి కిచ్చి ప్రియోక్తులం దనిపి యనిపిన నతండు స్వర్గంబునకుం జనియె నయ్యవసరంబున. 111

సీ. ఆలోన రాఘవుం డావిభీషణుఁ జూచి
సత్ప్రీతియుక్తుఁడై సరగఁ బిలిచి
పంక్తికంధరు నాజిఁ బరిమార్చితి నటంచు
వసుమతీతనయకు వార్త సెప్పి
సీదేవి మొద లగునీరజాక్షులచేత
నతివకు శృంగార మమరఁ జేసి
కొంచు రమ్మని చెప్ప నంచితగతి నేఁగి
సరమాదిసతుల కాసరణిఁ జెప్ప
తే. సతులు నిర్మలజలముల జలక మార్చి
పట్టుపుట్టంబు ముదమునఁ గట్టఁ బెట్టి

చందన మలంది సురభిపుష్పములు ముడిచి
మేలిమణిభూషణంబులు సాలఁ దొడిగి. 112

క. ఇందిరతో సరి యగునా
సుందరిఁ ద్రైలోక్యమాత సొబ గొందఁగఁ దా
రందలమునఁ గొనివచ్చిరి
కందర్పనిభుండు రాముకడకుం బ్రీతిన్. 113

వ. ఇట్లు గొనివచ్చి రామభూపాలునిసమ్ముఖంబున నునిచిన నద్ధరాతనూజాత పతికి వినయభక్తితాత్పర్యంబులు వెలయఁ బ్రణమిల్లిన నతండు వనితారత్నం బగుసీతం గనుంగొని యి ట్లనియె. 114

క. కులసతిఁ జెఱ గొనిపోయిన
యలశాత్రవు గెలువ నోపఁ డనుపలుకులకుఁ
గెలిచితిఁ బగ చంపితి నిఁక
నెలఁతా నీయిచ్చఁ జనుము నే ని న్నొల్లన్. 115

ఆ. అనుచుఁ బలుకుపలుకు లవనీతనూజాత
కర్ణములకు వాఁడి గలుగునట్టి
నారసములు సోఁకి నాటినయట్లైన
సరసిజాక్షి మూర్ఛఁ జాలి నొంది. 116

చ. నరవర ! నాదుచిత్తము మనంబున నీవ యెఱింగియుండియుఁ
బరుషము లాడ నేమిటికిఁ బాపము నాయెడ లేదు కాదుపో
సురలునుతింపమేటిసొదఁ జొచ్చెద మెచ్చుఁ డటన్న రామభూ
వరునిమనం బొడంబడిన వారిజలోచన సీత యాతఱిన్. 117

క. హృదయేశుఁ డలర నప్పుడ
సొదఁ జొచ్చెను భూమిపుత్రి సురలు నుతింపఁ

ముద మంది పద్మభవుఁ డా
యదనం బ్రత్యక్ష మయ్యె నౌ నౌ ననుచున్. 118

ఆ. అంతఁ బద్మగర్భుఁ డవనీశుఁ డగు రామ
భద్రుఁ జూచి పలికెఁ బరమపురుష
వనజనేత్ర సీతవలన దోసము లేదు
నమ్ము వసుమతీశ నాదుమాట. 119

వ. అని పలికినపితామహునిమాటల కుభయసేనలును సంతసిల్లి
నవి. అనంతర మగ్నిభగవానుండు నయ్యంగనం గొనివచ్చి
పరమపతివ్రతాభరణం బగునిద్ధరాతనూజాతం గైకొమ్మని
యప్పగించిన నయ్యెడ దశరథుండు ప్రసన్నుండైన శ్రీరామ
చంద్రుండు సతీసమేతుం డై తమ్ముండును దానును నమ
స్కరించినఁ గుమారద్వయంబును గోడలిని నాలింగనంబు
చేసి తద్దుఃఖంబులం బాపి చనియె నప్పుడు సకలదేవతలు
ని ట్లనిరి. 120

క. మాకొఱకు జనన మొందితి
రాకాసులరాజుఁ జంపి రక్షించితి వౌ
లోకంబు లెల్లఁ గృపతో
సాకేతపురాధినాథ! సజ్జనవినుతా! 121

క. అని వినుతి సేసి కలనం
జనిపోయినకపుల నెల్ల సత్కృప బ్రదుకుం
డని వరము లిచ్చి యరిగిరి
ఘను లాదేవతలు మరలి గగనంబునకున్. 122

వ. తదనంతరంబున. 123

తే. భానుపుత్త్రాదివానరబలముతోడ
ఘనవిభీషణాముఖ్యరాక్షసులతోడ

మఱియు జానకితోడ లక్ష్మణునితోడఁ
బుష్పకం బెక్కి చనియె నాభూమివిభుఁడు. 124

వ. ఇట్లు పుష్పకారూఢుం డై చనుచుండి రామభూకాంతుండు కాంతారత్నంబునకుఁ జేయెత్తి చూపుచు సంగ్రామస్థలం బిదె రావణకుంభకర్ణాదులైన రాక్షసబలంబును మర్దించిన తా విదె సువేలాచలం బిదె సముద్రంబునన్ బంధించిన సేతుబంధనం బిదె విభీషణుఁడు మమ్ము శరణుచొచ్చిన ప్రదేశం బిదె సుగ్రీవుని కిష్కంధానగరం బిదెవాలిని నేలఁ గూలనేసి నచోటిదె భానునందనుండు మమ్ముఁ బొడగన్నస్థలం బిదె ఋశ్యమూకాచలం బిదె వాయుతనూభవుండు మమ్ము బొడగన్న తా విదె పంపాసరోవరంబునిదె కబంధుండను దానవుని వధించినప్రదేశం బిదె జటాయు వనుపక్షీంద్రుండు నిన్నుఁ గొనిపోవునప్పుడు రావణాసురునితోడంబోరి మడిసినస్థానం బిదె జనస్థానం బిదె దశవదనుండు నిన్నుఁ జెఱఁ గొనిపోయిన చోటిదె మాయామృగంబును బడనేసినచోటిదె ఖరదూషణాదులు నాతోడఁ బోరి పొలసినతావిదె శూర్పణఖ యను దాని ముక్కు సెవులుం జెక్కినయిక్క యిదె సుతీక్ష్ణుం డను మునీంద్రుండు వర్తించునాశ్రమం బిదె యగస్త్యాశ్రమం బిదె యత్రిమహామునీంద్రునిపత్ని యనసూయాదేవి యంగరాగంబులు నీకిచ్చినచక్కియిదె విరాధుం డనురాక్షసుండు నిన్నుఁ బట్టికొనిపోవుచుండ విడిపించినచోటిదె చిత్రకూటాచలం బిదె భరతుండు మనల నొడంబఱిచి మరలఁ గొనిపోవ వచ్చినచోటిదె గంగానది యల్లదే కనుంగొను మని చెప్పుచు భరద్వాజాశ్రమంబుఁ జేరం జని యచ్చటఁ బుష్పకంబుడిగ్గి యమ్మునీంద్రునకు నమస్కరించిన నతండు రాముని

దీవించి మహానందంబు నొంది యనిలసంభవా! వేవేగ నీవేఁగి నందిగ్రామమ్మున నున్న భరతునకు మారాక యెఱింగించి రమ్మని యనిపిన. 125

క. అరుదెంచి చూచెఁ బావని
సురుచిరసౌభాగ్యభరతు శోభనచరితుఁ
విరచితపుణ్యస్ఫురితుఁ
నిరుపమసత్కీర్తినిత్యనిరతుఁ భరతున్. 126

వ. కనుంగొని వందనంబు సేసి కరంబులు మోడ్చి వినయంబున.

ఆ. భరతునకును రామభద్రుఁ డేతెంచిన
వార్తఁ జెప్ప వినుచు వాయుసుతుని
గారవించి నిండు కౌఁగిటఁ జేర్చుచు
నగ్రజన్ముసేమ మడిగి యడిగి. 128

క. తల్లులు ముప్వురకును రఘు
వల్లభుఁ డేతెంచినట్టివార్తలు దెలుపఁ
బల్లిదుఁ డగుతనతమ్ముని
నల్లన సాకేతపురికి ననిపె వేడ్కన్. 129

వ. అట భరద్వాజాశ్రమంబున మజ్జనభోజనాదులాచరించినాఁటి రాత్రి నిలిచి మఱునాఁ డమ్మునీంద్రుని వీడ్కొని శ్రీరామచంద్రుండు పుష్పకారూఢుండై చనుదెంచుచున్న యప్పా డన్నకు భరతుండు సకలసేనాసమేతుండై తల్లులుం దమ్ముం డును నెదురేఁగి రాఘవేశ్వరు పాదారవిందంబులకు వందనం బాచరించిన నతం డనుజన్ములఁ గౌఁగిలించుకొని లక్ష్మణసహితుండై జనకరాజనందనం గూడి తల్లులు ముప్వురకుం బ్రణమిల్లి వార లతిస్నేహంబున నిండుకౌఁగిళ్ల నొత్తుచు దీవింపఁ దమలోఁ దాము పెద్దపిన్నయంతరువుల వందనంబులు సేసి

కొని మరలి నందిగ్రామంబున కేఁగి యచ్చటఁ బుష్పకంబు
డిగ్గి దాని కర్చన లిచ్చి కుబేరుని వీటికిఁ బొమ్మని యనిపి భరతు
మందిరంబు ప్రవేశించె నట్టి శుభసమయంబున. 130

క. దానంబు లిచ్చి భద్ర
స్నానంబులు సేసి భూషణంబులు పూతల్
చీనాంబరములుఁ బరిమళ
సూనంబులుఁ దాల్చి రధికశోభనలీలన్. 131

వ. ఇట్లు రామాదిసోదరచతుష్టయంబును భూమినందనయును
దపోవేషంబు లుజ్జగించి రాజచిహ్నంబులు గైకొని దానవ
వానరబలంబులం గూడుకొని షడ్రసోపేతంబు లైనభోజ
నంబులం బరితృప్తులై యారాత్రి గడపి మఱునాఁడు గజ
తురగస్యందనాదివాహనంబు లెక్క ఛత్రచామరాదులు
మెఱయ శంఖభేరీభాంకారంబు లుల్లసిల్ల వందిమాగధుల
బిరుదుకైవారంబులు సెలంగ నయోధ్యాపురంబుఁ బ్రవే
శించి నగరులోనికిఁ జొత్తెంచి వసిష్ఠానుమతంబున శుభ
ముహూర్తంబున భద్రసింహాసనంబునఁ బట్టభద్రుండై రామ
భద్రుండు భూసురులకు దానంబు లొసంగి యర్థార్థుల కిష్టా
ర్థంబు లిచ్చి విభీషణసుగ్రీవాంగద జాంబవద్ధనుమదాదులఁ
బ్రియవచనంబులం దనిపి వారివారికిం దగినపగిదిని గట్నంబు
లిచ్చి వీడ్కొలిపిన వారు నిజస్థానంబులకుం జని రంత
మహానందంబున. 132

ఆ. అశ్వమేధయాగ మన నొప్పుజన్నంబు
నెలమిఁ జేసి దివిజులెల్ల మెచ్చ
లీలఁ బదునొకండువేలేండ్లు ధరయేలెఁ
బరమధర్మమహిమఁ బ్రజలు వొగడ. 133

సీ. సకలౌషధక్రియాసంజీవకరణిచేఁ
జెలఁగి దిక్కులకు రక్షింపఁ జాలు
బంధురోన్నతశస్త్రసంధానకరణిచేఁ
గుటిలారులను రంభ గూర్పఁ జాలు
సంతతోత్పాదనసౌవర్ణకరణిచే
నర్థులదారిద్ర్యమడఁపఁజాలు
ననుదినసంధాన మనుశల్యకరణిచేఁ
బురుషార్థనికరంబుఁ బ్రోవఁ జాలు
తే. సిద్ధివిద్యానురాగప్రసిద్ధుఁ డైన
రాజచంద్రుఁ డితం డని రాజు లెల్ల
సన్నుతింపఁగ విలసిల్లె జగతియందు
భాగ్యవిస్తారి రామభూపాలశౌరి. 134

సీ. కుటిలత నదులందుఁ గుంతలంబులయందు
బొంకు జూదములందు బూతులందు
లేమి వైరులయందు లేమలనడుమందు
భంగ మంబుధులందుఁ బరులయందుఁ
గోపంబు ఖలులందుఁ గ్రూరవర్తనులందు
వడఁకు వీణలయందు వ్యసనులందు
బంధంబు రతులందుఁ బటుశిరోజములందు
మోహంబు ధనమందు ముదితలందుఁ
తే. జింత కవులందుఁ దపసులచిత్తమందు
వర్ణమిళితంబు చిత్తరువందు యవను
లందుననె కాని యొండెడఁ జెందకుండ
లీల ధర నేలె రామభూపాలవరుఁడు. 135

క. ఈరామచరిత మెప్పుడు
వారక విన్నట్టివారు వ్రాసినవారుఁ
గోరి పఠించినవారును
శ్రీరామునికరుణ మేలు సెందుదు రెలమిన్. 136

క. జలజాక్ష ! భక్తవత్సల !
జలజాసనవినుతపాదజలజాత ! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర !
జలజాకరచారుహంస ! జానకినాథా ! 137

మాలిని. కువలయదళనేత్రా కోమలస్నిగ్ధగాత్రా
భవముఖనుతిపాత్రా భక్తవృక్షాళిచైత్రా
రవిశశిసమధామా రక్షితాశాంఘ్రిభామా !
కవిజనసుతనామా కావుమా మమ్ము రామా ! 138

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధ గురుజంగమార్చన వినోద సూరిజనవినుత కవితాచమత్కా రాతుకూరి కేసన సెట్టి తనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైన శ్రీరామాయణ మహాకావ్యంబునందు యుద్ధకాండము సర్వంబును దృతీయాశ్వాసము.

మొల్ల రామాయణము

సంపూర్ణము.

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1953.

పద్యకావ్యములు

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
అడవిమల్లెలు	...	0	8
అధ్యాత్మరామాయణము	...	2	8
అనంతునిఛందము, (ఛందోదర్పణము)	...	2	0
అనిరుద్ధచరిత్రము, అబ్బయామాత్యునిది	...	1	0
అప్పకవీయము, క్రొత్తకూర్పు	...	5	0
,, శ్రీగిడుగురామమూర్తిపంతులవిమర్శ	...	0	12
అంబరీషోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	8
ఆంజనేయదండకము, హనుమద్దండకము	...	0	4
అన్యవాదకోలాహలము, ద్విపద, లఘుటీక	...	0	12
ఆంధ్రభాగవతము, పద్యకావ్యము, 2 సంపుటములు	...	15	0
ఆంధ్రమహాభారతము:—			
ఆదిపర్వము, పద్యకావ్యము, పెద్దచ్చు	...	1	8
,, టీక (పాతది)	...	8	0
ఆదిపంచకము	...	11	4
యుద్ధపంచకము, స్త్రీపర్వము	...	7	8
శాంతిసప్తకము	...	7	8
ఆది సభాపర్వములు గలసంపుటము	...	4	0
ఆరణ్యపర్వము	...	4	0
విరాటోద్యోగపర్వములు	...	4	0
భీష్మద్రోణపర్వములు	...	4	0
కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు	...	4	0
శాంతిపర్వము	...	4	0
ఆనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు	...	4	0

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

పోస్టుబాక్సు 1372 — 292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి. 1

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
జైమినీభారతము, పిల్లలమర్రి పినవీరభద్రకవి	...	2	8
తెనుఁగుసమస్యలు	...	0	3
దశావతారచరిత్ర	...	4	0
దసరాపద్యములు	...	0	3
దేశింగురాజుకథ (జంగంకథ)	...	0	8
ధనాభిరామము	...	0	12
ధ్రువోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	12
నరసభూపాలీయము, సటీక	...	3	0
నరసింహపురాణము	...	2	8
నలోపాఖ్యానము సటీక	...	0	12
నలచరిత్ర, ద్విపద, క్యాలికోబైండు	...	2	4
నాచికేతోపాఖ్యానము, మిక్కిలి మల్లికార్జునకవి	...	1	0
నిర్వచనోత్తరరామాయణము	...	2	8
నిరంకుశోపాఖ్యానము	...	0	12
నీతిపద్యసంగ్రహము, సటిప్పణము	...	0	6
నీతిచంద్రిక, శ్రీ చిన్నయసూరిగారిది	...	0	12
" టీకతో	...	1	4
నీలాసుందరీపరిణయము	...	0	12
నీతిశతకసంపుటము—I (20 శతకములు)	...	3	0
పంచతంత్రము, వేంకటనాథరాజకవి	...	2	0
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము, పింగళిసూరన	...	2	0
పల్నాటివీరచరిత్రము	...	అచ్చు	
పారిజాతాపహరణము, చిన్నసైజు	...	1	0
పాండురంగమాహాత్మ్యము, లఘుటీక, క్యాలికోబైండు	...	6	8
బసవపురాణము, ద్విపద, చిన్నసైజు	...	4	0
బిల్హణీయము	...	1	4

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
భక్తిరసశతకసంపుటము I, 20 శతకములు	...	3	0
,, II ,,	...	3	0
,, III ,,	...	3	0
భాస్కరరామాయణము	...	8	0
భారతసావిత్రి	...	0	2
భగవద్గీతా కందార్థములు	...	1	4
,, పద్యకావ్యము శ్రీగోపీనాథ వేంకటకవికృతము	...	1	4
భోగినీదండకము	...	0	2
మనుచరిత్ర, వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో చిన్నసైజున మేలుకాగితములమీఁద ముద్రితము	...	5	0
మల్లభూపాలీయము, నీతిశతకము, ఏలకూచి బాలసరస్వతిది, వేదము లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి టీకతో	...	1	0
యయాతిచరిత్ర, పొన్నిగంటి తెలగనార్య	...	2	0
డిటో అక్కొండి వ్యాసమూర్తిగారిది	...	0	3
రత్నపరీక్ష, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0	4
రాధికాసాంత్వనము, క్రొత్తకూర్పు	...	1	8
రాఘవపాండవీయము, సటీక	...	4	0
విజయవిలాసము	...	1	4
డిటో టీకాతాత్పర్యము	...	3	8
వీరభద్రవిజయము, పోతనది	...	2	8
సానందోపాఖ్యానము	...	2	8
హరవిలాసము	...	1	3
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవి	...	3	0
శుకసప్తతి, కదిరీపతికృతము	...	3	0
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, ద్విపద, [illegible]కృతము, క్యాలికోబైండు		3	0
శ్రీవేంకటేశాంధ్రము, పద్యకావ్యము		0	6

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,
పోస్టుబాక్సు 1372 292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి. 1.